VETERUM EPISTOLARVM HIBERNICARVM SYLLOGE;

P. 4. 48 (2)

Quæ partim ab Hibernis, partim ad Hibernos, partim de Hibernis vel rebus Hibernicis ſunt conſcriptæ.

IACOBVS VSSERIVS
ARMACHANVS Archiepiſcopus
Collegit & Recenſuit.

BIBL. CATH. ACAD.

DUBLINII,
Ex Officinâ Typographicâ Societatis Bibliopolarum.
Anno MDCXXXII.

07-893
1248.97

IACOBVS ARMACHANVS Lectori S.

QVantum ad fidem rerum conferat Epistolarum proprijs temporibus scriptarum diligens inspectio; cùm ex aliorum Annalium, tùm ex Historiæ Augustæ scriptorum lectione, compertum habent eruditi. Hinc ego patriarum antiquitatũ, Ecclesiasticarum præsertim, penitiùs cognoscendarum studio ductus; ut Sedulij nostri epistolas (quas intra CXL. proximos annos adhuc extitisse, ex Io. Trithemio intellexeram) alicunde nanciscerer, operam in primis dedi. Verùm quum neque illius, neque unius alicujus è Veterum illorum numero, justum aliquod hujus argumenti volumen adipisci possem: ad δευτέραν πλοῦν conversus, quicquid sparsim inter chartulas meas ejus generis ἀνέκδοτον reperire potui, addito ex libris editis supplemento, in unum literarum fasciculum conjeci. Vnde jam, pro unius alicujus aut alterius libris singularibus, multorum & diversis sibi ætatibus succedentium dissectæ tabulæ, uno veluti intuitu conspiciendas sese offerunt: ex quarum consideratione, quantum seu in pietate seu in doctrinâ seculum quodque vel profecerit vel defecerit, licebit animadvertere. Neque enim tam hic spectandum, quid quisque loqui semper debeat; quàm quid quâque ætate homines dicere assueverint.

Id autem cum primis memorabile est, quod in XIII^a Epistolâ prodit Aldhelmus, de exteris ad capessendum

ingenij cultum catervatim in Hiberniam *confluentibus: quæ ab illo ut* Paradisus *quidam aut novus* Circulus lacteus *depingitur*; discentium opulans vernansq; pascuosâ numerositate lectorum, quemadmodum poli cardines astriferis micantium ornantur vibraminibus siderum. *Eò pertinet & Bedæ ille locus, Histor. Ecclesiastic. lib. 3. cap. 27.* Erant *in Hibernià* multi nobilium simul & mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani Episcoporum, relictâ insulâ patriâ, vel divinæ lectionis vel continentioris vitæ gratiâ illò secesserant. Et quidam quidem mox se monasticæ conversationi fideliter mancipaverunt: alij magis circumeundo per cellas magistrorum lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentissimè suscipientes, victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, & magisterium gratuitum præbere curabant. *Vt ijs temporibus verissimum fuerit, quod de eâdem Hiberniâ alibi pronuntiat idem:* [a] gentem *fuisse* innoxiam, & nationi Anglorum semper amicissimam.

[a] Bed. lib. 4. Hist. Eccles. cap. 25. quam eandem historiam, libro 1. de gestis Regum Anglor. cap. 3. Guilielmus Malmesburiensis enarrans, *Hibernense genus hominum innocens genuinâ simplicitate, nil unquam mali volens,* appellat.

Hucetiam spectat, quod de Agilberto *Gallo, Occidentalium Saxonum primùm, deinde Parisiacæ civitatis Episcopo, apud eundem Bedam legimus.* [b] Legendarum gratiâ scripturarum in Hibernià non parvo tempore demoratus *est. & de* Ædilvino: [c] Hiberniam gratiâ legendi adijt, & benè instructus patriam redijt, atque Episcopus in provinciâ Lindisi factus, multo Ecclesiam tempore nobilissimè rexit. *& de* Altfrido *Nordanhumbrorum Rege:*

[b] Bed. lib. 3. cap. 7.
[c] Id. ibid cap. 27.

[d] Scottorum quitùm versatus incola terris,
Cœlestem intento spirabat corde sophiam.

[d] Id. in Carm. de Vitâ S. Cuthberti, cap. 31.

Nam

Nam patriæ fines & dulcia liquerat arva,
Sedulus ut Domini mysteria disceret exul.

In Hiberniam *siquidem secedens (ut libro 1. de gestis Regum Anglor. refert Guilielmus Malmesburiensis) ibique* magno otio literis imbutus, omni Philosophiâ composuerat animum.

Albinus quoque qui & Alcuinus (cujus est ad Colcum, lectorem in Scotiâ *sive Hiberniâ, XVIII. Epistola) de* Willibrordo *Vltrajectino archiepiscopo, qui Batavos, Frisios & Antuerpienses ad fidem Christi convertit, ita scribit.* Quia in Hiberniâ scholasticam eruditionem viguisse audivit, etiam quorundam sanctorum virorum, famâ narrante, conversatione incitatus, & præcipuè beatissimi patris & Episcopi Egberti, qui cognomento sanctus vocabatur, necnon & Wicberti venerabilis viri & sacerdotis Dei (quorum uterque ob cœlestis patriæ amorem, domo, patriâ, cognatione que relictâ, Hiberniam secessit, ibique dulcissimos supernæ contemplationis fructus seculo nudus, Deo plenus, solitariâ quotidiè hauriebat conversatione:) horum beatus adolescens æmulari cupiens religionem, cum conniventiâ sui Abbatis & fratrum, in Hiberniam veloci cursu contendit, prædictorum patrum se familiaritati conjungens; quatenùs, ceu prudentissima apis, ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores, & in sui pectoris alveario dulcissimos virtutum favos construeret. Ibique duodecim annos inter eximios simul piæ religionis & sacræ lectionis magistros, futurus multorum populorum prædicator, erudiebatur. *Hæc in primo de vitâ Willibrordi libro, Alcuinus: & in secundi initio.*

Venerat occiduis quidam de finibus orbis,
Vir virtute potens, divino plenus amore,
Ore ſagax, & mente vigil, & feruidus actu;
Ad te, temporibus Pippini, Francia felix:
Quem tibi jam genuit fœcunda Britannia mater,
Doctaq; nutrivit ſtudijs ſed Hibernia ſacris;
Nomine Willbrordus.

atque iterùm in 33. capitulo:

Vt dudùm cecini, fœcunda Britannia mater,
Patria Scottorum clara magiſtra fuit.

Vbi doctã Hiberniam, *&* claram Scotorum patriam, *Caroli Magni temporibus eandem fuiſſe habitam, non obſcurè indicat. Vt quod de* ſuâ *cecinit* [c] *Poëta optimus, de* noſtrâ *Scotiâ multo rectiùs poſſit uſurpari.*

[c] Georg. Buchanan. in Silvis.

Hæc quoq; cùm Latium quateret Mars barbarus orbem,
Sola propè expulſis fuit hoſpita terra Camœnis.
Hinc Sophiæ Graiæ, Sophiæ decreta Latinæ,
Doctoreſq; rudis formatoreſque juventæ
Carolus ad Celtas traduxit.

Nam ex Hibernia [d] *traductos fuiſſe Doctores iſtos, luculenter confirmat, qui Vitam magni Caroli* LXX. *circiter poſt mortem ipſius annis ſcripſit, Notkerus Balbulus Sangallenſis monachus, narrationis ſuæ hinc ductio principio.*

[d] al. *rerum.*

Omnipotens * Regum diſpoſitor, ordinatorque regnorum & temporum, cùm illius admirandæ ſtatuæ pedes ferreos vel teſtaceos comminuiſſet in Romanis; alterius non minùs admirabilis ſtatuæ caput aureum per illuſtrem Carolum erexit in Francis. Qui cùm in occiduis mundi partibus ſolus regnare cœpiſſet, & ſtudia literarum ubiq; propemodùm eſſent in oblivione; contigit duos Scotos de Hibernia cum mercatoribus

Daniel. 2.

Britannis

Britannis ad littus Galliæ devenire, viros & in ſecularibus & in ſacris ſcripturis incomparabiliter eruditos. Qui cùm nihil oſtenderent venale, ad convenientes emendi gratiâ turbas clamare ſolebant: Si quis ſapientiæ cupidus eſt, veniat ad nos, & accipiat eam; nam venalis eſt apud nos. Quam tamen venalem ſe habere profeſſi ſunt, quia populum non gratuita, ſed venalia mercari viderunt: ut ſic vel ſapientiæ, ſicut cæteris rebus coëmendis, eos incitarent; vel (ſicut ſequentia comprobant) per tale præconiũ in admirationem verterent & ſtuporem. Deniq; tam diu clamata ſunt iſta, donec ab admirantibus, vel inſanos illos putantibus, ad aures Caroli Regis, ſemper amatoris & cupidiſſimi ſapientiæ, perlata fuiſſent. Qui ſub omni celeritate ad ſuam eos præſentiam evocatos interrogavit; ſi verè, ut ipſe famâ comperit, ſapientiam ſecum haberent. Qui dixerunt: Et habemus eam, & in nomine Domini dignè quærẽtibus dare parati ſumus. Qui cùm inquiſiſſet ab illis, quid pro ipſâ peterent, reſponderunt: Loca tantùm opportuna, & animas ingenioſas, &, ſine quibus peregrinatio tranſigi non poteſt, alimenta & quibus tegamur. Quibus illeperceptis, ingenti gaudio repletus, primùm quidem apud ſe utrumq; parvo tempore tenuit. Poſteà verò, cùm ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine *CLEMENTEM* in Galliâ reſidere præcepit: cui & pueros nobiliſſimos, mediocres, & infimos, ſatis multos commendavit; & eis, prout neceſſarium habuerant, victualia miniſtrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum verò nomine *ALBINVM* in Italiam direxit: cui & monaſterium ſancti Auguſtini

juxta

juxta Ticinenſem urbem delegavit; ut illuc ad eum qui voluiſſent, ad diſcendum congregari potuiſſent. Audito autem Albinus de natione Anglorum, quàm gratanter ſapientes viros religioſiſſimus Regum Carolus ſuſciperet, conſcenſâ navi venit ad eum. *& quæ ſequuntur.*

Eadem ipſa ex Chronicis Metropolis Arelatenſis *producunt* [f] *alij: quos Iohannes Roſſus Warwicenſis ſecutus, in libro de Regibus ita rem narrat.* Florentibus his diebus in Hiberniâ ſtudijs liberalibus præ cæteris regnis; contigit duos Scotos monachos de Hiberniâ cum mercatoribus Britannicis ad littus Galliæ devenire. *& poſt.* Cùm Rex Carolus reſponſum duorum monachorum Hibernenſium audiſſet; repletus gaudio, ambos ſecum retinuit. Tandem unum eorum nomine Clementem, in Galliâ Pariſiæ reſidere fecit. *Hic verò Clemente Antiſiodorenſi Epiſcopo, atq; illo Bonifacij Moguntini antagoniſtâ (cujus in XV. Epiſtolâ fit mentio) & ætate poſterior & inferior officio*; Clemens Scotus *ille fuit, ad quem à Ratgario Fuldenſi Abbate* Modeſtus & Candidus, cum alijs, Grammaticæ ſtudendi gratiâ, *in antiquo Abbatum Cœnobij illius Indice* [g] *miſſus fuiſſe legitur. Ejuſdem Grammatica quædam Collectanea à Melch. Goldaſto* [h] *citantur: neque alius videtur eſſe* Clemens, Vitæ Caroli Magni *exarator, in Catalogo authorum, quorum teſtimonia à Wolfgango Lazio in Commentarijs Reipublicæ Romanæ producuntur, nominatus. Socium autem illius* Albinum, *apud Italos in urbe Ticinenſi ſive Papienſi à rege Carolo collocatum, ab* Albino *Anglo in loco jam citato clarè ſeparat Notkerus: neq; alium* Iohannem *illum* Albinum *eſſe exiſtimaverim,*

[f] Vincent. Specul. hiſtorial. lib. 23. cap. 173. & Antonin. Chronic. tit. 14. cap. 4. §. 12.

[g] Chriſtoph. Brower. in Notis ad Rabani Poemata, pag. 118. & Antiquit. Fuldenſ. lib. 1. cap. 14. pag. 60.

[h] Goldaſt in Notis ad Paræneticvet. pag. 24. & 96.

cui

cui Rhetorica præcepta inscripta vidisse se testatur i *Georgius Buchananus, quæ* Albino Flacco *sive* Alcuino *vulgò tribuuntur.*

i Buchanan. rer. Scotic lib. 5 in Rege LXV.

Neq; prætermittendum est Guil. Camdeni, viri eruditissimi et candidissimi, præclarum hic testimonium: k Anglo-Saxones nostri illâ ætate, in Hiberniam tanquàm ad bonarum literarum mercaturam undique confluxerunt: unde de viris sanctis fæpissimè in nostris scriptoribus legitur; Amandatus est ad disciplinam in Hiberniam. *Similia quoque in Cambro-Britannicorum Sanctorum Vitis subinde occurrunt: quibus etiam de* Marco *et* Sulgeno *Britannis, ista visum est adjicere. Sic enim in extremo libri 1. de miraculis S. Germani Capitulo, Ericus Antissiodorensis de* Marco *scribit.* Qui natione Britto, educatus verò in Hibernia, post longa Pontificalis sanctitatis exercitia, ultroneam sibi peregrinationem indixit. Sic traductus in Franciam, pissimique regis Caroli (*illius nempè qui Calvus est dictus*) munificentiâ illectus, apud beatorum Medardi & Sebastiani cœnobiũ anachoriticam exercet vitam, singularis nostro tempore unicæ philosophus sanctitatis. *De* Sulgeno *qui sub annum 1070. Episcopus Menevensis fuit, ipsius filius Iohannes hunc in modum cecinit.*

k Camden. in Hibern. p. 730.

Exemplo patrum, commotus amore legendi,
Ivit ad Hibernos Sophiâ, mirabile, claros.
Sed cùm jam cimbi voluissent adire revectus
Famosam gentem scripturis atque magistris:
Appulit ad patriam, ventorum flatibus actus,
Nomine quam noto perhibent Albania longè.
Ac remoratus ibi certè tum quinque per annos
Indefessus agit votum. *&c.*

His ita digestis Scotorum visitat arva:
Ac mox scripturas multo meditamine sacras,
Legis divinæ scrutatur sæpè retractans.
Aſt ibi per denos * tricens jam placidus annos
Congregat immensam pretioso pondere massam;
Protinus arguta thesaurum mente recondens.
Post hæc ad patriam remeans jam dogmate clarus
Venit, & inventum multis jam dividit aurum;
Proficiens cunctis discentibus undique circùm.
Reges, quem populi, Cleti, cunctique coloni,
Omnes unanimes venerantur mente serenâ.

* trinos.

In quo Carmine, tria ista notanda veniunt. I. *Sulgenium legendi causâ, exemplo patrum Hiberniam adiisse: quod mere majorum hoc ab illo factum fuisse ostendit.* II. *Tametsi* [1] *Norwagienses grassatores nono post Christum seculo, duce Turgesio, insulam hanc per annos* XXX. *occupantes, Ecclesias ferè omnes atque libros incendio consumpserint: revixisse tamen iisdem litterarum studia, & seculo adhuc undecimo habitam fuisse* Hiberniam *(ut in vitâ Florentij loquitur Franciscus Guillimannus) virorum* sanctissimorum doctissimorumque officinam. III. *Ad illa ipsa usq; tempora Hibernos nostros* τοὺς ἐξοχὴν Scotorum *nomen retinuisse. Narrat enim hic Iohannes, patri suo fuisse propositum, studendi gratiâ,* Hiberniam *petere: sed naufragio, quo vectus illo pervenire cogitaverat, adversis ventis acto, ad* Albaniam *appulisse; ibidemq; quinquennij factâ morâ, Scotorum demùm arva invisisse, atq; illic* X. *vel* XIII. *annos sacrarum Scripturarum lectioni impendisse.*

[1] Girald. Cambrens. Topograph. Hibern. distinct. 3. cap. 37. 42. 46. Iocelin. in Vitâ Patricij, cap. 175. & 186.

Hæc ex innumeris pauncula, ad Epistolæ XIII. *illustrationem, proferre visum fuit. In cæteris si quid obscuri sit,*

quod

quod ex temporis historiâ lumen aliquod desideret; ei facem, ex vetere memoriâ comparatam, præferre conati sumus. Id tantùm jam monendum: ex ijs quæ ab alijs antehàc sunt edita, plures epistolas hìc addi potuisse. & illam nominatim, quæ anno 742. à Papâ Zachariâ ad Wittum vel Wittanum scripta, inter [m] *Romanorum Pontificum &* [n] *Bonifacij Moguntini epistolas excusa prostat. Qui enim Saxonico nomine* Witanus *sive* Whitus *dictus est, à* [o] *Lupo Servato & alijs Latino vocabulo*, Albuinus *eodem sensu est appellatus: is ipse, qui* egressus de Hibernià (*ut notat* [p] *Trithemius*) prædicationis causâ venit in Thuringiam; *ubi à Bonifacio primus Barbarenæ sive Buraburgensis ecclesiæ Episcopus est constitutus.* In oppido *enim* **Buraburg** juxta **Fritzlar**, sedi Episcopali post suum recessum ordinavit Episcopum Albuinum discipulũ suum Hibernienſem, monasterij urbis Monachum: cujus festum agitur *VII.* Kalend. Novembris. *quemadmodum ex MS. suo retulit Nicol. Serarius, rerum Moguntiacarum libro* 3. *notat.* 29.

[m] Ep. ist. Decret. edit Romæ, tom 2. epist. 2.

[n] Bonifac. epist. 131.

[o] Lup. in Vitâ Wigberchti, cap 24.

[p] Io Trithem. de viris illustr. Ord. Benedicti, lib. 4. cap. 190. Vid. & lib. 3. cap. 267.

Ex ineditis verò plurimæ sunt epistolæ quas, omni licèt adhibitâ diligentiâ, consequi nequivimus: inter quas & Regum nostrorum illæ sunt, de quibus in Caroli Magni vitâ Eginhardus. Scotorum reges sic habuit ad suam voluntatem per suam munificentiam inclinatos, ut eum nunquàm aliter quàm Dominum, seq; subditos & servos ejus pronuntiarent. Extant Epistolæ ab ijs ad eum missæ, quibus hujusmodi affectus eorum erga illum indicatur. *Sed has, & ejus generis alias, illis qui in transmarinis partibus degunt è tenebris eruendas relinquimus; earum quas domi reperire potuimus editione hoc tempore contenti.*

VETERVM EPISTOLARVM HIBERNICARVM SYLLOGE.

EPISTOLA I.

GREGORII I. Romani Pontificis, ad Episcopos Hiberniæ.

Gregorius, universis Episcopis per Hiberniam.

SCRIPTA vestra summâ cum gratulatione suscepi: sed erit in me uberior valdè lætitia, si mihi de vestrâ contigerit reversione gaudere. Prima itaq; epistolæ vestræ frons gravè vos pati persecutionem innotuit. Quæ quidem persecutio dum non rationabiliter sustinetur, nequaquam proficit ad salutem. Nam nulli fas est retributionem præmiorum expectare pro culpâ. Debetis enim scire (sicut beatus Anno Christi 592.

beatus Cyprianus dixit) quia *Martyrem non facit pœna, ſed cauſa*. Dum igitur ita ſit, incongruum nimis eſt de eâ vos, quam dicitis, perſecutione gloriari, per quam vos conſtat ad æterna præmia minimè provehi. Reducat ergo charitatem veſtram tandem integritas fidei ad matrem, quæ vos generavit, Eccleſiam. Nulla vos animorum intentio à concordiæ unitate diſſociet: nulla perſuaſio rependo vos à recto itinere defatiget. Nam in Synodo, in quâ de *Tribus capitulis* actum eſt, apertè liquet, nihil de fide convulſum eſſe, vel aliquatenùs immutatum, ſed (ſicut ſcitis) de quibuſdam illic ſolummodò perſonis eſt actitatum: quarum una, cujus ſcripta evidenter à rectitudine Catholicæ fidei deviabant, non injuſtè damnata eſt.

Quod autem ſcribitis, quia ex illo tempore inter alias provincias maximè flagellatur Italia: non hoc ad ejus debetis intorquere opprobrium. quoniam ſcriptum eſt:
Heb. 12. 6. *Quem diligit Dominus, caſtigat; flagellat autem omnem filium quem recipit.* Si igitur ita eſt, ut dicitis; ex eo tempore magis dilecta eſt apud Deum & modis omnibus approbata, ex quo Domini ſui meruit ſuſtinere flagella. Quia verò non ita ſit, quemadmodum vos in ejus inſultatione affirmare conamini, rationem attendite. Poſtquàm recordandæ memoriæ *Vigilius* Papa in urbe regiâ conſtitutus, contra *Theodoram* tunc Auguſtam & *Acephalos* damnationis promulgavit ſententiam; tunc Romana urbs ab hoſtibus adita & captivata eſt. Ergo bonam cauſam habuerunt *Acephali*, & injuſtè damnati ſunt, poſt quorum damnationem talia contigerunt? Abſit. Hoc enim nec noſtrûm quempiam, nec alios qui Catholicæ fidei myſterijs inſtituti ſunt, vel dicere, vel aliquo modo confiteri convenit. His denique cognitis, ab hâc quandoque jam deliberatione recedite.

Vt igitur de *Tribus capitulis* animis veſtris ablatâ dubietate, poſſit ſatisfactio abundanter infundi; librum quem ex hâc re ſanctæ memoriæ deceſſor meus *Pelagius* Papa ſcripſerat, vobis utile judicavi tranſmittere. Quem ſi depoſi-

to

to voluntariæ defenſionis ſtudio, puro vigilantique corde ſæpiùs volueritis relegere; cum vos per omnia ſecuturos, & ad unitatem noſtram reverſuros nihilominùs eſſe confido. Porrò autem ſi, poſt hujus libri lectionem, in eâ quâ eſtis volueritis deliberatione perſiſtere, ſine dubio non rationi operam, ſed obſtinationi vos dare monſtratis. Unde iterùm habitâ locutione, charitatem veſtram admoneo, ut quoniam (Deo ſuffragante) fidei noſtræ integritas in cauſâ *Trium capitulorum* inuiolata permanſit; mentis tumore depoſito, tanto citiùs ad matrem veſtram, quæ filios ſuos expectat & invitat, Eccleſiam redeatis, quanto vos ab eâ quotidiè expectari cognoſcitis.

EPISTOLA II.

EIVSDEM GREGORII, ad *Quirinum* Epiſcopum.

Gregorius, Quirino Epiſcopo, & cæteris Epiſcopis in Hibernia Catholicis. Anno Chriſti 601.

QUIA charitati nil longè eſt; quos dividunt loca, jungat epiſtola. Lator itaque præſentium ad Petri Apoſtolorum principis Eccleſiam veniens, fraternitatis veſtræ ſe aſſeruit ad nos epiſtolas accepiſſe, eaſq; in Hieroſolymorum urbe cum rebus quoq; aliis perdidiſſe. In quibus, ſicut ipſe ait, ſtuduiſtis inquirere, ſacerdotes ac plebes quæ *Neſtorianæ* hæreſeos errore, confuſæ ſint, cùm ad matrem electorum omnium Catholicam Eccleſiam revertuntur, utrùm baptizari debeant, an certè ſolius veræ fidei confeſſione ejuſdem

matris Ecclesiæ visceribus adjungi.

Et quidem ab antiquâ patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut solâ professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur. Unde *Arianos* per impositionem manus *Occidens*, per unctionem verò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ Catholicæ *Oriens* reformat. *Monophysitæ* verò & alios ex solâ verâ confessione recipit: quia sanctum baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis accipit, cùm vel illi per impositionem manus Spiritum sanctum acceperint, vel isti per professionem veræ fidei sanctæ & universalis Ecclesiæ visceribus fuerint uniti. Hi verò hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, sicut sunt * *Bonosiani* & *Cataphryges* (quia & illi Christum Dominum non credunt, & isti sanctum Spiritum perverso sensu esse quendam pravum hominem *Montanum* credunt, quorum similes multi sunt) & alij tales, cùm ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum, quod, sicut dictum est, in Trinitatis nomine non erat datum.

* al. *Bonosiaci.*

Nestoriani verò quia in sanctæ Trinitatis nomine baptizantur, sed eos Iudaicæ perfidiæ similes, incarnationem unigeniti non credentes, suæ hæreseos error obscurat, ad sanctam Ecclesiam catholicam venientes, de veræ fidei firmitate & confessione docendi sunt: ut unum eundemque Dei & hominis filium, Deum Dominum nostrum Iesum Christum credant, ipsum existentem in divinitate ante sæcula, & ipsum factum hominem in fine sæculorum: quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Verbum verò carnem dicimus factum, non immutando quod erat, sed suscipiendo quod non erat. Incarnationis enim suæ mysterio unigenitus patris nostra auxit, sua non minuit. Una

Ioh. 1. 14.

itaq;

itaq; persona est Verbum & caro, sicut ipse ait: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui est in cœlo.* Qui filius Dei in cœlo, erat filius hominis qui loquebatur in terrâ. Iohan. 3. 13.

Hinc Ioannes ait: *Scimus quia filius Dei venit, & dedit nobis sensum.* Qui nobis quem sentum dederit, illicò subjungit: *ut cognoscamus verum Deum.* Quem hoc loco verum Deum insinuat, nisi Patrem omnipotentem? Sed quid etiam de omnipotente filio sentiat, adjungit: *Et simus in vero filio ejus Iesu Christo.* Ecce ait verum Deum patrem, verum ejus filium Iesum Christum. Quem verum filium quid esse sentiat, apertiùs ostendit: *Hic est*, inquit, *verus Deus, & vita æterna.* Si igitur, juxta errorem *Nestorij*, alius Verbum, atq; alius esset homo Iesus Christus; qui verus est homo, utique verus Deus non esset & vita æterna. Sed unigenitus filius Verbum ante sæcula factus est homo. Hic est ergo *verus Deus, & vita æterna.* 1. Iohan. 5. 20.

Certè cùm hunc sancta Virgo conceptura esset, & loquentem ad se Angelum audiret, ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi sicut dicis.* Quæ cùm eum concepisset, & ad *Elizabeth* cognatam suam pergeret, ab eâdem *Elizabeth* protinùs audivit: *Unde hoc mihi, ut mater Domini mei veniat ad me?* Ecce eadem Virgo & *ancilla* Domini dicitur, & *mater*. *Ancilla* enim Domini, quia Verbum ante sæcula unigenitus æqualis est patri: *Mater* verò, quia in ejus visceribus ex sancto Spiritu ejusq; carne factus est homo. Nec alterius ancilla, alterius mater: quia dum unigenitus Dei existens ante sæcula, ex ejus utero natus est homo, investigabili miraculo facta est ancilla hominis per divinitatem, & mater Dei per carnem. Luc. 1. 38. Luc. 1. 43.

Non autem priùs in utero Virginis caro concepta est, & postmodùm divinitas venit in carnem, sed mox ut Verbum venit in uterò, mox Verbum servatâ propriæ virtute naturæ factum est caro. Et perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per uterum Virginis unigenitus filius Dei. Unde & unctus præ participibus dicitur, sicut Psalmista ait: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo* Psalm. 45. 7.

oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Unctus quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti: sed præ consortibus unctus est, quia omnes nos priùs peccatores homines existimus, & postmodùm per unctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante sæcula, per sanctum Spiritum in utero Virginis homo conceptus est in fine sæculorum, ibi ab eodem Spiritu unctus est, ubi conceptus. Nec antè conceptus, & postmodùm unctus est; sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne Virginis concipi, à sancto Spiritu ungi fuit.

Hanc ergò nativitatis ejus veritatem quicunque à perverso errore *Nestorij*, revertuntur, coram sanctâ fraternitatis vestræ congregatione fateantur; eundem *Nestorium*, cum omnibus sequacibus suis, & reliquas hæreses anathematizantes. Venerandas quoque Synodos, quas universalis Ecclesia recipit, se recipere & venerari promittant: & absq; ullâ dubitatione Sanctitas vestra, servatis eis proprijs ordinibus, in suo cætu recipiat: ut dum & per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atq; eos per veram scientiam recta quæ tenere debeant doceris, & per mansuetudinem eis nullam contrarietatem vel difficultatem de proprijs suis ordinibus facitis; eos ab antiqui hostis ore rapiatis. Et tanto vobis apud omnipotentem Deum æternæ gloriæ crescat retributio, quanto multos colligitis, qui vobiscum in Domino sine fine gloriantur. Sancta itaq; Trinitas orantes pro nobis suâ vos protectione custodiat; vobisq; in amore suo dona multiplicior a concedat.

EPIST. III.

EPISTOLA III.

S. COLUMBANI HIBERNI.

Circa annum 610.

O Tu Vita quantos decepisti, quantos seduxisti, quantos excœcâsti! Quæ, dum fugis, nihil es; dum videris, umbra es; dum exaltaris, fumus es. quæ quotidie fugis, & quotidie venis; quæ veniendo fugis, & fugiendo venis: dissimilis eventu, similis ortu; dissimilis luxu, similis fluxu; dulcis stultis, amara sapientibus. Qui te amant, non te sciunt: & qui te contemnunt, ipsi te intelligunt. Ergò non es vera, sed fallax, te ostendis quasi veram, te reducis quasi fallacem. Quid ergò es humana Vita? via es mortalium, & non vita, à peccato incipiens usq; ad mortem. Vera enim esses, si te peccatum primæ transgressionis humanæ non interrupisset. & tunc casabunda & mortalis devenisti, cùm omnes tuos viatores morti assignâsti. Via ergò es ad vitam, non vita: vera enim es via, sed non plana; alijs longa, alijs brevis; alijs lata, alijs angusta; alijs læta, alijs tristis; omnibus similiter festinans, & irrevocabilis: via es, inquam, via es, sed non omnibus manifesta es. multi enim te vident, sed pauci te viam esse intelligunt. Sic enim subtilis es, & sic seductrix, ut paucorum sit te scire viam. Interroganda ergò es, & non credenda nec vindicanda; transeunda non habitanda, misera humana Vita. Nullus enim in viâ habitat, sed ambulat; ut qui ambulant in viâ, habitent in patriâ. Quare ergo tu mortalis Vita habitaris, diligeris, vindicaris? * Afficita es à perditis, contemneris à sensatis, caveris à salvandis. Timenda itaq; es humana Vita, & multùm cavenda; quæ sic fugitiva

* al. *Diligenda, Habita,*

es,

es, sic lubrica, sic periculosa, sic brevis, sic incerta, ut quasi umbra, aut imago, aut nubes, aut nihil, aut inane, dissolvaris. Dum ergò nihil es: ô mortalis Vita, nihi viæ imago, fugitiva ut avis, ut nubes incerta, & fragilis ut umbra, ut somnium: sic per te iter agendum est, tam sollicitè, tam cautè, tam expeditè, ut viatorum more ad veram Patriam omnibus intelligentibus festinandum sit, de transacto securis, de eo quod restat sollicitis. Nihil enim tibi prodest ascendere, quod ascenderis, nisi, quod restat, evaderis. Via enim, & ascensus quidam, putanda est Vita hæc. Non quæramus in viâ, quod futurum est in patriâ. Labor enim & fatigatio in itinere versatur; in patriâ requies & securitas paratur. Cavendum est itaq; nobis, ne fortè per viam securi simus, & ad veram nostram patriam non perveniamus. Sunt enim revera nonnulli in hoc itinere securi, desides, lividi: ut non tam in viâ, quàm in patriâ esse videantur: & non tam voluntarij, quàm inviti eunt ad patriam, nimirùm jam perditam. Hîc enim in viâ præsul sunt patriâ, & de brevi vitâ æternam mortem mercati sunt: infelices de frustrato commercio læti sunt; aliena caduca dilexerunt, & propria æterna neglexerunt. Quapropter quamvis sint læta, quamvis blanda, quamvis sint speciosa, aliena terrena devitemus, ut propria æterna non perdamus. *Fideles in alieno* inveniamur, ut in proprijs ac nostris hæredes efficiamur: donante Domino nostro Iesu Christo, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Luc. 16. 12.

EPIST. IIII.

EPISTOLA IIII.

Eidem COLUMBANI, Rhythmica.

AUndus iſte tranſit, & quotidiè decreſcit:
Nemo vivens manebit, nullus vivus remanſit.
Totum humanum genus ortu utitur pari,
Et de ſimili vitâ fine cadit æquali.
Deferentibus vitam mors incerta ſubripit:
Omnes ſuperbos vagos mœror mortis corripit.
Quod pro Chriſto largiri nolunt, omnes avari
Importunè omittunt: poſt ſe colligunt * alî, * id eſt, *alteri*.
Parvum ipſi viventes Deo dare vix audent:
Morti cuncta relinquunt; nihil de ipſis habent.
Quotidiè decreſcit vita præſens, quam amant:
Indeficiens manet ſibi pœna quam parant.
Lubricum, quod labitur, conantur colligere:
Et hoc, quod ſe ſeducit, minùs timent credere.
Dilexerunt tenebras tetras magis quàm lucem: Ioh. 3. 19.
Imitari contemnunt vitæ Dominum Ducem.
Velut in ſomnis regnent, unâ horâ lætantur:
Sed æterna tormenta adhuc illis parantur.
Cæci nequaquàm vident quid poſt obitum reſtat
Peccatori impio quod impietas præſtat.
Cogitare convenit te hæc cuncta, Amice:
Sibi ſit tibi amare hujus formulam vitæ.
Omnis caro ut fœnum, flagrans licèt florida: Eſai. 40. 6.
Sicq; *quaſi flos fœni omnis ejus gloria.* 1. Pet. 1. 24.
Orto ſole areſcit fœnum, & flos deperit: Iacob. 1. 11.
Sic eſt omnis juventus, virtus cùm defecerit.
Cultûs Chriſti radius præ cunctis amabilis,
Magis diligendus eſt, quàm flos carnis fragilis.
Caveto, Filiole, ſeminare ſpecies,
Quas mox ingredietur non parva pernicies.
Heriq; perpeſſi ſunt pœnarum incendia;
Voluntatis lubricæ nolentes diſpendia.
Poculum impijſſimæ noli tu bibere;
Unde multos plerumq; vides lætos ridere.

Nam quoscumque videris ridere inaniter;
Scito in novissimis quòd flebunt amariter.
Conspice, Charissime, sic esse libidinem,
Vt morsum mortiferum, quod vincit dulcedinem.
Noli pronus pergere per vias mortalium:
Quàm multis evenisse conspicis naufragium?
Perge inter laqueos cum suspensis pedibus;
Per quos captos cæteros incautos comperimus.
De terrenis eleva tui cordis oculos:
Ama amantissimos Angelorum populos.
Beata familia, quæ in altis habitat:
Vbi senex non gemat, neq; infans vagiat:
Vbi non esuritur, ubi numquam sititur:
Vbi cibo supremo plebs cœlestis pascitur.
Vbi nemo moritur, quia nemo nascitur:
Vbi aula regia [ac] cœlestis pascitur.
Vbi vita viridis veraque est futura:
Quam nec mors, nec mœroris metus, est consumptura.
Læti leto transacto lætum Regem videbunt;
Cum regnante regnabunt, cum gaudente gaudebunt.
Tunc dolor, tunc tædium, tunc labor delebitur:
Tunc Rex Regum, Rex mundus, à mundis videbitur.

EPISTOLA V.

Ejusdem COLUMBANI ad HUNALDUM.

Casibus innumeris decurrunt tempora vitæ:
Omnia prætereunt, menses volvuntur * & anni; * al. in annis.
Labitur in senium momentis omnibus ætas.
Vt tibi perpetuam liceat comprendere vitam,
Molles illecebras vitæ nunc sperne caducæ.
Blandâ luxuriâ virtus superatur honesta.
Ardet avaritiâ cœcâq; cupidine pectus.
Nescit habere modum vanis mens dedita curis.
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
Summa quies, nil velle super, quàm postulat usus.

H os ego versiculos misi tibi sæpe legendos:
V t mea dicta tuis admittas auribus, oro.
N e te decipiat vana & peritura voluptas.
A spice quàm brevis est procerum regumque potestas.
L ubrica mortalis citò transit gloria vitæ.
D a veniam dictis; fuimus fortassè loquaces.
O mne quod est nimium, semper vitare memento.

Columbanus Hibernus, Hunaldo discipulo.

SUscipe, *Hunalde*, libens & perlege mente serenâ
Dicta *Columbani*, fidâ te voce monentis:
Quæ licèt ornatu careant sermonis honesti,
Vota tamen, mentisque piæ te stantur amorem.
Vive, Deo fidens, Christi præcepta sequendo,
Dum modò vita manet, dum tempora certa salutis.
Tempus & hora volat, momentis labitur ætas.
Despice, quæ pereunt, fugitivæ gaudia vitæ.
Non fragiles secteris opes, & inania lucra:
Nec te sollicitet circumflua copia rerum.
Sint tibi divitiæ, divinæ dogmata legis,
Sanctorumq; patrum castæ moderamina vitæ;
Omnia quæ dociles scripserunt antè magistri,
Vel quæ doctiloqui cecinerunt carmina vates.
Has cape, divitias semper contemne caducas:
In mente semque tibi veniat tremebunda senectus;
Quam gelidæ tandem sequitur violentia mortis.
Vltima jam sapiens meditatur tempora vitæ,
Torpentes senio vires, morbosque frequentes,
Incertumque diem lethi, certosque dolores.
Multa senem fragilis vexant incommoda carnis.
Nam macie turpi tabescunt languida membra:
Tunc genuum junctura riget, venasque per omnes
Illius in toto frigescit corpore sanguis;

Sic baculo nitens artus sustentat inertes.
Quid tristes memorem gemitus? quid tædia mentis?
Somnus abest oculis, illum sonus excitat omnis.
Quid tunc argenti, sulvi quid proderit auri
Improba congeries multos collecta per annos?
Munera quid procerum? ditis quid prandia mensæ?
Quid meminisse juvat transactæ gaudia vitæ,
Venerit extremi tandem cùm terminus ævi?
Hæc, dum vita volat, vigili qui mente retractat,
Spernit avaritiam, vanosque refutat honores.
Quid modò terrenis mentes intendere curis
Mortales cupiunt? quid turpia lucra sequuntur?
Semper avarus eget nummo, testante Poëta,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
Indiget inter opes, nec habet quod habere videtur.
Ille domi solus nummos abscondit in arcâ,
Divitias cumulans: dum sese nescit amare,
Plus amat hæredem, servat cui cuncta fidelis.
O nimiùm felix, parcus cui sufficit usus,
Corporis ut curam moderamine temperet æquo.
Non miserâ capitur cæcaque cupidine rerum,
Nec majora cupit, quàm quæ natura reposcit:
Non lucri cupidus nummis marsuppia replet,
Nec molles cumulat tinearum ad pabula vestes:
Pascere non pingui procurat fruge caballos,
Nec trepido tales volvit sub pectore curas,
Ne subitis pereat collecta pecunia flammis,
Aut fractâ nummos rapiat fur improbus arcâ,
Vivitur argento sine, jam sine vivitur auro;
Nudi nascuntur, nudos quoq; terra receptat.
Divitibus nigri reserantur limina Ditis,
Pauperibusque pijs cœlestia regna patescunt.
Temnere divitias monuit Salvator avaros:
Quisquis amat Christum, sequitur vestigia Christi.
Nam brevis & fragilis morituræ gloria carnis,
Quicquid habet, rapidi velox fuga temporis aufert.

Pulchrè

Pulchrè veridici cecinit vox talia Vatis,
Tempora dinumerans ævi vitæque caducæ:
Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur.
Alternant elementa vices, & tempora mutant:
Accipiunt augmenta dies noctesque vicissim,
Tempora sunt florum, retinet sua tempore messis:
Sic iterùm spisso vestitur gramine campus.
Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi: Ecclesiast. 3.4.
Tempora sunt vitæ, sunt tristia tempora mortis.
Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus.
Ver, æstas, autumnus, hyems, redit annus in annum:
Omnia cùm redeunt, homini sua non redit ætas.
Hæc sapiens omni semper reminiscitur horâ,
Atque domum luctus epulis præponit opimis.
Vltima nunc humili concludam verba precatu;
Sis memor ipse mei, versus cùm legeris istos,
Tempora sic habeas optatæ longa senectæ.

EPISTOLA VI.

EIVSDEM COLUMBANI, AD FEDOLIUM.

ACcipe, quæso,
Nunc bipedali
Condita versu
Carminulorum
Munera parva:
Tuque frequenter
Mutua nobis
Obsequiorum

Debita redde.
Nam velut æstu,
Flantibus Austris,
Arida gaudent
Imbribus arva;
Sic tua nostras
Missa frequenter
Lætificabit
Pagina mentes.
Non ego posco
Nunc perituræ
Munera gazæ:
Non, quod avarus
Semper egendo
Congregat, aurum:
Quod sapientum
Lumina cœcat,
Et velut ignis
Flamma perurit
Improba corda.
Sæpè nefanda
Crimina multis
Suggerit auri
Dira cupido.
E quibus ista
Nunc tibi panca
Tempore prisco
Gesta retexam.
Extitit ingens
Causa malorum
Aurea pellis.
Corrupit auri
Munere parvo
Cœna Dearum;
Ac tribus illis
Maxima lis est

Orta

Orta Heroes.
Hinc populavit
Trojugenarum
Ditia regna
Dorica pubes.
Iuraque legum
Fasque fidesque
Rumpitur auro.
Impia quippe
Pigmalionis
Regis ob aurum
Gesta leguntur.
Sic Polydorum
Hospes avarus
Incitus auro
Fraude necavit.
Fœmina sæpè
Perdit ob aurum
Casta pudorem.
Non * Iovis auri
Fluxit in imbre:
Sed quod adulter
Obtulit aurum,
Aureus ille
Fingitur imber.
Amphiaraum
Prodidit auro
Perfida conjunx.
Hectoris heros
Vendidit auro
Corpus Achilles.
Et reserari
Munere certo
Nigra feruntur
Limina Ditis.
Nunc ego possem

* Casus nebi, ἀζχαϊκῶς.

Plura

Plura referre,
Ni brevitatis
Causa vetaret.
Hæc tibi, Frater
Inclite, parva
Litterularum
Munera mittens,
Suggero vanas
Linquere curas.
Define, quæso,
Nunc animosos
Pascere pingui
Farre caballos:
Lucraque lucris
Accumulando,
Define nummis
Addere nummos.
Vt quid iniquis
Consociaris,
Munera quorum
Crebra receptas?
Odit iniqui
Munera Christus.
Hæc sapienti
Despicienda,
Qui fugitivæ
Atque caducæ
Cernere debet
Tempora vitæ.
Sufficit autem
Ista loquaci
Nunc cecinisse
Carmina versu.
Nam nova forsan
Esse videtur
Ista legenti

Formula

Formula verſus.
Sed tamen illa
Trojugenarum
Inclita Vates
Nomine Sappho,
Verſibus iſtis
Dulce ſolebat
Edere carmen.
Si tibi cura
Fortè volenti
Carmina tali
Condere verſu,
Semper ut unus
Ordine certo
Dactylus iſtic
Incipiat pedis
Inde ſequenti
Parte trochæus
Proximus illi
Ritè locetur.
Sæpè duabus
Claudere longis
Vltima verſus
Iure licebit.
Tu modò, Frater
Alme *Fedoli*,
Nectare nobis
Dulcior omni,
Floridiora
Doctiloquorum
Carmina linquens,
Frivola noſtra
Suſcipe lætus.
Sic tibi *Chriſtus*,
Arbiter orbis,
Omnipotentis

Vnica proles,
Dulcia vitæ
Gaudia reddat:
Qui sine fine,
* al. *Numini.* * Nomine Patris
Cuncta gubernans
Regnat in æyum.

Hæc tibi dictâram morbis oppressus acerbis,
Corpore quos fragili patior, tristique senectâ.
Nam dum præcipiti labuntur tempora cursu,
* al. *ter seni.* Nunc ad Olympiadis * ter senos venimus annos.
Omnia prætereunt, fugit irreparabile tempus.
Vive, vale lætus, tristisque memento senectæ.

EPISTOLA VII.

LAURENTII Dorobornensis Archiepiscopi, ad Scotos, Hiberniæ incolas.

Circa Annum 6143

Dominis, charissimis fratribus, Episcopis vel Abbatibus per universam Scotiam; Laurentius, Mellitus & Iustus Episcopi, servi servorum Dei.

DEVM nos sedes Apostolica more suo, sicut in universo orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prædicandum gentibus Paganis dirigeret; atque in hanc insulam, quæ Britannia nuncupatur, contigit iter coïsse, antequàm cognosceremus, credentes quòd juxta morem universalis Ecclesiæ ingrederentur,

grederentur, in magnâ reverentiâ sanctitatis tam Britones quàm Scotos venerati sumus. Sed cognoscentes Britones, Scotos meliores putavimus. Scotos verò per *Daganum* Episcopum in hanc quam superiùs memoravimus insulam, & * *Columbanum* Abbatem in Gallijs venientem, nihil discrepare à Britonibus in eorum conversatione didicimus. Nam *Daganus* Episcopus ad nos veniens, non solùm cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio quo ipse hospitabatur manere voluit.

* cujus jam proximè præcesserunt Epistolæ.

Cætera, quæ de legitimo observando Paschatis tempore sequebantur, desiderantur.

EPISTOLA VIII.

S. Livini Episcopi & Martyris, ad *Florbertum* Abbatem Monasterij *S. Bavonis*.

Anno Christi 633.

AUDEO mira loqui; Solem sine lumine vidi,
Est sine luce dies, sic sine pace quies.
Hos postquàm populos conspexi luce serenâ;
Sol mihi non luxit, nox fuit una mihi.
Impia Barbarico gens exagitata tumultu
Hîc *Brabanta* furit, meq; cruenta petit.
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
Pax est quod porto; cur mihi bella moves?
Sed quâ tu spiras feritas sors læta triumphi,
Atq; dabit palmam gloria martyrij.
Cui credam novi, nec spe frustrabor inani:
Qui spondet Deus est, quis dubitare potest?

Attamen est aliquid mœstæ solatia menti
Quod dat, nec penitùs me premit atra dies.
Ganda parat gremium, quo me fovet ubere læto;
Invitat, mulcet, nutrit, amat, refovet.
Hîc est *Florberius*, quem virtus flore perornat,
Cui probitas floret, flos probitate viget.
Forma gregis, decus Ecclesiæ, concordia fratrum;
Ipse suis medicus, & medicina sibi.
Quid referam pietatis opus? quòd me peregrinum
Obsequijs lætis dum fovet addit onus.
Sufficeret fratrum fratrem dixisse *Livinum*;
Pontificis nomen pergravat & Domini.
Egressus patriam, pompæ mortalis honorem
Sprevi, devovi, spes Deus una mihi.
Attamen inveniet quod Christo sedulus offert,
Quod sic sum pauper, hoc sibi nil minuet.
Plus aliquid præstat absenti munere largo;
Præsens continuis me fovet obsequijs.
Hæc quoq; dum scribo, properans agitator aselli
Munere nos solito, pondere lassus, adit.
Ruris delicias affert, cum lacte butyrum,
Ovaq;, caseoli plena canistra premunt.
Hospita quid restas? effer jam sedula gressum;
Collige divitias, quæ modò pauper eras.
Fervet olus siccum, sed nunc condire licebit:
Ollula dura priùs, uncta suavis erit.
* *Holtum* villa gravis, quæ nescis reddere fructum;
Vrticas, lappas, cur bene culta refers?
Hoc est quo recreor, quòd habet paupercula tantum
Hospita quod mittit vel mihi *Ganda* boni.
Et pius ille pater cum donis mollia verba
Mittit, & ad studium sollicitat precibus.
Ac titulo magnum jubet insignire *Bavonem*;
Atq; leves elegos esse decus tumulo.
Nec reputat, fisso cùm stridet fistula ligno,
Quòd soleat raucum reddere quassa sonum.

* Bonifacio in Vitâ Livini, *fundus qui veteri vocabulo* Holthem *dicitur*. hodie Hauthem pagus territorij Alostensis, tertio milliari à porta Ganda, sive Gandavo positus.

Exigui

Exigui rivi pauper quam vena ministrat
Lasso vix tenues unda ministrat opem.
Sic ego, qui quondam studio florente videbar
Esse poëta, modò curro pedester equo.
Et qui Castalio dicebar fonte madentem
Dictæo versu posse movere Lyram:
Carmine nunc lacero dictant mihi verba Camœnæ;
Mensq; dolens, lætis apta nec est modulis.
Non sum qui fueram festivo carmine lætus:
Qualiter esse queam, tela cruenta videns?
Nec quid agam novi: mentis timor iste procacis
Quem rogo non lædat, par dare nolle pari?
Officio certare pari si nempè recuso;
Pecco quòd magnis reddere parva moror.
Magna mihi præstat supplex qui parvula poscit;
Et tamen inventor tardus ad officium.
Accingar studio, quamvis non viribus æquis:
Est non posse leve, non renuisse bonum.
Ergo tibi titulum scribens, sanctissime *Bavo*,
Qui volo, quod nequeo, quod valeo facio.

Epitaphium Sancti Bavonis.

QVi patriæ rector, spes gentis, gloria regni;
Magnorum primus qui modò magnus eras.
Non quia magnus eras, te gloria magna beatum,
Sed contempta decus gloria magna facit.
Pro Christo pauper, despectus, vilis, egensq;,
Et Christi famulis nunc caput atq; decus.
Defunctum revocans, qui morti jura tulisti,
Monstras quippe tibi jura patere poli.
Quam tu fundâsti, quæ te tenet, inclyte *Bavo*,
Ecclesiam meritis protege sancte tuis.
Hæc, *Florberte* patet, *Livinus* carmina mittens,
Inscriptum lateri munus habere dedi:

Vt cùm vaſtatus fiet locus ille ruinâ,
Carmina conſervet obrutus iſta lapis.

EPISTOLA IX.

ROMANI Cleri, ad Clerum Hibernicum.

A. C. 639.

*Doctiſſimis & ſanctiſſimis, Tomiano, Columbano, Cromano, Dimao, & Baithano Epiſcopis; Cromano, Erniano &, Laiſtrano, Scellano, & Segeno preſbyteris, Sanno, cæteriſq; Doctoribus ſeu Abbatibus Scotiæ: Hilarus archipreſbyter & ſervans locum ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, Iohannes diaconus & in Dei nomine * electus, item Iohannes primiceriis & ſervans locum ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, & Iohannes ſervus Dei Conſiliarius ejuſdem Apoſtolicæ Sedis.*

* Severini in Romano Epiſcopatu, tum vacante, ſucceſſor deſignatus.

† Propoſitio hæc, ſenſus explendi cauſſa, ex emendatore adiecta.

[† AD] ſcripta, quæ perlatores ad ſanctæ memoriæ Severinum Papam adduxerunt, (hâc de luce eo migrante) reciproca reſponſa, & ad ea quæ poſtulata fuerant, ſiluerunt. Quibus reſeratis, ne diu tantæ quæſtionis caligo indiſcuſſa remaneret, reperimus quoſdam provinciæ veſtræ, contra orthodoxam fidem, novam ex veteri hæreſim renovare conantes; Paſcha noſtrum, in quo immolatus eſt Chriſtus, nebuloſâ caligine refutantes, & quartadecimâ lunâ cum Hebræis celebrare nitentes.

* * Et

* * * * * * * * * * * * * *

Et hoc quoque cognovimus, quòd virus Pelagianæ hæreseos apud vos denuò reviviscit; quod omninò hortamur, ut à vestris mentibus hujusmodi venenatum superstitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoq; execranda hæresis damnata est, latere vos non debet: quia non solùm per istos ducentos annos abolita est, sed & quotidie à nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur; & hortamur, ne quorum arma combusta sunt, apud vos eorum cineres suscitentur. Nam quis non execretur superbum eorum conamen & impium, dicentium, posse sine peccato hominem existere ex propriâ voluntate, & non ex gratiâ Dei? Et primùm quidem blasphemiæ stultiloquium est dicere, esse hominem sine peccato, quod omninò non potest, nisi *unus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus*, qui sine peccato est conceptus & partus. Nam cæteri homines cum peccato originali nascentes, testimonium prævaricationis Adæ (etiam sine actuali peccato existentes) portare noscuntur, secundùm Prophetam dicentem: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis peperit me mater mea.*

Intercidérunt sequentia, quibus docebatur, *Dominicam Paschæ diem à quintadecimâ lunâ usq; ad vicesimam primam* (juxta Nicænæ Synodi statuta) inquirendum esse.

1. Tim. 2. 5.

Psal. 51. 7.

EPISTOLA X.

S. Gallus Hiberni, ad *Desiderium* Cadurcensem Episcopum.

C. A. 610.

Domino semper suo, & Apostolico Patri, Desiderio Papæ, Gallus precator.

DUM alio nuntius de clade à *Massiliâ* venit, quòd omnem penè provinciam depopulans vastet; Dominus ordinet custodias mittere, & milites de *Cadurcino* ad istas ferias in *Rutenam*, vel vicinas audes præsumat exire, ne quod

quod absit, per quamlibet occasionem tantum malum in urbem vestram videatur inferre. Nam per ista contigua illis partibus loca custodiæ positæ sunt; ut nullus emendi aut vendendi aditum penitus habeat. si non sollicitè cogitabitis prævidere; periculum mortis instat. Prætereà debitâ veneratione salutem mittens, quæso ut in sanctis precibus vestris parvitatem nostram memorare dignemini, Domine, veriùs Pater.

EPISTOLA XI.

CUMMIANI Hiberni, ad *Segienum* Huensem, abbatem de Controversiâ Paschali.

IN NOMINE DIVINO DEI SUMMI CONFIDO.

Dominis sanctis & in Christo venerandis, Segieno abbati Columbæ sanctis & cæterorum sanctorum successorum, Beccano, solitario (charo carne & spiritu fratri) cum suis sapientibus; Cummianus supplex peccator, minimus omnium, apologeticam in Christo salutem.

VERBA excusationis meæ in faciem sanctitatis vestræ proferre procacitèr non audeo: sed rogo ut nos habere vos, ut patres, cupio. Respice Deum invocans in animam meam, quòd non contemptus vestri gratiâ, nec fastu moralis sapientiæ, cum cæterorum despectu, solemnitatem festi Paschalis cum cæteris sapientibus suscepi. Ego enim primo anno, quo

quo cyclus quingentorum triginta duorum annorum à nostris celebrari orsus est, non susceperi, sed silui: nec laudare, nec vituperare ausus. utpote Hebræos, Græcos, Latinos, (quas linguas, ut *Hieronymus* ait, in Crucis suæ titulo Christus consecravit) superare minimè in scientiâ me credens: deinde Apostolum interrogans dicentem, *Omnia probate, quod bonum est tenete*; antequàm gustarem, non fastidivi. 1. Thess. 5. 21. Hinc per annum secretus sanctuarium Dei ingressus, hoc est, scripturam sacram, ut valui, involvi; deinde historias, postremò Cyclos, quos invenire potui. Et inveni primùm in Exodo de primo mense esse inquirendum secundùm Hebræos. Scriptum est enim: *Mensis iste vobis initium mensium, primus erit in mensibus anni.* Exod. 12. 2. Et in sequentibus: *Decimâ die mensis hujus accipiet unusquisque agnum per familias & domos suas, & servabitis eum usque ad decimam quartam diem mensis hujus*, id est, primi mensis: *immolabit ejus, eum universa multitudo filiorum Israel, ad vesperam.* Exod. 12. 3, 6. Et inveni hoc Apostolum de immolatione Christi, non de resurrectione commemorâsse dicentem; *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.* 1. Cor. 5. 7. Item in Exodo: *Et custodietis diem istum in generationes vestras ritu sempiterno*, primo mense, quartadecimâ die mensis. Exod. 12. 17. In Levitico quoq; : *Si quis & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non facit Phase; exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit in tempore suo*, hoc est, in primo mense. Num. 9. 13. Hoc timui, & inquisivi diligenter quid Hebræi, quid Græci, quid Latini, quid Ægyptij de hoc tempore servarent & sentirent: quod in sequentibus demonstrabo. Item in Exodo: *VII. diebus comedetis azyma usq; ad diem XXI.* Exod. 12. 15. & in tractatibus diligenter investigavi, quid sentirent de *XXI.* eruditissimi viri. quod *Hieronymus* pulcherrimè explanat, dicendo: *Pascha immolat populus, & alias celebrat festivitates. omnis ejus solennitas die finitur octavo: primus dies in azymis XIV. dies octava XXI.* Item in libro Quæstionum: *A XIIII. Lunâ, quæ nobis secundùm legem prima est, rationem Paschæ observemus,*

vemus. Omnia enim plena Deus instituit: ideò à XIIII. Lunâ usq; in XXI. his VII. diebus Paschа nobis celebrare concessum est: ut de his VII. aliqui dies à parasceue usq; ad resurrectionem concludantur: ut neq; XIII. in passione sit, neq; XIIII. aut XII. in resurrectione: ne ante primam secundùm nos Lunam passio Christi sit, veq; resurrectio ejus in primo die quo cœptus est mundus. Hæc, 86. quæstione. Item,

1. Cor. 5. 7. 91. *Apostolus*, inquit, *falli non potuit, qui ait; Pascha nostrum immolatus est Christus: quod non suum utiq; sed legis est*

Exod. 12. 26. 27 *verbum, dicente Moyse; Et erit cùm dicent vobis filij vestri, Quæ est deservitio hæc? & dicetis, Immolatio est, hoc Paschа Domini est. Quid amplius*, inquit, *necessarium ad testimonium? Lex loquitur, Apostolus probat, hoc superest ut contradictor abijciatur ut pervicax. Manifestum est enim transitum post paschа fuisse. Sanguis igitur salutem præstitit, non transitus: quia ut transitus non noceret, obstitit sanguis.* Hoc timui, & me perculit. Item perscrutans inveni, & Origenem chalcenterum & verè adamantinum dicentem: *Est quidem solennis dies in mense primo, alia solennitas Paschа, alia solennitas azymorum; licèt juncta videatur azymis. Principium namq; azymorum ad fidem Paschа conjungitur: Paschа autem ipse solus dies appellatur, in quo agnus occiditur; reliqui verò azymorum septem dies appellantur.* sic enim dicit: *Facies solennitatem azymorum septem diebus.* Deinde Euangelio inveniemus. Inveni Dominum meum Iesum

Luc. 22. 15. Christum dicentem: *Desiderio desideravi hoc Paschа manducare vobiscum, antequàm patiar.* quod Hieronymus explanat: *Finem*, inquiens, *carnali festivitati volens imponere, umbrâq; transeunte Paschа reddere veritatem, complens*

Matth. 5. 17. *legem*, sicut dixit; *Non veni solvere legem sed adimplere*, hoc est, addere. Vnde ad passionem veniens, vetusque consummans testamentum & novum inchoans, quintâ feriâ, Lunâ XIV. primi mensis (qui est apud Hebræos *Nisan*, apud Macedones *Spantoriacos*, apud Ægyptios *Parmothi*: qui apud Latinos interdum Martij, interdum Aprilis obtinet partem) vesperâ procedente, accepto pane

gratias

gratias egit, benedixit, fregit, dedit discipulis suis, dicens; *Hoc est corpus meum*, & reliqua. Item, *Hic calix novum testamentum in meo sanguine.* Luc. 22. 19, 20. Manè autem facto, sextæ videlicèt feriæ, consilium inierunt omnes principes sacerdotum: alterâ autem die, hoc est, Sabbato Lunâ XV. convenerunt principes & munierunt sepulcrum. Vnâ autem Sabbati, Lunâ XVI. solutis gemitibus inferni, surrexit à mortuis. Post verò dies octo, Lunâ XXIII. venit & stetit in medio discipulorum, ostendit manus & pedes & latus, & dixit, *Pax vobiscum.* Iohan. 20. 26. Die autem XL. post resurrectionem, à sextadecimâ videlicèt Lunâ, non à quartadecimâ, eduxit discipulos suos usq; in Bethaniam, & elevans manus suas benedixit eos, & elevatus est in cœlum. Act. 1. 1. Et cùm compleretur quinquagesimus dies (à resurrectione scilicèt in XVI. Lunâ, non à passione in XIIII.) Spiritus sanctus super Apostolorum singulos sicut ignis sedit. Vnde Orientalis tota Ecclesia tres hebdomadas tribus sacratissimis solennitatibus Domini nostri Iesu Christi venerabiliter, id est, passioni, sepulturæ, resurrectioni deputaverunt: passioni à XIIII. in XX, sepulturæ à XV. in XXI, resurrectioni à XVI. in XXV. Lunam; septimanam pro reverentiâ Dominici diei consecrans. Quia si XIIII. Luna resurrectioni deputetur, (ut vos facitis:) XIII. in sepulturâ, & XII. in passione præpostero ordine fiet. Hâc de re Synodis in unum congregatis ob diversitatem successorum Apostolorum (dum Apostoli undique pressuris, ut legimus, acti & diversis limitibus sparsi ordinare cyclum regulariter nequiverunt) id est sancti Petri claviculari & sancti Iohannis petalici, alterius in circumcisionem, alterius in præputium prædicantis; inveni scriptum, excommunicandos & de Ecclesiâ pellendos & anathematizandos eos, qui contra statuta canonica quaternæ sedis Apostolicæ (Romanæ videlicèt, Hierosolymitanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ) veniunt concordantibus his in unitate Paschæ. Nicæna etiam Synodus trecentorum decem & octo Episcoporum est adjuncta, judicantium de observati-

one Paschæ antiquum Canonem observandum; per quem nulla de reliquo orietur Ecclesijs diversitas, omnibus ritè dispositis, & Ecclesiarum pax & fides (inquierunt) in Orientis & Occidentis partibus una atque eadem servaretur. Item Arelatensi Synodo sexcentorum Episcoporum confirmante primo in loco de observatione Paschæ ut uno die & uno tempore per totum orbem terrarum à nobis conservetur: ut universalis Ecclesia uno ore, juxta Apostolum, honorificet Dominum unum. Vnde cavendum est, ut Hieronymus ait, *ne extra unam domum, contra præceptum legis, id est, extra Ecclesiam universalem agnum typicum comedamus. Ex quo manifestum est*; (inquit) *quòd Iudæi & hæretici & omnia conventicula dogmatum perversorum, qui agnum in unâ Ecclesiâ non comedunt; non eos agni carnes comedere, sed draconis qui datus est, juxta Psalterium, in escam populis Æthiopibus.* Et hoc vereor, sed vos considerate quæ sunt conventicula quæ dixi: utrùm Hebræi & Græci & Latini & Ægyptij simul in observatione præcipuarum solennitatum uniti; an Britonum Scottorumque particula, qui sunt penè extremi, & (ut ita dicam) mentagræ orbis terrarum; hoc mihi judicate. *In quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis*; & in periculo vestro hoc pendet. Vos enim estis capita & oculi populi: qui si in errorem per vestram obstinatiam inducetur; reddetis stricto judici rationem de uniuscujusque (juxta Ezechielem) *sanguine animæ.* Seniores verò nostri, quos in velamine repulsionis habetis, quod optimum in diebus suis esse noverunt simpliciter & fideliter sine culpâ contradictionis ullius & animositatis observaverunt, & suis posteris sic mandaverunt. juxta Apostolum: *Omnia probate, quod bonum est tenete; ab omni specie malâ abstinete vos.* Sed vereor ne accidat vobis ut universalis Ecclesiæ Catholicæ unanimem regulam malam speciem fore judicetis: quod absit. Quid plura? venio ad Apostolum item dicentem: *Fratres, nemo vos seducat in parte dici festi, aut neomeniâ aut sabbato; quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi.*

Psalm. 74. 14.

Matth. 7. 2.

Ezech. 3. 18, 20 & 33. 8.

1. Thess. 5. 21, 22.

Coloss 2. 16, 17.

quod

quod venerandæ memoriæ ſanctus Auguſtinus pulchrè explanat. *Dies feſtus*, inquiens, *Paſcha eſt, juxta Euangeliſtam Lucam, dicentem; Appropinquabat autem dies feſtus azymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha.* Paſcha occiditur, veritas vivificatur. Pars autem diei feſti, XIIII. Luna, non totus dies, in quâ ſeducimur, ſed in parte, & ſabbato otioſo, & neomeniâ buccinatâ: quæ ſunt umbra, non corpus Chriſti. Vmbra occiditur: veritas vivificatur. Et hoc obſecro diligenter inſpicite: ut mihi ignoſcatis, vel me dirigatis, verbis veſtris vel ſcriptis fortioribus & certioribus prolatis, ad aliud melius intelligendum, ſi habetis; & ego ſuſcipiam gratanter, ut hoc ſuſcepi. Si verò non habetis; ſilete, & nolite nos hæreticos vocare. Scriptum eſt enim: *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum; ponentes tenebras lucem, & lucem in tenebras.* Diei enim ſumus filij, non noctis neque tenebrarum. & cavere debetis quod de alijs dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt.* Non ergo nos vos odimus, ſed nos veris defendimus. Hieronymus item adeſt auxiliator, dicens. *Non eſt alia Romanæ urbis Eccleſia, alia totius orbis eſtimandæ eſt. Et Gallia, Britannia, Africa, & Perſis & Oriens & India, & omnes barbaræ nationes unum Chriſtum adorant, unam obſervant regulam veritatis. Si auctoritas*, inquit, *quæritur; orbis major eſt urbe. epiſcopus Romæ, ſive Alexandriæ*, &c. & poſt aliquanta. *Hinc*, inquit, *præſidijs fulta mundi* Arriana fremit rabies: hinc in tres partes *ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere feſtinat* monachorum chorum circà commorantium. *Antiqua*, inquit, *in me inſurgit auctoritas. Ego interim clamito: ſi quis cathedræ ſancti Petri jungatur, meus eſt ille.* Aut ergo *duo mentiuntur*; aut *omnes*. Anguſtiæ mihi undiq;. Si ego hoc clamavero cum Hieronymo, divinarum Scripturarum interprete & omnium hæreticorum impugnatore; à vobis impugnor: ſi non clamavero, ab univerſali Eccleſiâ catholicâ excommunicor, cui alligandi ſolvendiq; auctoritas à Deo data eſt. His perlectis, venio ad Cyprianum, totum

Luc. 22, 1, 7.

Eſai 5. 20.

Ezech. 13. 19.

Hieronym. epiſt. 35. ad Euagrium.

Id. epiſt. 58. ad Damaſum. Ibid.

tum (ut aiunt) sumendum; & invenio illum penè omnium de unitate Ecclesiæ gravissimum: qui ait. *Ab uno patre & ab unâ matre in hunc mundum venimus, & sic in futurum veniemus.* Qui non habet unam matrem in terrâ, nec unum patrem habebit in cœlo. Ideò post confessionem Trinitatis, in quâ est Pater cum Filio & Spiritu sancto, subsequitur unius matris pia confessio, dicens sanctam esse Ecclesiam Catholicam. Cur unus Adam fingitur, & una Eva de latere tollitur & in mulierem formatur? Nonne secundùm Apostolum *mysterium magnum est in Christo, & in Ecclesiâ?* Non est ergo altera Christi de latere, sed una est formata. Vnde unus est in latere Christi Iesu lanceâ militis mysticus locus, de quo *exiit aqua & sanguis*: quæ duo in signa unius Ecclesiæ. Vnde una arca servatur in diluvio, nec altera.* *si potuit evadere quisquam [qui fuit extra arcam] Noë; & qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadet.* Vnde unum tabernaculum in monte Moysi & exemplar ostensum est. Vnde unus locutus est apud Deum, in quo Moyses extrema manus supremæ vidit, dicente Domino: *Est locus apud me, sta in foramine petræ, & posteriora mea videbis.* Petra autem erat Christus: posteriora manus, incarnatio; foramen unum, una passio; locus unus, una Ecclesia figuraliter intelligi potest. Videte quòd non videtur dextra Domini nisi in uno loco, in unâ petrâ, in uno foramine. Vna Raab meretricis domus ab incendio Iericho sub *coccineo fune* salvatur. Vnde unum Templum à Salomone construitur. *Ecce quàm bonum & quàm jocundum, habitare fratres in unum.* Quæ omnia quomodo de unitate Ecclesiæ explanata sunt, bene (ut credo) meministis. His perterritus, ad alia me converti, & inveni Augustinum (qui dicitur aqua de nubibus) versum de Psalterio explanantem hunc; *Per diem Sol non uret te, neq; Luna per noctem.* Per diem à Sole uritur, qui prava de Christo sentit; & per noctem à Lunâ, qui prava de Ecclesiâ sentit. Vnde scriptum est in lege: *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.* Qui autem pravius sentiri potest de Ecclesiâ matre, quàm si dicamus? Roma errat, Hierosolyma

Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Cyprian. de Vnitat. Eccles.

Ephes. 5. 32.

Ioh. 19. 34.

* Cyprian de Vnitate Eccles.

Exod. 33. 21. 22. 23.

Iosu: 2. 18. 21.

Psal. 133. 1.

Psalm: 121. 6.

Exod. 21. 17. Levit: 20. 9. Math. 5. 04. Marc: 7. 10.

lymi errae, Alexandria errat, Antiochia errat, totus mundus errat: ſoli tantùm Scoti & Britones rectum ſapiunt. Item Hieronymus: *Moyſes*, inquit, *moriens plangitur; Ieſus abſq; lachrymis in monte ſepelitur*. In lege morientes, ſub XIIII. Lunâ Dominum crucifigentes, plangam: ſed cum Chriſto reſurgentes in Euangelio ſuſcipiam. Occurrit mihi item Auguſtinus ſanctus, ubi contra totas hæreſes ſub anathematis titulo diſputat; dicens. *Teſſarescadecadita*, id eſt, quartanæ decimæ eſſe hæreſes eorum qui Paſcha XIIII Lunâ cum Iudæis faciunt. Item tractans Euangelium, de illis inquit. [*Ex*] *languentibus ſuper piſcinam unum Ieſus elegit quem ſanaret: quia quiſquis præter unitatem fuerit, licèt venerit, ſanari non poteſt.* Et hoc mihi horret, niſi me conſulatus veſtri fida ratio validiori & certiori ſententiæ perducat. Quid plura? Ad Gregorij Papæ, urbis Romæ epiſcopi (à nobis in commune ſuſcepti, & oris aurei appellatione donati) verba me converti; qui etſi poſt omnes ſcripſit, tamen eſt meritò omnibus præferendus: & inveni illum hunc locum apud Iob tractantem; *Auro locus eſt in quo conflatur*, &c. Aurum eſt ſanctorum maſſa; locus conflationis, unitas Eccleſiæ; ignis, tribulatio martyrij. Qui ergo extra unitatem Eccleſiæ uritur, conflari poteſt, purgari non poteſt. Vnde & Paulus ait: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt*; & reliqua. Item ad eundem ſenſum interpretantem & hunc verſum alio loco inveni. *Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, ut ſalvum me facias.* nec in cœlo angelis, nec in terrâ hominibus locum munitum, id eſt, tutum invenit, niſi humilem unitatem; quem Archangelus amiſit & nunc diabolus eſt, & quem homo imitatus, illum amiſit, & nunc mortuus eſt. Et hoc timeo: vos conſiderate compatienter, fratres, ſi merito eſt, an ignavia.

Gregor. Moral. in Iob. lib. 18.

Iob. 28. 1.

1. Corinth. 13. 3

Pſalm. 31. 3.

Poſtremò ad cyclorum computationem diverſarum, quid unaquæq; lingua de curſu Solis & Lunæ ſentiret; converſus totus, licèt diverſè alium in die, alium in Lunâ, alium in menſe, alium in biſſexto, alium in epactâ, alium in

augmento

augmento Lunari (quod vos saltum dicitis:) inveni cyclos contra hunc quem vos tenetis esse contrarios. *Primum* illum quem sanctus Patricius Papa noster tulit & facit; in quo Luna à XIIII. usq; in XXI. regulariter, & æquinoctium à XII. Kalend. April. observatur. *Secundò* Anatolium, quem vos extollitis quidem * ad veram Paschæ rationem numquam pervenire eos qui cyclum LXXXIIII. annorum observant. *Tertiò* Theophilum. *Quartò* Dionysium. *Quintò* Cyrillum. *Sextò* Morinum. *Septimò* Augustinum. *Octavò* Victorium. *Nonò* Pacomium monachum, Ægypti cœnobiorum fundatorem; cui ab Angelo ratio Paschæ dictata est. *Decimò* trecentorum decem & octo Episcoporum decennovennalem cyclum (qui Græcè Enneacedeciterida dicitur) in quo Kalend. Ianuarij Lunæ; ejusdem diei & initia primi mensis ipsiusq; XIIII^mæ Lunæ recto jure ac si quodam clarissimo tramite, ignorantiæ relictis tenebris, studiosis quibusq; cunctis temporibus sunt adnotatæ, quibus Paschalis sollennitas probabiliter inveniri potest. Hunc inveni valde huic (cujus auctorem, locũ, tempus, incertũ habemus,) esse contrarium in Kalendis, in bissexto, in epactâ, in XIIIIâ. Lunâ, in primo mense, in æquinoctio. *Scrutaminiq;*, ut Cyrillus ait, *quòd ordinavit Synodus Nicena Lunas quartaudecimas omnium annorum per decemnovennalem cyclum*: (quem Victorius per vicesimas & octavas vices cum Kalendis DXXXII. & bissextis CXXXIII. in id ipsum unde ortus est redire fecit) *ut non fallamur in Lunâ primi mensis; & celebremus Pascha in sequenti Dominico, & non faciamus in Lunâ* XIIII. *cum Iudæis & hæreticis qui dicuntur Tessarescedecadita. & constitutum est*, inquit, *in omnibus Synodis, præter Synodum Gangrensem & Casariensem, ut non faceret ulla Ecclesia, vel civitas, & omnis regio contraria his quæ statuta sunt de Pascha in Niceno Concilio. Et si non scripsisset Synodus Nicena cyclum Lunarem primi mensis; sufficeret cyclus * lapidis Selenitis in Persida ad exemplum rationis Paschalis, cujus candor interior cum Lunâ primi mensis crescit*

* Desideratur hic aliquid: de quo videnda *Wilfridi* disputatio apud Bedam, lib 3. histor. Ecclesiast. cap. 25. & *Aldelmi*, inter epistolas Bonifacij edit. Mogunt. an: 1605. p. 59.

Ex laciniâ epistolæ Cyrilli ad Synodum Carthaginiensem ineptè adsutâ: de quâ consulendus Petavius, Doctrin. temporum, tom. 1. pag. 221 & tom 2. pag. 893. 894.

* Vid. Damascium in vitâ Isidori, apud Photium, pag. 568. 569 edit Caxc.

& decreſcit. ut non faciamus communem de emboliſmo, & emboliſmum de commune, id eſt, brevem annum Lunarem XII. menſium de longo, id eſt, XIII. in quo abortivam Lunam fallaciter celebratis. ut in primo menſe in unitate Eccleſiæ verum agnum veri Iſraëlitæ immaculatum immaculati *in unâ domo* (ſicut præceptum eſt) comedamus. in quo menſe eduxit Caim Abel juſtum in campum ut occideret eum; in typo Chriſti educti in prætorium Pilati in ſextâ feriâ. quia in eâdem die conceptus creditur in utero, & mortuus eſt in cruce; dum in ſextâ feriâ mortuus eſt Adam in animâ pro peccato in paradiſo, & in eâdem die obijt in corpore. Exod. 12. 46.

Hæc probate, ſi vultis; ſi non, renuntiate Catholicis teſtimonijs: ſi nec utrumq; utriq; hoc dicamus. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſq; propria corporis.* 2. Corinth. 5. 10. Et *non judicemus ante tempus, donec veniat qui illuminabit occulta tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* 1. Corinth. 4. 5. Et *nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Matth. 7. 1, 2. Et *quid judicas alienum ſervum? Domino ſuo ſtat aut cadit.* Rom. 14. 4. Onus eſt vobis, ut video, quod dico: onus eſt & mihi quod dicitis, niſi verbis Scripturæ ſanctæ probaveritis. *Onera ergo noſtra invicem portemus; & ſic adimplebimus legem Chriſti.* Galat. 6. 2. Si enim alter alterius percutiamus infirmam conſcientiam, in Chriſto peccamus. 1. Corinth. 8. 12. ſi ſanum ſapimus, vobis ſapimus; ſi mente excidimus, Deo: ſi vivimus, Domino vivimus; ſi morimur, Domino morimur, quia Domini ſumus. 2. Corinth. 5. 13. Rom. 14. 8. Obſecramus vos pro Chriſto, ut non nobis improperetis cum matre noſtrâ: quia omnis ſoboles ſuæ matris ſpeciem imitatur. Vnde accipimus ſpiritum, inde ſpiramus: loquacitatem noſtram veſtra fiducia præſtat.

Anno igitur (ut prædixi) emenſo, juxta Deuteronomion, *interrogavi patres meos ut annuntiarent mihi, majores meos ut dicerent mihi*: (ſucceſſores videlicèt noſtrorum patrum priorum, *Aſſbei* Epiſcopi, *Querani* Colonienſis, *Brendini, Neſſani, Lugidi,*) quid ſentirent de excommuni- Deut. 32. 7.

augmento Lunari (quod vos saltum dicitis:) inveni cyclos contra hunc quem vos tenetis esse contrarios. *Primum* illum quem sanctus Patricius Papa noster tulit & facit; in quo Lunâ à XIIII. usq; in XXI. regulariter, & æquinoctium à XII. Kalend. April. observatur. *Secundò* Anatolium, quem vos extollitis quidem * ad veram Paschæ rationem numquam pervenire eos qui cyclum LXXXIIII. annorum observant. *Tertiò* Theophilum. *Quartò* Dionysium. *Quintò* Cyrillum. *Sextò* Morinum. *Septimò* Augustinum. *Octavò* Victorium. *Nonò* Pacomium monachum, Ægypti cœnobiorum fundatorem; cui ab Angelo ratio Paschæ dictata est. *Decimò* trecentorum decem & octo Episcoporum decennovennalem cyclum (qui Græcè Enneacedeciterida dicitur) in quo Kalend. Januarij Lunæq; ejusdem diei & initia primi mensis ipsiusq; XIIII^mæ Lunæ recto jure ac si quodam clarissimo tramite, ignorantiæ relictis tenebris, studiosis quibusq; cunctis temporibus sunt adnotatæ, quibus Paschalis sollennitas probabiliter inveniri potest. Hunc inveni valde huic (cujus auctorem, locũ, tempus, incertũ habemus,) esse contrarium in Kalendis, in bissexto, in epactâ, in XIIIIâ. Lunâ, in primo mense, in æquinoctio. *Scrutaminiq;*, ut Cyrillus ait, *quòd ordinavit Synodus Nicena Lunas quartadecimas omnium annorum per decemnovennalem cyclum*: (quem Victorius per viceſimas & octavas vices cum Kalendis DXXXII. & bissextis CXXXIII. in id ipsum unde ortus est redire fecit) *ut non fallamur in Lunâ primi mensis; & celebremus Pascha in sequenti Dominico, & non faciamus in Lunâ* XIIII. *cum Iudeis & hæreticis qui dicuntur Tessarescedecadita. & constitutum est*, inquit, *in omnibus Synodis, præter Synodum Gangrensem & Cæsariensem, ut non faceret ulla Ecclesia, vel civitas, & omnis regio contraria his quæ statuta sunt de Pascha in Niceno Concilio. Et si non scripsisset Synodus Nicena cyclum Lunarem primi mensis; sufficeret cyclus * lapidis Selenitis in Persida ad exemplum rationis Paschalis, cujus candor interior cum Lunâ primi mensis crescit*

* Desideratur hic aliquid de quo videnda *Wulfridi* disputatio apud Bedam, lib 3. histor. Ecclesiast. cap. 25. & *Aldelmi*, inter epistolas Bonifacij edit. Mogunt: an: 1605. p. 59.

Ex lacinia epistolæ Cyrilli ad Synodum Carthaginiensem ineptè adsutâ: de quâ consulendus Petavius, Doctrin. temporum, tom. 1. pag. 211. & tom 2. pag. 893. 894.

* Vid. Damascium in vitâ Isidori, apud Photium, pag. 568. 569 edit Gaze.

& decreſcit. ut non faciamus communem de emboliſmo, & emboliſmum de commune, id eſt, brevem annum Lunarem XII. menſium de longo, id eſt, XIII. in quo abortivam Lunam fallaciter celebratis. ut in primo menſe in unitate Eccleſiæ verum agnum veri Iſraëlitæ immaculatum immaculati *in unâ domo* (ſicut præceptum eſt) comedamus. in quo menſe eduxit Caim Abel juſtum in campum ut occideret eum; in typo Chriſti educti in prætorium Pilati in ſextâ feriâ. quia in eâdem die conceptus creditur in utero, & mortuus eſt in cruce; dum in ſextâ feriâ mortuus eſt Adam in animâ pro peccato in paradiſo, & in eâdem die obijt in corpore. Exod. 12. 46.

Hæc probate, ſi vultis; ſi non, renuntiate Catholicis teſtimonijs: ſi nec utrumq; utriq; hoc dicamus. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſq; propria corporis.* Et *non judicemus ante tempus, donec veniat qui illuminabit occulta tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Et *nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Et *quid judicas alienum ſervum? Domino ſuo ſtat aut cadit.* Onus eſt vobis, ut video, quod dico: onus eſt & mihi quod dicitis, niſi verbis Scripturæ ſanctæ probaveritis. *Onera ergo noſtra invicem portemus; & ſic adimplebimus legem Chriſti.* Si enim alter alterius percutiamus infirmam conſcientiam, in Chriſto peccamus. ſi ſanum ſapimus, vobis ſapimus; ſi mente excidimus, Deo: ſi vivimus, Domino vivimus; ſi morimur, Domino morimur, quia Domini ſumus. Obſecramus vos pro Chriſto, ut non nobis improperetis cum matre noſtrâ: quia omnis ſoboles ſuæ matris ſpeciem imitatur. Vnde accipimus ſpiritum, inde ſpiramus: loquacitatem noſtram veſtra fiducia præſtat. 2. Corinth. 5. 10. 1. Corinth. 4. 5. Matth. 7. 1, 2. Rom. 14. 4. Galat. 6. 2. 1. Corinth. 8. 12. 2. Corinth. 5. 13. Rom. 14. 8.

Anno igitur (ut prædixi) emenſo, juxta Deuteronomion, *interrogavi patres meos ut annuntiarent mihi, majores meos ut dicerent mihi*: (ſucceſſores videlicèt noſtrorum patrum priorum, *Ailbei* Epiſcopi, *Querani* Colonienſis, *Brendini, Neſſani, Lugidi,*) quid ſentirent de excommuni- Deut. 32. 7.

catione nostrâ, à supradictis sedibus Apostolicis factâ. At illi congregati in unum, alius per se, alius per legatum suum vice suâ missum, in campo *Lene* sanxerunt, et dixerunt; „ Decessores nostri mandaverunt per idoneos testes, alios „ viventes, alios in pace dormientes, ut meliora & potiora „ probata à fonte baptismi nostri & sapiētiæ & successori„ bus Apostolorum Domini delata sine scrupulo humiliter sumeremus. Post in commune surrexerunt, & super hoc orationem (ut moris est) nobis celebraverunt, ut Pascha cum universali Ecclesiâ in futuro anno celebrarent. Sed non post multum surrexit quidam paries dealbatus, traditionem seniorum servare se simulans; qui utraque non fecit unum, sed divisit, & irritum ex parte fecit quod promissum est: quem Dominus (ut spero) percutiet quoquo modo voluerit. Deinde visum est senioribus nostris, juxta mandatum, ut *si diversitas obortа fuerit inter causam & causam, & variaverit judicium inter lepram & non lepram, irent ad locum quem elegit Dominus*; ut si causæ fuerint majores, juxta decretum Synodicum, ad caput urbium sint referendæ: misimus quos novimus sapientes & humiles esse, velut natos ad matrem. & prosperum iter in voluntate Dei habentes, & ad Romam urbem aliqui ex eis venientes, tertio anno ad nos usque pervenerunt. & sic omnia viderunt sicut audierunt: sed & valdè certiora, utpote visa quàm audita, invenerunt. & in uno hospitio cum Græco & Hebræo, Scythâ & Ægyptiaco, in Ecclesiâ sancti Petri simul in Paschâ (in quo menso integro disjuncti sumus) fuerunt: & ante sancta sic testati sunt nobis, dicen„ tes; Per totum orbem terrarum hoc Pascha, ut scimus, ce„ lebratur. Et nos in reliquijs sanctorum martyrum, & scripturis quas attulerunt, probavimus inesse virtutem Dei. Vidimus oculis nostris puellam cæcam omninò ad has reliquias oculos aperientem & paralyticum ambulantem, & multa dæmonia ejecta.

Deut. 17. 8.

Hæc dixi, non ut vos impugnarem, sed ut me ut nyctricoracem in domicilio latitantem defenderem. Sed si quid

, fortè

fortè impolitum vel vitioſum per immunda labia dixi, bicipi labij veſtri forcipe per igniferum Eſaianum altaris Dei carbonem tangite; & præputium inculti logij bifaris ter quaternis cultris Ben-Nun quinis denis digitulis humatis cum plebis præcidite prioris præputijs. Neſas eſt enim errata tua non agnoſcere, & prolata certiora non approbare. Hæreticorum eſt propriè, ſententiam ſuam non corrigere malle perverſam quàm mutare defenſam. *Scienti etenim bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi. Peccati verò ſtipendium mors eſt*: à quâ nos divina Majeſtas, & ſimplex trinitas, & multiplex apex, (ſubtus quem nihil eſt, intra quem nihil eſt, citra quem nihil, ultra quem nihil, ſupra quem nihil; ſuſtinens omnia ſine labore, penetrans omnia ſine extenuatione, circumdans omnia ſine extenſione, ſuperans omnia ſine inquietudine) liberare dignetur. Amen, amen.

Eſai. 6. 6.

Ioſu. 5. 3.

Iacob. 4. 17.

Rom. 6. 23.

GRANDIS LABOR EST PRVDENTIÆ.

EPISTOLA XII.

SCOTI cujuſdam anonymi, ad *Aldhelmum* Malmesburienſem abbatem.

Domino ſancto, ſapientiſſimo, Chriſto quidem charisſimo Aldhelmo, Scotus ignoti nominis in Deo æterno Salutem.

C. A. 680.

DUM te præſtantem ingenio, facundiaque Romanâ, ac vario flore literarum (etiam Græcorum more) non neſciam; ex ore tuo, fonte videlicèt ſcientiæ puriſſimo, diſcere malo, quàm

ex alio quolibet potare, turbulento Magistro præsertim. Hoc scito prænoscens, quòd idcirco te fiducialiter ita obsecro, ut me suscipias, doceasque: quoniam fulgor (ceu dictum est) sapientiæ præ multis in te fulget lectoribus, ac peregrinorum mentes cupientium sapientiam discere cognoscis; quia tu Romæ advena fuisti, insuper quòd à quodam sancto viro de nostro genere nutritus es. Hæc compendij causâ sufficiant; quia si humiliter per charitatem volueris attendere, non minùs per pauca verba, quàm per plurimas sermocinationes perspicies. Hæc tibi quoque sinceriter dissero. Libellum quendam habes, qui non est major acceptorio duarum septimanarum; quem ego legere cupio. Hoc autem breve tempus prædico, non eo quòd mihi plus non opus sit, sed ne hæc petitio fastidium in tuâ mente creet. Ministrum quoque equosque, ut opinor, adipiscar. In hoc autem tempore messis, lætum à te responsum sperabo. Orantem pro nobis Beatitudinem tuam divina gratia custodire dignetur.

CHRISTE *potens rerum, redeuntiùm conditor ævi,*
Vox summi sensusq; Dei, quem fudit ab altâ
Mente pater, tantiq; dedit consortia regni.
Impia tu nostræ domuisti crimina vitæ,
Passus corporeâ mundum vestire figurâ,
Affariq; palàm populos, hominemq; fateri.
Quemq; utero inclusum Maria, nox numine viso
Virgines tumuêre sinus; innuptaq; mater
Arcano stupuit compleri viscera partu,
Authorem paritura suum: mortalia corda
Artificem texêre poli, mundiq; repertor
Pars fuit humani generis, latuitq; sub imo
Pectore, qui totum latè complectitur orbem.
Et qui non spatijs terræ, non æquoris undâ,
Nec capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & supplicij nomen nexusq; subîsti,
Vt nos subriperes Lethi, mortemq; fugares

Morte

Morte tuâ: mox æthereas evectus in auras,
Pugnâ repetens lætum te luce parentem.*
AUGUSTUM *foveas: festis ut sæpè diebus*
Annua sinceri celebret jejunia sacti.

* repetis lætum tellure p.

EPISTOLA XIII.

ALDHELMI Malmesburiensis abbatis, ad *Eahfridum* ex Hiberniâ in patriam reversum.

Domino, venerabili præsonio efferendo & sanctorum meritis magnoperè honorando, Eahfrido; Aldhelmus exiguus in Domino æternam salutem.

C. A. 690.

PRIMITUS (a pantorum procerum prætorumq; pio potissimùm, paternoq; præsertim, privilegio) panegyricum poëmataq; passim b prosatori sub polo promulgantes; stridulâ vocum symphoniâ, ac melodiæ cantilenæq; carmine modulaturi, hymnizemus. præcipuè quia tandem almæ editum puerperæ c sobolem (ob inextricabile sons protoplastorum) piaculum priscorumq; chirographum peccaminum obliteraturum, terris tantundem destinare dignatus est: luridum qui linguis d chelydrum trisulcis rancida virulentaq; vomentem per ævum venena torrenda tetræ tortionis in tartara trusit. Et ubi pridem ejusdem nefandæ e natricis f ermuli * cervuliq; crudâ fanis colebantur stoliditate in

a *πάντων, i. sanctorum.* ubi præter putidam Græcismi affectationem (quæ in hâc epistolâ crebra est) observa XV voces à literâ P incipientes; ac si à *Pugnâ porcorum Porcii poëta* exemplum transtulisset.

b *Patrem* intelligit.

c *Filium.*

d χύδαξιν, *anguem.*

e *Serpentis:* ut apud Ciceronem, in Academic.

f fortè ad Ermensul Saxonum idolum hîc alludit, cujus in Francicis Annalibus ad Annum 772. fit mentio; quodque *Herma* sive Mercurio putatur fuisse positum. Veteres enim Germanos *Deorum maximè Mercurium coluisse*, confirmat in *Germaniâ* suâ Corn. Tacitus. Vid. Rich. Verstegan. Restitut. Antiquitat. Anglican cap. 3. & Glossarium D. Henr. Spelmanni nostri, in *Irminsul.* * De *cervulis* vel *simulis*, vid. Augustin. de Temp. serm. 215.

profanis, versâ vice discipulorum gurgustia (imò almæ oraminum ædes) architecti ingenio fabrè conduntur.

Fateor (sodalitatis fraternæ cliens, altiq; municipatus municeps) postquàm vestram repedantem istuc ambrosiam ex *Hibernia* brumosis circionum insulæ climatibus (ubi ter bino circitèr annorum circulo uber sophiæ fugens metabatur) territorij marginem *Britanniæ* sospitem applicuisse, rumigerulis referentibus, comperimus: ilicò (ut flammiger flagransq; flagitabat amor) ineffabiles altithrono grates, panis in edito utrimq; volis, tripudiantes obtulimus. potissimùm, quòd te exulem almus arbiter priscam paterni visitantem clientelam ruris (cærula ponti trans glauci, enormesq; dodrantium glareas atq; spumiferas lymphæ nemphæ obstirpationes, circili carinâ procellosum sulcante salum) reducere, ovante navarcho, dignatus est: ut, ubi dudùm incunabilis tyrocinij editus rudibus adulto tenus pubertatis ævo adoleveras, nunc versâ vice (superná opitulanti prærogativâ affatim fultus) ab incolatu externi ruris repatrians, præceptoris vocamine indopto sortitoq; fretus fungeris.

Illud æquè almitati Beatitudinis vestræ ex penetrabilibus præcordij nequaquàm promens dissimulo propalare (ad augmentum, Mystisq; ut reor tripudium, imò ad *doxam onomatis eyrij*) magnoperè inoleviſſe: quòd præconio citra modum rumoris *Scottico* in solo degentium (quorum contubernio parumper fretus es) ceu tonitruali quodam boatu fragore nymboso emergenti, auditus nostri quatiuntur; & per tot tantaq; telluris stadia lectionis opinio, pagis provincijsq; divulgata, crebrescit. Siquidem tam creber meatus est (istinc illincq;, istuc illucq;) navigero æquoreas fretantium calle gurgites, velut quædam contribula apium germanitas nectar fabrè conficientium. Nam quemadmodum alternatim, reciprocâ facessente noctis nebulâ, melliſluum examen (emergente axe tenus æthere Titanæ) gliscentium culmina tiliarum per florulenta, ad crates graciles, sarcinatum, flava bajulans gestamina asportat:

* Νῦν ἐπὶ ἀρχὴν, gloriam nominis Domini.

tat; eodem modo, ni fallor, lurconum conglobatio lectorum (ɔuɯɯɔ ɔɑɔ ɟɟɹoh) ac reſidua ſagax diſcipulorum caterva, florigeris hagiographæ ex arvis, non ſolùm artes Grammaticas atq; Geometricas bis ternaſq; omiſſas Phyſicæ artis machinas; quinimò allegoricæ potiora ac tropologicæ diſputationis bipertita bis oracula (æthralibus opacorum mellita in ænigmatibus problematum) ſticuloſè ſumentes carpunt, & in alvearijs ſophiæ, jugi meditatione loco tenus ſervanda condentes, abdunt. E quorum catalogo tuam proficiſci ſolertiam, prædâ onuſtam atq; torrente fluentis ſacroſancti propinatam redundantemq;, excellens fama percrebuit.

Quamobrem tuum affabilem diſcipulatum, ceu cernuus, ſingultatim arcuatis poplitibus ſubnixiſq; precibus et flagito; ut obliteratâ nequaquàm memoriâ excedat, quod [h] Pacificus cœleſti ambroſiâ præditus, (ſubrogatus [i] genitore jure hæreditario, bis quaternis temporum luſtris Iſraëliticæ plebis imperij ſceptro fungens,) almo auctus ſpiramine prompſit, dicens. [k] *Bibe aquam de ciſternâ tuâ, & fluenta putei tui: deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide; ſolus habeto eas, nec ſint alieni participes tui.* Quapropter his ſacris imbutus ſagminibus, jugi conamine orthographiæ aperito gurgitem, & ſitientia rigato arva mentium; quatenus germen æthralis extaſeos (vivis fœcundiſque in orthodoxorum, ſatoris ſudore, ſulcis ſatum) nullo torridæ obſtaculo ſiccitatis obtinente, pullulans gliſcat; & ubertim ſpiſſa, Dei ſuffragio, ſeges demùm matureſcat.

[h] *Salomon*: qui à *pace* nomen obtinuit.

[i] *genitori*, vel, à *genitore*, patre David ſc.

[k] Prov: 5 verſ. 15. 16. 17.

Nam idcircò ſupplex tam obnixè hæc cernitur oramen ſuggeſtiſſe; quòd nonnulli ſuperna noſcuntur ſophiâ præditi, & arcanâ luce enormiter referti: attamen quod gratuitâ cœlitùs munificentiâ, Deiq; dapſili deditione receptantes (proprio faceſſante meritorum quæſtu) adepti ſunt, nequaquàm (gazophylacio ſcientiæ reſerato) plenè promulgantes, ſed particulatim lurconibus largientes. Nam ([l] cata Euangelicæ experimentum auctoritatis) [m] nequaquàm flagrans lychnus clanculè fuſcatâ tetræ occulitur latebrâ urnæ,

[l] κατὰ, *ſecundum*. ut in Bonifacij Moguntini epiſtolis, & apud Cyprianum quoq;.

[m] Matth. 5. 15.

næ, qui candelabri ſummitate cunctis limpido lumine lucere decuit: necnon fruſtrà [a] talenti fœnora ſubterraneis clanculantur obſtructa [o] ſablonibus, quæ trapezitarum numeroſis monetæ oportuiſſent numiſmatibus profligari. ne fortè, ut iners adepto (ſegnitiâ torpens) mancipium talento, ſupremos ergaſtulorum in ſqualores truſus præcipitetur; ſed potiùs *enax engeſ*, ingreſſurus tripudium à profatore pio promereatur. Vnde Pſalmigraphus vates, ob hoc propriæ piaculi expians flagitium conſcientiæ, ſacro præſagio orſus infit: [p] *Iuſtitiam tuam non abſcondi*, & reliqua.

[a] Math. 25, 18, 27, 30.

[o] *arenis*: ut in Gildæ epiſtolâ.

[p] Pſ. 40. 10.

Sed hæc miſellus homuncio dictando volvens, ſcrupulo ancipiti extemplò quatiens angebar; cur (inquam) *Hibernia*, quò catervatim iſtinc lectores claſſibus advecti confluunt, ineffabili quodam privilegio efferatur: ac ſi iſtic, fœcundo *Britannia* in ceſpite, didaſcali Argivi Romanive Quirites repperiri minimè queant, qui cœleſtis tetrica enodantes bibliothecæ problemata ſciolis referare ſe ſciſcitantibus valeant. Quamvis enim prædictum *Hibernia* rus, diſcentium opulans vernanſq; (ut ita dixerim) paſcuoſâ numeroſitate lectorum, quemadmodum poli cardines aſtriferis micantium ornentur vibraminibus ſiderum: aſt tamen climatis Britannia occidui in extremo fermè orbis margine ſita (verbi gratiâ) ceu *Solis* flammigeri & luculento *Lunæ* ſpecimine potiatur. id eſt, *Theodoro* infulâ Pontificatus fungenti, ab ipſo tyrocinio rudimentorum in flore philoſophicæ artis adulto; nec non & ejuſdem ſodalitatis cliente *Adriano* duntaxàt urbanitate enucleatâ ineffabiliter prædito.

Et audacter in propatulo conteſtans, pellaci falſitatis frivolo neglecto, æquâ veritatis cenſurâ trutinante diſcernam. etiamſi beatæ memoriæ *Theodorus*, ſummi Sacerdotij gubernacula regens, *Hibernenſium* globo diſcipulorum (ceu aper truculentus moloſſorum cataſtâ ringente vallatus) ſtipetur: limato perniciter Grammatico dente (jacturâ diſpendij carens) rebelles phalanges diſcutit, & (utpotè

potè belliger in meditullio campi arciſter, legionum phalangibus ſeptus æmulorum ſpiſſis) mox nervoſis tenſo lacertorum volis arcu, ſpiculiſq; ex pharetrâ exemptis, hoc eſt, Chronographiæ opacis acutiſque ſyllogiſmis; turma ſupercilij typho turgens (amiſſâ ancilium teſtudine) terga dantes, latebras antrorum atras (triumphante victore) præpoperè petunt.

Neu tamen hæc philoſophando, *Scottico* ſciolos (quorum gemmato tua ſagacitas dogmatum favo aliquantiſper q abuſa eſt) ſugillaro à quoquam autumer; (quippe cùm ſatagerem præconium cudens affabiliter texere noſtrorum, non ſugillationem ridiculoſè cachinnans rumigerare veſtrorum:) ſed potiùs, jocoſæ ſcurræque ritu dicacitate temerariâ loquentium, fraternæ r ironiâ dilectionis obtentu * cavillabatur. Si verò quippiam, inſcitiâ ſuppeditante, garrulâ frontoſè convincitur pagina prompſiſſe: ut Verſidicus ait,

q *id eſt, aſa-* ut apud Hieronymum etiam aliquoties.

r *ingenuæ*

* Locus corruptus.

s Digna fiat fante glingio gurgo fugax fambulo;
Neu timeat ſcriptor terrentis ludicra lingua.
Sic ſemper cupiunt ſcriptorum carpere chartas,
Vt caper hirſutus rodat cum dente racemos:
Nec tamen emendant titubantis gramma Poëtæ.

s Ad hunc barbarum verſiculum apponitur hæc gloſſa (non admodùm certè concinna) in margine MSS. D. Rob. Cottoni & Thomæ Alani. Fugax gurgo, *id eſt, virgo impetrante novercâ de matrimonio expoſita, inter feras enutrita, ferarum conſuetudinibus aſſuefcens: quæ alio nomine Iſturna.* Fante glingio, *id eſt, rogante fratre, vel alio qualibet amico; ut ibi, quæ fiatet illa fugax gurgo,* fambulo, *id eſt, everſione, vel fine labente.*

EPISTOLA XIIII.

C. A. 700.

ADAMNANI Huensis monasterij Abbatis.

In libros tres de vitâ S. Columbæ,

PROLOGVS.

BEATI nostri Patroni (*Christo* suffragante) vitam descripturus, fratrum flagitationibus obsecundare volens: imprimis eandem lecturos quosque admonere procurabo, ut fidem dictis adhibeant compertis; & res magis quàm verba perpendant, quæ (ut æstimo) inculta & vilia esse videntur. meminerintque, Regnum Dei non eloquentiæ exuberantiâ, sed in fidei florulentiâ constare: & nec ob aliqua *Scotica*, vilis videlicèt linguæ, aut humana * onomata, aut gentium obscura locorúmve vocabula (quæ, ut puto, inter alias exterarum gentium vilescunt linguas) utilium, & non sine divinâ opitulatione gestarum, despiciant rerum pronuntiationem. Sed & hoc Lectorem admonendum putavimus; quòd de beatæ memoriæ viro, plura studio brevitatis, etiam memoriæ digna à nobis sunt prætermissa; & quasi panca de plurimis, ad evitandum fastidium lectorum, sint † caraxata. Et hoc (ut arbitror) quisque hæc lecturus fortè annotabit, quòd minima de maximis per populos fama de eodem Beato viro divulgata dispersérit; ad horum etiam paucorum comparationem, quæ nunc breviter caraxare disponimus.

* linguæ, nomina.

† exarata, scripta.

EPILO-

EPILOGVS.

POST horum trinalium lectionem libellorum, quisq; diligens annotet lector, quanti & qualis meriti sanctus sæpè supramemoratus præsul venerandus, quantæ & qualis apud Deum honorificentiæ fuerit æstimatus; quantæ & quales Angelicæ apud ipsum & luminosæ frequentationes fuerint; quanta in eo prophetalis gratia, quanta dialium efficientia virtutum, quanta & quàm frequens eum divini luminis claritudo in carne mortali adhuc commorantem circumfulserit. Quin etiam post * ingressum animæ de tabernaculo corporis sanctissimæ (ficuti quibusdam electis ostensum, habetur compertum) locum in quo ipsius sancta pausant ossa usquè hodie eadem cœlestis claritas frequentare non cessat, & sanctorum frequens visitatio Angelorum. Et hæc etiam eidem beatæ memoriæ viro à Deo non mediocris est collata gratia, quâ nomen ejus non tantùm per totam nostram *Scotiam* & omnium totius orbis insularum maximam *Britanniam* clarè divulgari promeruit (in hâc parvâ & extremâ Oceani Britannici commoratus insulâ) sed etiam ad trigonam usque Hispaniam & Galliam, & ultrà Alpes Penninas Italiam sitam pervenire, ipsam quoque Romanam Civitatem, quæ caput est omnium civitatum. Tantus & talis honor vocabilis eidem Sancto inter cætera divinæ donationis munera condonatus scitur à Deo, qui se diligentes amat, & eos qui eum magnificant laudibus, magis ac magis glorificans immensis sublimat honoribus: qui est benedictus in sæcula.

* egressum.

Admonitio Adamnani *ad Scriptores.*

OBsecro eos quicunq; voluerint hos describere libellos, imò potius adjuro per *Christum* judicem sæculorum;

lorum; ut postquàm diligenter descripserint, conferant & emendent cum omni diligentiâ ad exemplar unde extraxerunt: & hanc quoque adjurationem hoc in loco subscribant.

EPISTOLA XV.

BONIFACII Moguntini archiepiscopi, ad *Zachariam* Romanum Pontificem, de causâ *Adelberti Galli* & *Clementis* Scoti.

A.C.745.

Excellentissimo Patri atq; Apostolico Pontifici, & ex auctoritate sancti Petri, Principis Apostolorum magisterio freto, Zachariæ Papæ, Bonifacius exiguus servus servorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.

POSTQVAM me ante annos propè triginta sub familiaritate & servitio Apostolicæ sedis, annuente & jubente venerandæ memoriæ Antistite Apostolico Gregorio, anteriore voto constrinxi; quidquid mihi lætitiæ vel tristitiæ acciderat, Apostolico Pontifici solebam indicare, ut in lætis simul laudaremus Deum, & in tristibus ejus consilio roborarer. Deut. 32.7. Ita & nunc mihi liceat indicare, pietati vestræ supplico. Sicut scriptum est. *Interroga patrem tuum & annunciabit tibi; seniores tuos & dicent tibi.* Notum enim sit paternitati vestræ, quia postquàm indigno mihi mandâstis in provinciâ

vinciâ Francorum, (ſicut & ipſi rogaverunt) ſacerdotali Concilio & Synodali conventui præſſe; multas injurias & perſecutiones paſſus ſum, maximè à falſis ſacerdotibus, ab adulteratis Presbyteris ſeu Diaconibus, & fornicarijs Clericis. Maximus tamen mihi labor fuit contra duos hæreticos peſſimos, & publicos, & blaſphemos contra Deum, & contra Catholicam fidem. Vnus qui dicitur *Aldebert*; natione generis *Gallus* eſt; alter qui dicitur *Clemens*, genere *Scotus* eſt: ſpecie quidem diverſi; ſed pondere peccatorum pares.

Contra iſtos obſecro Apoſtolicam auctoritatem veſtram, quòd meam mediocritatem defendere & adjuvare, & per ſcripta veſtra populum Francorum & Gallorum corrigere ſtudeatis: ut hæreticorum fabulas & vana prodigia & ſigna præcurſoris Antichriſti non ſectentur; ſed ad canonica jura, & ad viam veræ doctrinæ convertantur. & ut per verbum veſtrum iſti hæretici duo mittantur in carcerem (ſi vobis juſtum eſſe videatur, cùm vitam & doctrinam illorum vobis intimavero) & nullus cum eis loquatur vel communionem habeat, ne forte fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis pereat: ſed ſegregati vivant, & juxta dictum Apoſtoli, hujuſmodi *traditi Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini.* & juxta Euangelicum præceptum, *dum Eccleſiam non audierunt, ſint nobis ſicut Ethnici & Publicani*: donec *diſcant non blaſphemare*, nec ſcindere tunicam *Chriſti*. Propter iſtos enim perſecutiones, & inimicitias & maledictiones multorum populorum patior: & Eccleſia *Chriſti* impedimentum fidei & doctrinæ rectæ ſuſtinet. 1. Cor. 5. 5. Matth 18. 17. 1. Tim. 1. 20.

Dicunt enim de *Aldeberto*, quòd eis ſanctiſſimum Apoſtolum abſtuliſſem; patronum, & oratorem, & virtutum factorem, & ſignorum oſtenſorem abſtraxiſſem. Sed pietas veſtra audiens vitam ejus, judicet *ex fructu*, utrùm *veſtimentis ovium indutus intùs autem lupus rapax* fuiſſet, an non. In primæva enim ætate hypocrita fuit, dicens, quòd ſibi Matth. 7. 15. 16

Angelus Domini, in specie hominis, de extremis finibus mundi, miræ & tamen incertæ sanctitatis reliquias attulisset; & exinde potuisset omnia, quæcunq; popoſcerit, à Deo impetrare: & tunc demùm per illam simulationem (ſicut 2. Tim. 3. 6. Apostolus Paulus prædixit) *penetravit* multorum *domos, & captivas duxit post ſe mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur variis deſideriis*, & multitudinem rusticorum dicentium, quòd ipse esset vir Apostolicæ sanctitatis, & signa & prodigia multa fecisset. Deinde conduxit Episcopos indoctos, qui se, contra præcepta Canonum, absolutè ordinârunt. Tum demùm in tantam superbiam elatus est, ut se æquipararet Apostolis *Christi*: & dedignabatur in alicujus honore Apostolorum vel Martyrum Ecclesiam consecrare. & interrogavit, quid voluissent homines visitando limina sanctorum Apostolorum. Posteà in proprio honore suo dedicavit oratoria (vel, ut verius dicam, sordidavit) fecit cruciculas & oratoriola in campis, & ad fontes, vel ubicunq; sibi visum fuit, & jussit ibi publicas orationes celebrare; donec multitudines populorum, spretis cæteris Episcopis, & dimissis antiquis Ecclesijs, in talibus locis conventus celebrabant, dicentes: *Merito sancti Aldeberti adjuvabunt nos!* Ungulas suas & capillos dedit ad honorificandum, & portandum cum reliquijs sancti *Petri* Principis Apostolorum. Tum demùm, quod maximum scelus & blasphemia contra Deum esse videbatur, fecit. Veniente enim populo & prostrato ante pedes ejus, & cupienti confiteri peccata sua, dixit: *Scio omnia peccata veſtra, quia mihi cognita ſunt occulta veſtra; ideò, non eſt opus confiteri ea. Securi ergo & abſoluti de peccatis veſtris præteritis, revertimini ad domos veſtras cum pace.* & omnia quæcunq; sanctum Euangelium hypocritas fecisse refertur, suo habitu, incessu, & moribus imitatus est.

Alter autem hæreticus, qui dicitur *Clemens*, contra Catholicam contendit Ecclesiam Canones Ecclesiarum *Christi* abnegat, & refutat tractatus, & intellectus sanctorum Patrum, *Hieronymi, Augustini, Gregorij* recusat. Synodalia

jura

jura ſpernens, proprio ſenſu aſſirmat, ſe, poſt duos filios ſibi in adulterio natos [ſub nomine Epiſcopi] eſſe poſſe legis Chriſtianæ Epiſcopum. Iudaiſmum inducens, judicat juſtum eſſe Chriſtiano ut, ſi voluerit, viduam fratris defuncti accipiat uxorem. Ipſe etiam contra fidem ſanctorum Patrum contendit, dicens; quòd *Chriſtus* filius Dei deſcendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberáſſet, credulos & incredulos, laudatores Dei ſimul & cultores idolorũ: & multa alia horribilia de *Prædeſtinatione Dei* contraria fidei Catholicæ aſſirmat. Quapropter de hoc quoq; hæretico precor, ut per litteras veſtras mandare cureris Duci *Carolomanno*, ut mittatur in cuſtodiam; ut ſemina Satanæ latiùs non ſeminet, ne forſitan una ovis morbida totum gregem polluat. Valere ſanctitatem veſtram, & proſperis profectibus gaudere in longitudinem dierum optamus.

EPISTOLA XVI.

ZACHARIÆ Romani Pontificis, ad *Bonifacium*, de cauſâ *Virgilij* Hiberni & *Sidonij*.

Reverentiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio Coëpiſcopo, Zacharias ſervus ſervorum Dei. A. C. 746.

VIRGILIVS & *Sidonius* religioſi viri, apud *Baioarios* provinciam degentes, ſuis nos litteris viſitárunt: per quas intimaverunt, quòd tua reverenda fraternitas eis injungeret Chriſtianos

ſtianos denuò baptizare. Quod audientes, nimis ſumus conturbati,& in admirationem quandam incidimus, ſi habet,ut dictum eſt. Retulerunt quippe, quòd fuerit in eâdem provinciâ ſacerdos, qui Latinam linguam penitùs ignorabat,& dum baptizaret, neſciens, Latini eloquij infringens linguam diceret; *Baptizo te in nomine Patria,& Filia,& Spiritu ſancta*: ac per hoc tua reverenda fraternitas conſideravit rebaptizare. Sed (ſanctiſſime frater) ſi ille qui baptizavit,non errorem aut hæreſim introducens, ſed,pro ſolâ ignorantiâ, Romanæ locutionis infringendo linguam,(ut ſuprà fati ſumus)baptizans dixiſſet;non poſſumus conſentire,ut denuò baptizentur. Quia, (quod tua benè compertum habet ſancta fraternitas)quicunq; baptizatus fuerit ab hæreticis, *in nomine Patris,& Filij,& Spiritus ſancti*, nullo modo rebaptizari debeat, ſed per ſolam manus impoſitionem purgari debeat. Nam (ſanctiſſime frater)ſi ita eſt,ut nobis relatum eſt, non ampliùs à te illis prædicetur hujuſmodi; ſed ut ſancti Patres docent & prædicant, tua ſanctitas ſtudeat conſervare. Deus te incolumem cuſtodiat,reverentiſſime frater.Data Kalendis Julijs, imperante Domino pijſſimo Auguſto Conſtantino, à Deo coronato, magno Imperatore anno viceſimo ſexto, Imperij ejus anno * quarto, Indictione quartâ decimâ.

* ſexto

EPISTOLA XVII.

EIVSDEM ZACHARIÆ, ad *Bonifacium*; de alijs quæſtionibus ab eodem *Virgilio* & *Sampſone* Scoto motis.

Reveren-

Reverentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Coëpiscopo, Zacharias servus servorum Dei. A. C. 748.

SCRIPSIT reverenda fraternitas tua, repertisse te quendam presbyterum, genere *Scotum*, nomine *Sampson*, errantem à viâ veritatis; dicentem & affirmantem, sine mysterica invocatione aut lavacro regenerationis posse fieri Catholicum Christianum, per Episcopalis manus impositionem. Hic autem qui hoc dicit, vacuus est Spiritu sancto, & alienus à gratiâ Christi, atq; à consortio sacerdotali abjiciendus. Quis enim nisi baptizetur, juxta præceptum Domini, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, & sic per manus impositionem consecretur, potest esse Catholicus? Hunc nequissimum virum, talia prædicantem, ab Ecclesiâ Dei sanctâ condemnatum expelle. Illos autem viros, qui ab hæreticis baptizati sunt, & dubietas tenet, quòd *in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti* non sunt baptizati; inquisitâ rei veritate, si ab erroneis sacerdotibus baptizati sunt, hos sine dubio (juxta prædecessoris nostri beatæ memoriæ *Gregorij* Papæ, & sacrorum Canonum traditum tibi mandatum) * implere non omittas; ne in æternum pereant, sed potiùs Euangelicâ consecratione salventur. Matth. 28. 19. * baptizati permittas.

Intimatum est etiam à sanctitate tuâ, quòd *Virgilius* ille (nescimus si dicatur Presbyter) malignatur adversùm te, pro eo quòd confundebatur à te, erroneum se esse à Catholicâ doctrinâ; immissiones faciens *Otiloni* Duci *Baiuariorum*, ut odium inter te & illum seminaret: aiens quòd & à nobis esset absolutus, unius defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic ordinavit fraternitas, diœcesim obtinere. Quod nequaquàm verum est: quia *mentitus est iniquitas sibi.* Psalm. 27. 12. De perversâ autem & iniquâ doctrinâ, quam contra Deum & animam suam locutus est, si clarificatum fuerit ita cum confiteri, quòd alius mundus & alij homi-

nes sub terras sint; hunc accito Concilio, ab Ecclesiâ pelle sacerdotij honore privatum. Actamen & nos scribentes prædicto Duci, evocatorias de prænominato *Virgilio* mittimus litteras; ut nobis præsentatus, & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inventus, canonicis sanctionibus condemnetur. Qui enim *sentiunt aliter, ipsi metuunt eos.* Sic enim scriptum est: *Perversæ cogitationes separant à Deo; probata autem virtus corripit insipientes.*

Iob. 4. 8.
Sapient. 1. 3.

Pro *Sidonio* autem & *Virgilio* supradicto Presbyteris, quod scripsit sanctitas tua, agnovimus. Et illis quidem, ut condecebat, comminando scripsimus: tuæ autem fraternitati plùs credulitas quàm illis admittetur. Si autem placuerit Deo, vitâ comite, sedi Apostolicæ eos, missis Apostolicis litteris (ut prælatum est) evocabimus. Decepisti enim eos, & non susceperunt: & factum est in illis, sicut scriptum est in libro Sapientiæ. *Qui dovet fatuum, quasi qui conglutinat testam. Aremam, & salem, & massam ferri facilius est portare, quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium.* Quoniam *qui obtenebratur corde, cogitat insania, & vir imprudens & errans cogitat stulta.* Non ergò ad iracundiam provocetur cor tuum, frater; sed *impatientiæ* tuæ ubi tales reppereris, *admone, obsecra, increpa, ut convertantur ab errore suo* viam veritatis. Et si conversi fuerint, *salvâsti animas* eorum; si vero in duritiâ permanserint, mercedem ministerij tui non perdes: illos autem, juxta Apostoli vocem, *devium.*

Eccleſiaſtic. 22. vers. 7. & 18.
Eccleſiaſtic. 16. 23.
2. Tim. 4. 2.
Iacob. 5. 19, 20.
Tit. 3. 10.

Deus te incolumem custodiat, reverentissime & sanctissime frater. Data Kalendis Maij, imperante Domino pijssimo Augusto *Constantino*, à Deo coronato, magno Imperatore, pacifico, Imperij anno XXIX. Patriciatus ejus anno VII. Indictione primâ.

EPIST. XVIII.

EPISTOLA XVIII.

ALBINI Magistri, ad *Colcum* lectorem in *Scotiâ*.

Benedicto magistro & pio patri Colcu, Alcuinus humilis Levita salutem.

A. C. 795.

VDITA sanitate & prosperitate paternitatis vestræ, totis (ut fateor) gavisus sum visceribus. Et quia curiosum te nostri itineris putavi, vel rerum in mundo nuper gestarum; per hos fusticientis meæ apices, tuæ providentiæ innotescere curavi, seu audita seu visa. Primò sciat dilectio tua, quòd (miserante Deo) sancta ejus Ecclesia in partibus Europæ passim habet proficit, & crescit. Nam * *antiqui Saxones* & omnes *Frisiones* populi, instante Rege *Carolo* (alios præmijs, & alios minis sollicitante) ad fidem Christi conversi sunt. Sed anno transacto idem Rex, cum exercitu irruit super *Sclavos*, quos nos *Vinedos* dicimus, eosq; subegit suæ ditioni. *Greci* verò tertio anno cum classe venerunt in *Italiam*, & à ducibus Regis præfati victi fugerunt ad naves: quatuor millia ex illis occisi, & mille captivi detrusi sunt. Similiter & *Avari*, quos nos *Hunos* dicimus, exterserunt in *Italiam*, & à Christianis superati domum cum opprobrio reversi sunt: nec non & super *Baioarium* irruerunt; qui & ipsi ab exercitu Christiano superati & dispersi sunt. Etiam & ejusdem Christianissimi Regis duces & Tribuni multam partem *Hispania* tulerunt à *Saracenis*, quasi trecenta milia in longum per maritinia. Sed heu

* id est, *Westphali*.

(proh dolor!) quòd ijdem maledicti *Saraceni* (qui & *Agareni*) totâ dominantur *Africâ* & *Aſiâ* majore, maximâ ex parte. De quorum egreſſione, tuæ venerandæ prudentiæ dudùm (ut æſtimo) ſcripſi.

De cætero (Pater ſanctiſſime) ſciat reverentia tua, quòd ego filius tuus, & Ioſeph vernaculus tuus (Deo miſeránte) ſani ſumus: & tui amici toti, qui apud nos ſunt, in proſperitate Deo ſerviunt. Sed neſcio quid de nobis venturum ſit. aliquid enim diſſenſionis, Diabolico fomento inflammante, nuper inter Regem *Carolum* & Regem *Offan* exortum eſt: ita ut utrinq; navigatio interdicta negotiantibus ceſſet. Sunt qui dicunt nos pro pace eſſe in illas partes mittendos: ſed obſecro ut veſtris ſacroſanctis orationibus manentes vel euntes muniamur. Neſcio quid peccavi, quia tuæ Paternitatis dulciſſimas litteras multo tempore non merui videre: tamen perneceſſarias orationes ſanctitatis tuæ me quotidie ſentire credo.

Miſi charitati tuæ aliquid de oleo, quod vix modò in Britanniâ invenitur; ut diſpenſares per loca neceſſaria Epiſcoporum, ad * utilitatem hominum vel honorem Dei. Miſi quoq; quinquaginta ſiclos fratribus de eleemoſynâ *Caroli* Regis: (obſecro ut pro eo oretis:) & de meâ eleemoſynâ quinquaginta ſiclos: & ad Auſtrales fratres *Baldhuningæ*, triginta ſiclos de eleemoſynâ Regis, & triginta de eleemoſynâ meâ, & viginti ſiclos de eleemoſynâ patris familiæ *Areidæ*, & viginti de eleemoſynâ meâ; & per ſingulos Anachoritas tres ſiclos de puro argento: ut illi omnes orent pro me, & pro Domno Rege *Carolo*, ut Deus illum conſervet ad tutelam ſanctæ ſuæ Eccleſiæ, & ad laudem & gloriam ſui nominis. Exaudiat vos omnipotens Deus pro ſanctâ ſuâ Eccleſiâ intercedentes; & proficere faciat in ſalutis æternæ proſperitate.

* al. utilitatem honorem Dei.

EPIST. XIX.

EPISTOLA XIX.

CLAUDII Scoti Presbyteri, ad IUSTUM Abbatem. A. C. 815.

Ex Præfatione Commentariorum in Matthæum.

ANNO octingentesimo decimo quinto Incarnationis Salvatoris Iesu Christi, postquàm pius ac mitissimus Princeps, S. Ecclesiæ Catholicæ filius *Ludovicus*, anno secundo Imperij sui, cœlesti fultus auxilio, adversus barbaras nationes movisset exercitum; atq; abeunte & discedente tuâ paternitate ex palatio jam dicti Principis ad charum dilectumque tibi semper tui monasterij portum: injunxisti mihi, ut aliquod dignum memoriæ opusculum in expositione Euangelij ad legendum dirigerem Fratribus monasterij vestri. &c. Ad quoscunque verò sive per hoc sive per aliud quodcunque opusculum notitia nominis mei pervenerit; intercessionem peccatorum meorum supplex ab omnibus exquiro: subnixâ prece deposcens, ut ita à misericordissimo Domino nostro flagitetis, ut omnibus delictis meis atque peccatis (omnibus opitulantibus vobis) consuetudinariâ clementiâ & copiosâ bonitate deletis, etsi non ad idem præmium, saltem ad eundem vos portum quietis videat pervenire.

EPISTOLA XX.

Ejusdem CLAUDII, ad *Dructevarum* Abbatem.

Præfatio Commentariorum in epistolam ad Galatas.

Domino piissimo, & in Christo summo mihi honore singulariter excolendo, Drutteranno Abbati, Claudius peccator.

RES, ni fallor, & eo amplius jam pertransierunt tempore anni, quòd me adhuc in Alvemi cespitis arvo, in palatio pij principis Domini *Ludovici* (tunc Regis, modo Imperatoris) detentum socordiâ sensus mei, tuâ fervidâ dilectione adorsus es excitare, ut aliquem fructuosum laborem in Epistolis magistri Gentium adsumerem Apostoli *Pauli*. Sed quia laboribus & turbinibus mundi depressus, hactenùs parere jussioni tuæ nequivi; modò (largiente Deo) in isto Quadragesimæ tempore epistolam beati jam dicti Apostoli *Pauli* ad Galatas, ex tractatibus beatorum *Augustini* & *Hieronymi* Patrum, permixtis procuravi ordinare sententijs. In quibus tractatibus cùm ad congruentem expositionem multa deesse cernerem, verti me ad alios libros præfati jam patris *Augustini*; & exinde eam, quæ in illis deerat tractatibus, explere studui expositionem. Nonnulla etiam, ut mihi visum est, infra illorum locutionem, mea studui conjungere verba; quæ utramque expositionem absque

scissione

scissione conjungerent, & legentis exercerent sensum, & fastidium facerent evitare. Hanc interim, quasi manubias quasdam, tuæ ovans dirigere studeo sanctitati: ut quoties eam manu tenueris & legeris, mei memor esse digneris; & in unum conjungat immensa ubique præsens Christi charitas, quos spatia terrarum dissociant. De cæteris verò Epistolis, jam multa in manibus nostris tenentur excerpta: ad quas (si Dominus voluerit, & vitam atque salutem concesserit, orantibus vobis pro nobis) ad expositionem illarum quantocius potuero, accedere procurabo. Pius & misericors Deus, & reverendam mihi beatitudinem tuam, ad profectum & ornatum Ecclesiæ suæ, & annis multiplicare dignetur, & meritis. Vale in Domino, vir Dei, & memento mei.

EPISTOLA XXI.

GILDÆ, ad *Rabanum* monachum. A. C. 810.

Præfatio in librum de Computo.

Dilecto patri Rabano monacho, Gildas peccator in Christo salutem.

LEGIMVS scriptum in Proverbijs; *melior rem sapientiam cunctis pretiosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari.* Ideoq; (frater dilectissime) gratias ago Deo, qui tibi ejus amorem inspiravit, cujus possessio mundi divitias contemnit; teq; reddit suo fulgore decoratum, & proximis tuis profectuosum. Petebas ergò ut quibusdam de Computo propositionibus, earumque minùs perfectis responsionibus, quas mihi protuleras nescio à quibus confectas, stylum Proverb. 3. 15.

lum adhiberem; eaſque tibi lucidiores redderem. Feci quantum potui, ſed non eo ordine quo ibi poſitas repperi: quia confuſa ſeries vim cognoſcendi abſtulit, & tædium lectionis invexit. Pleraque ergò quæ mihi magis neceſſaria videbantur addidi; & ordinem in ipſis rebus diſponere contendi. Inde quoq; evenit, dum brevitati ſtuderem, & tamen ipſarum rerum veritatem patefacere vellem; quòd unius libri quantitatem devitare non poſſem. Compoſui quidem ex numero & temporum articulis quendam Dialogum, & nomini tuo ipſum dicavi. In quo neceſſaria mihi videbantur interrogandi, *Diſcipuli* nomine, & quæ reſpondendi *Magiſtri* vocabulo prænotavi. & non hæc tantummodò proprijs rationibus, ſed etiam ex antiquorum dictis, & ſanctorum Patrum ſententijs, enotare curavi. Ideò (frater chariſſime) hæc legens, ſcias me non difficultati verborum aut obſcuritati ſententiarum ſtuduiſſe, immò magis plana quæque faciliaque collegiſſe; & quæ ex proprio inſerui, ad dilucidandam ipſam veritatem laborâſſe, magis quàm aliorum imperitiæ inſultâſſe. Nulli enim me præfero; ſed benè quærentibus, & fidem catholicam ritè ſervantibus, pro modulo meo comitem ſpondeo, ac juniorem ſubdo: quod mihi divina gratia concedat, ut quandiu vivam ſervorum Chriſti ſervitor, & benè docentium auditor, & benè laborantium aliquantulus adjutor exiſtam. Dilectionem tuam majeſtas Chriſti nunc & in perpetuum conſervare dignetur, ſancte frater. Memorem te noſtri obſecro, ut quanto citiùs poſſis exemplar iſtius libri, quod tibi ad reſcribendum direxi, abſolvas & mihi remittas.

EPIST. XXII.

EPISTOLA XXII.

IOHANNIS Scoti *Erigenæ*, ad *Carolum* Calvum, *Francorum* Regem.

In Areopagitica, Latinè à se conversa, Carmen. A.C. 858.

HANC* libam, sacro Græcorum nectare fartam,
Advena *Iohannes* † spondo meo *Carolo*.
Maximè *Francigenûm*, cui regia stemata fulgent;
Munera votiferi sint tibi grata tui.
Vos qui Romuleas nescitis tempere technas,
Atticane pigeat sumere gymnasia.
Quorum si quædam per me scintilla relucet
Vsibus Ausonijs, si libet aspicite.
Molestum si non nostrum munire laborem;
Firmetur vestri pondere judicij.
Si quid nodosum durúmve notetur in ipso;
Parcite, Cecropidis Attica tela sequor.
At si mendosus declinet tramite recto;
Mellifluo vestro famine corrigite.
Quòd si quorundam mordetur dente feroci;
Hoc leve, namq; meo contigit *Hieronymo*.
Vt verò stabilis maneat fundamine firmo;
Regali stathmo figere sufficiet.
Crediderim multos tangentum summa sophiæ
Non despecturos donula nostra fore.

* λαβλω, libationem quæ vino fit.

† fort. spondo, à Græco σπενδω, quod libare significat.

Sudorisq; gravis tentabunt carpere fructum:
Forsan virtutem vilia verba tenent.
Sæpè solent spinis redolentes crescere flores;
Nodosæ vitis sumitur uva ferax.

EPISTOLA XXIII.

A. C. 858.

EIVSDEM IOHANNIS, ad eundem *Carolum*. *In eadem Areopagitica Præfatio.*

Gloriosissimo Catholicorum Regum Carolo, Iohannes extremus Sophiæ studentium salutem.

VALDE quidem admiranda, digniſq; virtutum laudibus est exaggerenda, Catholicorum virorum religiosissima sollicitudo: qui dum vitæ humanæ periculosis exagitari videntur rerumnis, fixâ tamen mentis intentione divinarum rerum laboriosis investigationibus purgati, fructuosis inventionibus illuminati, perpetuis immutabilibusq; veritatis atq; divini amoris contemplationibus perfecti; non inter mortales habitare, sed in cœlestem conversationem mutati penitùs esse judicandi sunt. In quorum numero vos esse constitutos, nullus rectè vestros affectus intuentium dubitare permittitur, pijssime glorioſissimeq; Regum. quandoquidem civilium (plusq; quàm civilium) bellorum maximis assiduisq; perturbationibus, & insuper etiam paganarum gentium barbaricis incursibus Christianorum regnum passim invadentibus allisi; non tamen regalis animi stabilitate

ſtabilitate dejecti (quaſi quoddam immobile ſaxum Neptuni limite naturaliter defixum, crebriſſimos validiſſimoſq; cærularum tumultus ſtabili duraq; fronte repellens) toto veſtræ mentis intuitu totóque cordis devotione ſanctarum Scripturarum ſecreta (duceute Deo & rationis lumine) inveſtigatis, inveſtigantéſq; diligitis. Et non ſolùm *Latialis* eloquij maximos ſanctiſſimoſq; autores perquiritis; verùm etiam in augmentum ædificationis Catholicæ fidei, novis moderniſq; editionibus, in laudem Chriſtiani dogmatis, *Hellados* Patres pio affectu addidiſtis conſulere.

Hinc eſt quòd & ingenioli noſtri parvitatem non dedignati eſtis impellere, nec nos velut otioſos inertiæque ſomno ſopitos perpeſſi eſtis dormire: ne dum *Heſperiæ* ſolummodò apicibus ſtudium impendimus, ad puriſſimos copioſiſſimoſq; *Graiûm* latices recurrere, hauſtumq; inde ſumere non valeremus. Iuſſionibus itaq; veſtris neq; volentes neq; valentes obſiſtere, rudes admodùm tirones adhuc *Helladicorum* ſtudiorum, fatemur, (quid enim pudeat nos fateri veſtræ manſuetudini?) ultra vires noſtras (ipſo tamen Duce, qui eſt lux mentium, & *illuminat abſcondita tenebrarum*) libros quatuor ſancti patris *Dionyſij Areopagitæ* Epiſcopi Athenarum (quos ſcripſit ad *Timotheum* Epiſcopum Epheſiorum) & decem Epiſtolas ejuſdem, de Græco in Latinum tranſtulimus. Opus valdè (ut opinamur) anfractuoſum, longeq; à modernis ſenſibus remotum, multis invium, paucíſq; apertum; non ſolùm propter antiquitatem, verùm etiam cœleſtium altitudinem myſteriorum. 1. Cor. 4. 5

Fertur namq; præfatus *Dionyſius* fuiſſe diſcipulus atq; adjutor *Pauli* Apoſtoli, à quo Athenienſium conſtitutus eſt Epiſcopus. Cujus & *Lucas* commemorat in Actibus Apoſtolorum, & *Dionyſius* Epiſcopus Corinthi vir antiquus: beatus quoq; *Polycarpus* in Epiſtolâ ad Eccleſiam Athenarum, *Euſebius* item *Pamphili* in Eccleſiaſticâ hiſtoriâ; necnon etiam ſanctus Papa *Gregorius* in homeliâ ſuâ, Act. 17. 34.

ubi breviter Angelorum ordines exposuit. Hunc eundem quoq; non præfati viri, sed alij moderni temporis, asserunt (quantum Vita ejus à fidelibus viris tradita testatur) temporibus Papæ *Clementis* (successoris videlicèt *Petri* Apostoli) Romam venisse, & ab eo prædicandi Euangelij gratiâ in partes Galliarum directum fuisse; & martyrum gloriâ coronatum fuisse, cum beatissimis suis consortibus, *Rustico* scilicèt atq; *Eleutherio*.

Hæc igitur nostra qualiscumq; translatio, non quidem prolixæ indiget (ut arbitror) apologiæ; cùm omnibus ejus æmulis (quicunq; & qualescunq; sint) facillimâ unâ responsione possimus occurrere: Vestræ videlicèt Celsitudini neq; potuisse neq; debuisse non obedire. Si quis autem nimis tardæ aut nimis inusitatæ redarguerit elocutionis: attendat non me tantùm sed & se ipsum nihil posse
1. Cor. 12. 11. plus accipere, quàm quod ipse distribuit *qui dividit singulis* propria *prout vult*. Sin verò obscuram minusq; apertam prædictæ interpretationis seriem judicaverit; videat me operis hujus interpretem esse, non expositorem. ubi valdè
* Vid. Henr. Stephani Schediasm. lib. 1. cap. 19. pertimesco, ne fortè culpam * *fidi interpretis* incuriam. At si aut superflua quædam superadjecta esse, aut de integritate Græcæ constructionis quædam deesse arbitratus fuerit: recurrat ad codicem Græcum, unde ego interpretatus sum; ubi fortasse inveniet ita ne esse, nec ne. Hoc tamen mihi idoneum fore arbitratus sum; omissis aliorum conjecturis, unius solius arbitrio succumbere, cui oportet me obtemperare.

Sanctus ergò *Dionysius* (ut prædiximus) *Areopagita*, ex vico videlicèt *Martis* denominatus, (*Ares* enim à Græcis bellum vocatur:) primis juventutis suæ floribus Academiæ studijs eruditus; deinde divino atq; ineffabili miraculo Solaris Eclipseos, quæ facta est confixo Domino nostro *Iesu Christo* Crucis patibulo commotus. ipse siquidem (ut in quâdam Epistolarum suarum commemorat) dum esset juxta *Heliopolim* cum *Polycarpo* Episcopo, cæteriq; qui tunc aderant, divinâ procurante providentiâ, mirabi-

mirabilem in modum conſpexerat Lunam Soli ſubeuntem, ac per hoc Solem defeciſſe. Moxq; ſanctiſſimum virum, Apoſtolorum diſcipulum, *Hierotheum* videlicèt epiſcopum, ſecutus. cujus in tertio hujus Operis libro mentionem facit, eundemq; Magiſtrum ſuum venerabilem nominat, cæteriſque tunc temporis Coëpiſcopis poſt Apoſtolos in Theologiâ præferre non dubitat: cum quo, multiſque alijs ſanctis in unum convenientibus, *Chriſtum* poſt reſurrectionem corporaliter eſt contemplatus. Aderantq; ibi, (ut ipſe ait) *Iacobus* frater Domini; & *Petrus* vertex Apoſtolorum. Talibus ac tantis admonitus, divinarumq; Scripturarum myſterijs illuminatus, ſcripſit hos libros, hortante atq; poſtulante ſancto *Timotheo*, alijſq; quorum nomina in proceſſu hujus operis ſæpiſſimè declarat, doctrinamq; breviter inſinuat. Sed præſentis Operis intentionem breviter intimare neceſſarium duximus; quo faciliùs Lector ſtudioſus ingrediatur.

PRIMVS itaq; liber, qui inſcribitur *de Cœleſti Hierarchiâ* (quod nos, non verbum ſed ſenſum exprimentes, poſſumus Latinè dicere, *de Cœleſti Pontificatu*, ſeu *de Cœleſti ſummo ſacerdotio*) novem cœleſtium virtutum diſpoſitiones enumerat, ordinat, ſegregat, conjungit, earumque ſanctis theologis divinitùs manifeſtatas ſymbolicas (hoc eſt, ſignificativas imaginationes myſticas) luculenter exponit. Ordinat quidem in ſuperiores & medias & ultimas. Segregat verò in ternas ter Hierarchias. Conjungit primas ultimis, & ultimas primis, per medias; mirabili extremitatum & medietatum ratione coadunans. Diſſimilium quoque formarum deſcriptiones in Propheticis viſionibus, plus quam ſimilium, cœleſtes ſubſtantias expreſſiùs inſinuare confirmat. Nullamq; viſibilium ſeu inviſibilium naturarum, ab initio intellectualis creaturæ uſq; ad extremum terrenumq; vermiculum, nominatii; ex quâ divina Theologia quandam ſimilitudinem ad ſignificandam omnium rerum cauſam (DEVM videlicet) non introducat.

SECVNDVS verò, cui est inscriptio *de Ecclesiasticâ Hierarchiâ*, humanæ naturæ, (Salvatoris nostri sanguine redemptæ) unitatem denunciat, & similitudinem cœlestis sacerdotij, (quantum possibile est) mortalibus adhuc ordinatam: cujus summus Pontifex ipse est qui eam sibi per gratiam suam coaptavit; qui etiam totius Hierarchiæ, cœlestium quidem & terrestrium, principium est, & medium, & finis ad quem omnia referuntur. Hæc itaq; nostra Hierarchia instar cœlestis tripartita est; in tres scilicèt Hierarchias. Quarum *prima* (temporali quidem ordine, ultima verò dignitate) legale fit Sacerdotium; quod in varijs valdeq; obscuris symbolis per legislatorem *Moysen* planè carnali adhuc populo, litteræq; non spiritui servienti, distributum est: cujus maximus character erat Tabernaculum illud in Arabico monte figuratè monstratum. *Secunda* verò, quæ est media, Sacerdotium quod nunc est: Ecclesiam dico novi Testamenti, sub gratiâ quidem constitutam, partim symbolis visibilium sacramentorum dispositam, partim verò veritatis contemplatione perfectam; & est finis præteritæ primæ, initium verò futuræ Hierarchiæ: quæ est *tertia*, jam ex parte inchoata in primitijs contemplationis, perficienda verò post gloriam futuræ resurrectionis; quando, visibilium sacramentorum velaminibus sublatis, ipsam veritatem perspicuâ claritate contemplabimur. Ideoque præsens Ecclesiastica Hierarchia (ut diximus) media est inter legalem præteritam & cœlestem futuram: quoniam non solùm æternarum rerum symbola peragit & visibiliter considerat, ut legalis præterita; sed & spiritualem intelligentiam investigare inveniréque non cessat, ut cœlestis futura.

TERTIVS dehinc continet divinarum nominationum virtutes, ideoque *de Divinis nominibus* vocitatur; quia in eo secretissima subtilissimaque reserantur mysteria de Vnitate & Trinitate divinæ essentiæ: hoc est, quæ nomina discretam, quæ unitam insinuant Deitatem; quæ per se inhumanato Filio conveniunt. quæ sit unius solius omnium

causæ

causæ in primordiales causas prima processio, ac per eas iterùm à summo usque deorsùm multiplex theophania; in genera quidem, in species, numerosque visibilium & invisibilium naturarum: ubi supernaturali contemplatione docere perspicitur, plùs similia esse & appropinquare Deo ea quæ non sunt quàm quæ sunt (non tamen privatione substantiæ, sed supercxcellentiâ naturæ) quid distat inter causas & causativas; malum nihil esse, neque in rerum naturâ subsistere, neque substantiæ, neque virtuti, neque operationi nocere: ea quoque quæ per privationem de Deo dicuntur, per excellentiam in ipso intelligenda esse.

QVARTVS *de Mysticâ Theologiâ*, quantùm coarctior sit cæteris in sermonibus, tantùm largior in sensibus. Vnde & in duas maximas Logicæ disciplinæ dividitur partes; *cataphaticam* plane & *apophaticam*: id est, in esse, & non esse. ubi analyticæ artis regulis utitur, & nos præclarissimè commonet, per privationem omnium quæ dici seu intelligi possunt, oportere ad veritatem quæ est causa omnium quæ ab eâ, & per eam, & in eâ, & ad eam, & propter eam creata sunt, per excellentiam essentiæ recurrere.

LVMINE sidereo *Dionysius* auxit Atheras,
Areopagites, magnificusque sophos.
Primò commotus Phœbum subeunte [a] Selenâ,
Tempore quo [b] stauro fixus erat Dominus.
Mox ut conversus, mirâ stupefactus *eclipsi*;
Consequitur gaudens *Hierothea* ducem.
Qui mox edoctus: præclarus namq; magister
[c] Pneumatis excelsi fonte renatus erat.
Nec mora, perfulgens cœlestis luce [d] sophiæ,
Atticas edocuit, de quibus ortus adest.
Namq; ferunt *Paulum*, qui *Christum* sparsit in orbem,
Ipsi felices imposuisse manus.
Aft mox perfectus Doctoris [e] symmachus instans,
Rexit Cecropidas pervigil [f] archiereus.

[a] σελὴν, *Luna.*
[b] σταυῷ, *Cruci.*
[c] Πνεύματος, *Spiritus.*
[d] σοφίας, *sapientiæ.*
[e] σύμμαχος, *Commilito.*
[f] ἀρχιερεὺς, *Pontifex.*

Alta

Alta dehinc volitans *Paulum* supra astra secutus,
Empyrei cœli tertia regna videt.
Suspicit ad *Seraphin* primos, sanctosq; *Cherubin*,
Æthereosque *thronos*, quò sedet ipse Deus.
Post hos, *virtutes*, *dominatus*, atque *potentes*;
Agminibus sacris enitet ordo sequens.
Ἀρχῶν ε———
Dentibus [h] ouraniis tertia [i] taxis inest.
Hos igitur numeros terno ter limite septos,
Prædicti Patris mystica dicta docent.

ε Græcus iste versiculus in MS. exemplari ab imperito librario ita erat depravatus, ut à nobis omninò restitui non posset.

[h] *agmine, cælestibus.*

[i] *τάξις, ordo.*

EPISTOLA XXIIII.

C. A. 865.

ANASTASII Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarij, ad eundem Regem *Carolum*: de ijsdem Areopagiticis, & *Iohanne Scoto* eorum interprete.

INTER cætera studia, quæ tam laudabilis actio quàm saluberrima commonitio, quin etiam odorifera volans opinio de virtutum ac morum quantitate tuorum (ô Dictator inclyte) mortalium mentes excitat, & ad effodiendum sapientiæ hortatur velut thesauros; illud quoque non mediocriter est admiratione stupendum, quòd non solùm *Latinos* Patres, sed & *Græcos* rimari non cessas, & Romanâ linguâ pollentes Pelasgarum facis rerum non expertes. Tu quippe facis, qui ad faciendum susçitas & hortaris: quia & nos sæpè magnam domum fecisse dicimur, non tamen manibus, sed affatibus. Beatus itaque *Areopagita Dionysius* Athenienſis antistes (quem inter cætera constat industriâ tuâ,

tuâ, præſtantiſſime Principum, in Romanum ſermonem tranſlatum) tantùm eſt, ut ipſe patentius nôſti, ad intelligendum difficilis, quantùm ſermone ſublimis: immò quanto difficilia ſunt intellectu & alta myſterijs, quæ ipſe perſcrutatus, ſuperná revelante gratiâ, didicit; & arcana Theologiæ (divinâ ſe ducente manu) ingreſſus in ſanctuarium Dei, ablato velamine penetravit.

Mirandum igitur eſt, quia Pietas tua nec talia indiſcuſſa reliquit. Sed hic licèt in terrâ ambulat, tanquam in cœlis converſans ambit? ita ut, veluti quidam (ut ita fateamur) angelus vel cœleſtis homo, ſancta ſanctorum ingredi contemplatione videaris, & ad abdita & adyta divinæ ineffabilitatis (quantum poſſibile eſt mortalibus) acutis ſpiritualium oculorum viſibus * accepiſſe credaris. Mirandum eſt quoque, quomodo vir ille barbarus (qui in finibus mundi poſitus, quanto ab hominibus converſatione, tanto credi potuit alterius linguæ dictione, longinquus) talia intellectu capere in aliamq; linguam tranſferre valuerit. *Iohannem* inquo *Scotigenam* virum, quem auditu comperi per omnia ſanctum. Sed hoc operatus eſt ille artifex ſpiritus, qui hunc ardentem pariter & loquentem fecit. Niſi enim ex gratiâ ipſius igne charitatis flagrâſſet; nequaquàm donum linguis loquendi procul dubio ſuſcepiſſet. Nam hunc magiſtra charitas docuit, quod ad multorum inſtructionem & ædificationem patravit.

* acceſſiſſe.

Verùm etſi ad menſuram datus eſt ei ſpiritus: ipſe tamen, paternis doctrinis imbutus, quantum potuit fecit, & prodeſſe proximis ultra vires tentavit. Siquidem præter illa quæ hunc latuiſſe probantur, ex his quæ ſparſim à quibuſdam de prædicti Patris ſermonibus & epiſtolis ante nos interpretata inveniuntur, plurimum utilitati ſubtraxit; quia tanto ſtudio verbum de verbo dicere procuravit: quod genus interpretationis (licèt & ipſe plurimùm ſequar) quantum illuſtres interpretes vitent, tua profectò ſolers experientia non ignorat. Quod cum non egiſſe ob aliam cauſam exiſtimo, niſi quia cùm eſſet humilis ſpiritu,

non præsumpsit verbi proprietatem deserere; ne aliquo modo à sensus veritate decideret. Vnde factum est ut tantum virum, qui per se (quia intima & ardua quæq; utriusque philosophiæ penetralia rimari proposuit) perplexus nostris intellectibus videbatur, intra cujusdam labirinthi difficilia irretiret, & in antris profundioribus invisibiliorem quodammodo collocaret; & quem interpretaturum fuscerat, adhuc redderet interpretandum.

Quapropter ipse meritò anxius, cœpi sedulò quærere, si fortè reperiri potuisset præceptor quisquam vel aliquod scriptum, quo enucleante, tantus Pater nobis liquidius illucescceret; & (quia jam per interpretis industriam linguæ nostræ fuerat traditus,) nostris patulis redderetur perfectiùs intellectibus: cùm ecce repentè *panthefes* sive *scholia* in eum (quæ Constantinopoli posita videram) ad manus venêre, quibus utcunq; interpretatis, mihi aliquantulum magis emicuit. quæ in marginibus interpretati codicis ejus, ut in Græco repperi, mox interpretata utcumque (donec à docto meliùs interpretarentur) respondentibus signis interpres ego satis imperitus apposui, Vestræque glorioſæ sapientiæ potissimùm fore mittenda non immeritò judicavi; ut scilicèt, quæ fuit alterius interpretationis hortatrix & auxiliatrix, sit etiam nostræ qualiscunque susceptrix & approbatrix. Ipsorum autem *scholiorum* sive *panthefeôn* quæcunq; in calce sui signum vivificæ Crucis habent, à beato *Maximo* Confessore & monacho inventa narrantur; cætera verò sancti *Iohannis Sycopolitani* episcopi esse feruntur. Sanè ubi à verbis interpretis scholia ipsa dissentire vidi; ut Lector quid de appositâ dictione interpres senserit, quid scholion insinuet indifficulter agnoscat, & verba interpretis scholio inserui, & qualiter ea scholij compositor prætulerit, innui. Sed & sicubi oportunum fore conspexi, ex me quoq; (quoniam esse aliter non potuit) pauciſſima quædam, & quæ facilius ab intelligente agnosci poterant, interposui.

Præterea notandum est, quòd licèt tantæ gloriæ tan-

tæq; ſcientiæ ſive antiquitatis iſte ſanctus *Dionyſius* fuerit, nunquam tamen aliqua opuſcula eum edidiſſe (niſi fallor) quæcumque Orthodoxorum ſcripta traditio prodit, priuſquàm Romani Pontifices (videlicèt *Gregorius*, *Martinus*, & *Agatho*) dictorum ejus in conſcriptis ſuis mentionem fecerint, & ea per hæc probabilia judicantes admiſerint. *Gregorius* ſcilicèt in homeliâ capituli Euangeli, de centum ovibus & decem dragmis; *Martinus* in Synodo ſuâ quam Romæ contra hæreticos celebravit; & *Agatho* in Epiſtolâ quam ad Sextam Synodum deſtinavit. Vnde ego veram eſſe Græcorum opinionem conjicio, perhibentium libros ejus à prioribus hæreticis occultatos; donec longo pòſt tempore ex opuſculis ejus ſolus codex qui nunc habetur, eſt Romæ repertus, cæteriſq; nondum inventis, in Græciam aſportatus. Edidit enim alios, ut ipſe innuit, libros; quos nec Græcus quiſquam nec adhuc potuit invenire Latinus.

Et quidem *Lucas* in Actibus Apoſtolorum, *Euſebius* Act. 17. 34.
Pamphili & *Dionyſius* Corinthi antiſtes, de eo quædam miranda tradunt: quæ verò ſcripſit (niſi me oblivio fallat) omninò non tradunt. Suadet autem ad hoc ita credendum etiam illud, quòd nemo probabilium Tractatorum (ſicut eis moris eſt priorum dicta exponendi, & ſuis opuſculis inſerendi) ſcriptis ipſius utitur, aut horum cujuſpiam reminiſcitur. Denìq; vir magnus & Apoſtolicæ ſedis præceptor * *Conſtantinus* philoſophus, qui Romam ſub venerabilis memoriæ *Adriano* juniori Papâ veniens, S. *Clementis* corpus ſedi ſuæ reſtituit (quique totum codicem ſæpe memorati & memorandi Patris memoriæ commendabat, & quantum utilitatis medulla ejus habebat, auditoribus commendabat) ſolitus erat dicere: quòd ſi ſanctos, videlicèt priores inſtitutores noſtros, qui hæreticos vix & quodammodo cum fuſte decollaverunt, *Dionyſium* contigiſſet habere; cum acuto illos gladio procul dubio trucidaſſent. immens profectò hujuſmodi dicto, quia quorum os laboriosius & fortè tardiùs obſtruxerunt, faciliùs & acutiùs

* de quo vide Anaſtaſij hujus Præfat. in Octavam Synodum (tomo 3. Concil. general. edit. Rom. part. 2. pag. 181.)

acutiùs sive velociùs (ὀξὺ quippe & *acutum* significat & *velox*) obmutescere coëgissent. Ac post prælatorum sanctorum sedis Apostolicæ præsulum memoriam, tam *Septima* & *Octava* Synodus, quàm Latini & Græci Doctores, non solùm quia venerabilis hic Pater scripserit innuunt, sed & testimonia ex Scripturis ejus frequenter assumunt; ut scilicèt sensus suos & dicta tanti viri reddant auctoritatis pondere gravida, & cunctis mortalibus approbanda pariter & sectanda.

Deus omnipotens gloriam tuam à terrenis ad cœleste regnum transferat quandoque.

EPISTOLA XXV.

A. C. 1074. **Dublinienſium, ad *Lanfrancum* Cantuarienſem archiepiſcopum.**

Venerando ſanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitano Lanfranco, Clerus & populus Eccleſiæ Dublinenſis debitam ſubjectionem.

VESTRÆ Paternitati eſt cognitum, quòd Eccleſia *Dublinenſis* (quæ *Hiberniæ* inſulæ metropolis eſt) ſuo ſit viduata paſtore, ac deſtituta rectore. Propterea elegimus preſbyterum, nomine *Patricium*, nobis ſufficientiſſimè cognitum, natalibus & moribus nobilem, Apoſtolicâ & Eccleſiaſticâ diſciplinâ imbutum, fide Catholicum, in Scripturarum ſenſibus cautum, in dogmatibus Eccleſiaſticis exercitatum. Quem nobis quantociùs petimus ordinari Epiſcopum: quatenus,

quatenus, auctore Deo, regulariter nobis præesse valeat & prodesse; & nos sub ejus regimine salubriter militare possimus. quia integritas præsidentium salus est subditorum: & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ.

EPISTOLA XXVI.

LANFRANCI *Cantuariensis* archiepiscopi, ad *Gothricum* regem *Dubliniæ*. A. C. 1074.

Lanfrantus non suis meritis, sed gratiâ Dei Archiepiscopus; glorioso Hibernia regi Gothrico, salutem orationibus.

VENERABILEM fratrem ac Coëpiscopum nostrum *Patricium*, quem (charissime fili) Excellentia vestra ad nos consecrandum transmisit, honestè suscepimus, debitis officijs secundùm Canonicam institutionem (sancti Spiritus gratiâ cooperante) sacravimus, sacratum ad sedem propriam cum testimonio litterarum nostrarum (more antecessorum nostrorum) remisimus. Qui quamvis de gloriâ vestrâ multa nobis bona, multisque laudibus digna nobis retulerit; non ab re tamen esse credimus, si prædicanda vestra studia nostrâ adhortatione pulsamus. Sicut enim ignis flante vento clarius lucet, & major efficitur, sic vera virtus veris præconijs pulchriùs enitescit, & in melius augmentatur.

Rogamus igitur, sicut rogari oportet pretiosum sanctæ Ecclesiæ filium, quatenus Fidem rectam, ab ipso Deo & sanctis,

sanctis ejus Apostolis atque orthodoxis Patribus traditam, cum omni mentis sinceritate inviolatam teneatis; Fidei congrua opera, in quantum vires suppetunt, exhibeatis: superbis austeram, humilibus placabilem vestram Celsitudinem ostendatis. In regno vestro perhibentur homines, seu de propriâ, seu de mortuarum uxorum parentelâ conjuges ducere: alij legitimè sibi copulatas pro arbitrio & voluntate relinquere; nonnulli suas alijs dare, & aliorum infandâ commutatione recipere. Hæc, & si qua sunt alia crimina, propter Deum & animam vestram in terrâ potestatis vestræ corrigi jubete: talesque vos cum divino adjutorio vestris subditis exhibete, ut & amatores boni bona amplius diligant, & appetitores mali pravas actiones nequaquàm exercere præsumant. Hoc enim facientes, & diutiùs cum rerum temporalium felicitate in terrâ regnabitis, & post terrenum regnum sine fine regnaturi ad cœlestia regna migrabitis.

Plura & prolixiùs vobis scripsissem: sed habetis vobiscum prædictum Antistitem vestrum, monasticis institutionibus à pueritiâ enutritum, scientiâ divinarum litterarum strenuissimè eruditum, bonorum operum ornamentis (in quantum cognosci à nobis potuit) decentissimè adornatum. Quem de animâ vestrâ vobis sæpius loquentem si intento corde audieritis, audientes ut patri spirituali (in his quæ ad Deum pertinent) obedieritis, obedientes ea, quæ vobis ab eo prolata fuerint, in arcâ pectoris vestri reposueritis; speramus per misericordiam Dei, quia neq; vos pernicioſè errabitis, neque subditos vobis in pravarum actionum pertinaciâ stare diu permiseritis. Omnipotens Dominus contra inimicos mentis & corporis brachio virtutis suæ Excellentiam vestram defendat; & post longam hujus seculi vitam, ad eam, quæ finem non habet, feliciter vos perducat.

EPIST. XXVII.

EPISTOLA XXVII.

EIVSDEM *Lanfranci, ad Terdelvacum* Hiberniæ Regem.

Lanfrantus peccator & indignus ſanctæ Dorobernenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, magnifico Hiberniæ Regi Terdelvaco benedictionem, cum ſervitio & orationibus. [A.C. 1074]

NVLLAM Deus majorem terris miſericordiam impendit, quàm cùm pacis ac juſtitiæ amatores ad animarum ſeu corporum gubernacula provehit: & maximè cùm bonis Regibus regna hujus mundi regenda committit. Hinc namq; pax oritur, diſcordia ſopitur, & (ut breviter cuncta complectar) Chriſtianæ religionis obſervantia ſtabilitur. Quod populis *Hiberniæ* divinitùs tunc collatum fuiſſe prudens inſpector intelligit, quando omnipotens Deus Excellentiæ veſtræ jus regiæ poteſtatis ſuper illam terram conceſſit. Tot enim tantaq; bona de magnitudinis veſtræ erga bonos piâ humilitate, contra pravos diſtrictâ ſeveritate, circa omne hominum genus diſcretiſſimâ æquitate, frater & Coëpiſcopus noſter *Patricius* narravit; ut quamvis vos nunquam viderimus, tanquam viſos tamen vos diligamus, & tanquam viſis & bene cognitis vobis ſalubriter conſulere, & ſinceriſſimè ſervire cupiamus.

Verùm inter multa quæ placent, relata nobis ſunt quædam

dam quæ diſplicent: videlicèt quòd in regno veſtro quiſq; pro arbitrio ſuo legitimè ſibi copulatam uxorem, nullâ canonicâ cauſâ interveniente, relinquit, & aliam quamlibet, ſeu ſibi vel relictæ uxori conſanguinitate propinquam, ſive quam alius ſimili improbitate deſeruit, maritali ſeu fornicariâ lege, puniendâ ſibi temeritate conjungit. Quòd Epiſcopi ab uno Epiſcopo conſecrantur. Quòd infantes baptiſmo ſine chriſmate conſecrato baptizantur. Quòd ſacri ordines per pecuniam ab Epiſcopis dantur. Hæc omnia, & ſi qua ſunt ſimilia, contra Euangelicam & Apoſtolicam auctoritatem, contra ſanctorum Canonum prohibitionem, contra omnium orthodoxorum Patrum, qui nos præceſſerunt, fieri inſtitutionem; nullus qui ſacras litteras vel mediocriter legit, ignorat. Quæ, quanto in conſpectu Dei Sanctorumq; ejus ampliùs ſunt horrenda, tanto ſtudioſiùs veſtris ſunt ſine aliquâ dilatione juſſionibus prohibenda; & niſi prohibita corrigantur, diſtrictiſſimâ terroris veſtri ſeveritate punienda. Nullum enim Deo vel majus vel gratius munus offerre poteſtis, quàm ſi divina & humana debitis legibus gubernare ſtudetis.

Memores igitur divini judicij, quo de commiſſo vobis regno rationem reddituri eſtis Deo, Epiſcopos & religioſos quoſq; viros in unum convenire jubete, ſacro eorum conventui præſentiam veſtram cum veſtris optimatibus exhibete, has pravas conſuetudines, omneſq; alias, quæ à ſacris legibus improbantur, à regno veſtro exterminare ſtudete: quatenùs Rex Regum, & Dominus dominantium, cùm viderit Regiam majeſtatem veſtram præceptis ſuis in omnibus eſſe ſubjectam, ſervis quoq; ac fidelibus ſuis pro timore & amore ejus manſuetam, inimicis divinæ religionis divino zelo infeſtam; ipſe quoq; vos veſtroſque fideles clamantes ad ſe propitiatus exaudiat, hoſtes conterat, pacemq; vobis in hoc ſæculo ſtabilem, & in futuro vitam æternam concedat.

EPISTOLA XXVIII.

EIVSDEM *Lanfranci* ad *Domnaldum* Hiberniæ Episcopum.

Lanfrancus indignus sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ Antistes, venerando Hiberniæ Episcopo D. & ijs qui sibi litteras transmiserunt, Salutem & benedictionem. A. C. 1081.

IN itinere positi, & à civitate in quâ nobis sedes Episcopalis est longè sepositi eramus; quando litteras vestras, nuncio vestro deferente, suscepimus. Quem cùm rogassemus ut saltem paucis diebus nobiscum maneret; quatenùs perquisitis libris, congruum pro captu nostro ad consulta vestra responsum vobis referret: petitioni nostræ effectum negavit, & se diutiùs non posse morari multis assertionibus allegavit. Itaq; dulcissimam nobis fraternitatem vestram paternâ charitate monemus, ne indignum vobis sit, quòd de tantâ re tam breviter respondemus.

Reverâ & procul pulsâ omni ambiguitate sciatis, neq; transmarinas Ecclesias, neq; nos *Anglos*, hanc de infantibus tenere sententiam quam putatis. Credimus enim generaliter omnes, omnibus ætatibus plurimùm expedire, tam viventes quàm morientes Dominici corporis & sanguinis perceptione sese munire. Nec tamen si, priùs quàm corpus *Christi* & sanguinem sumant, contingit baptizatos, statim de hoc sæculo ire; nullatenùs credimus eos (quod Deus avertat) propter hoc in æternum perire. Alioquin ve-

Marc. 16. 16. Eccch. 36. 25. ritas non esset verax, quæ dicit: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* & per Prophetam: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris.* quod de baptismo esse dictum, omnes hujus sententiæ expositores concorditer asseverant. Et *Petrus* Apostolus: 1. Pet 3. 21. *Et vos nunc similiter forma salvos facit baptisma.* & *Paulus* Apostolus: Galat 3. 27. *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Christum est enim induere, habitatorem Deum per remissionem peccatorum in se habere.

Ioh. 6. 54. Nam sententia illa quã Dominus in Euangelio dicit; *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; quantum ad comestionem oris, non potest generaliter dicta esse de omnibus. Pleriq; etenim sanctorum Martyrum ante baptismum quoq; diversis excruciati pœnis de corpore migraverunt. Eos tamen in numero martyrum computat & salvos credit Ecclesia per illud testimonium Domini, quo dicitur: Matth. 10. 32. *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui est in cœlo.* Infantem quoq; non baptizatum, si morte imminente urgeatur, à fideli laico, si presbyter desit, baptizari posse Canones præcipiunt; nec eum tamen, si statim moriatur, à consortio fidelium sejungunt.

Necesse est ergo prædictam Domini sententiam sic intelligi, quatenùs fidelis quisq; divini mysterij per intelligentiam capax, carnem *Christi* & sanguinem non solùm ore coporis sed etiam amore & suavitate cordis comedat & bibat: videlicèt amando & in conscientiâ purâ dulce habendo, quòd pro salute nostrâ *Christus* carnem assumpsit, pependit, resurrexit, ascendit; & imitando vestigia ejus, & communicando passionibus ipsius, in quantum humana infirmitas patitur & divina ei gratia largire dignatur. Hoc est enim verè & salubriter carnem *Christi* comedere & sanguinem ejus bibere.

Augustinus de Doctr. Christ. lib. 3 cap. 16. Quam sententiam in libro de Doctrinâ Christianâ beatus *Augustinus* exponens, sic ait. *Facinus vel flagitium jubere*

bere videtur. Figura ergo eſt, præcipiens paſſioni Dominicæ communicandum eſſe, & ſuaviter atq; utiliter in memoriâ recondendum, quòd pro nobis caro ejus vulnerata & crucifixa ſit. (Figuram vocat figuratam locutionem. neq; enim negat veritatem carnis & ſanguinis *Chriſti*: quod pleriſque ſchiſmaticis viſum eſt, & adhuc non ceſſat videri.) & Dominus in Euangelio: *Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo.* Quod exponens Beatus *Auguſtinus*, ait: *Hoc eſt namq; carnem Chriſti & ſanguinem ſalubriter comedere & bibere, in Chriſto manere, & Chriſtum in ſe manentem habere.* Nam & *Iudas* qui Dominum tradidit, cum cæteris Apoſtolis ore accepit: ſed quia corde non comedit, judicium ſibi æternæ damnationis accepit.

Ioh. 6. 57.

Auguſtin. in Euangel. Ioan. tract. 26.

Quæſtiones ſæcularium literarum nobis ſolvendas miſiſtis: ſed Epiſcopale propoſitum non decet operam dare hujuſmodi ſtudijs. Olim quidem juvenilem ætatem in his detrivimus: ſed accedentes ad paſtoralem curam, abrenunciandum eis decrevimus.

EPISTOLA XXIX.

GREGORII VII. Romani Pontificis ad *Hibernos.*

C. A. 1085. *Gregorius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Terdelvacho inclyto Regi Hiberniæ, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Proceribus, omnibuſq; Chriſtianis Hiberniam inhabitantibus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.*

Pſalm. 19. 4, 5, 6. PER orbem univerſum Domini Ieſu doctrina refulſit. quoniam is qui *de thalamo ſuo tanquam ſponſus exivit, tabernaculum ſuum in Sole conſtituit; & nemo eſt, qui caloris ejus fulgorem effugere poſſit.* Hujus auctoritas ſanctam Eccleſiam in ſolidâ petrâ fundavit; & beato PETRO, à *petrâ* venerabile nomen habenti, ejus jura commiſit, quam etiam ſuper omnia mundi regna conſtituit: cui principatus, & poteſtates, & quicquid in ſeculo ſublime videtur eſſe, ſubjecit. illo Iſaiæ completo Oraculo. *Venient,* inquit, *ad te qui detrahebant tibi; & adorabunt veſtigia pedum tuorum.* Beato igitur PETRO, ejuſque vicarijs (inter quos diſpenſatio divina noſtram quoque ſortem annumerari diſpoſuit) Orbis univerſus obedientiam ſimiliter & reverentiam debet: quam mente devotâ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ exhibere reminiſcimini. Vos autem (ut chariſſimos filios) exhortamur juſtitiam exercere, Catholicam Eccleſiæ pacem tueri & diligere, ipſamque diligentes ulnis charitatis vobis adjungere. Siqua verò negotia penès vos emerſerint, quæ noſtro digna videantur auxilio, incunctanter ad nos dirigere ſtudete: & quod juſtè poſtulaveritis, Deo auxiliante impetrabitis. Data Sutrij. VI. Kal. Mart.

Iſai 60. 14.

EPIST. XXX.

EPISTOLA XXX.

GILLEBERTI *Lunicenſis* Epiſcopi, ad Epiſcopos Hiberniæ.

De Vſu Eccleſiaſtico.

Epiſcopis, [&] *presbyteris totius Hiberniæ; infimus præſulum Gille Lunicenſis in Chriſto Salutem.* C. A. 1098.

ROGATV, necnon & præcepto multorum ex vobis (chariſſimi) Canonicalem conſuetudinem in dicendis horis & peragendo totius Eccleſiaſtici Ordinis officio ſcribere conatus ſum, non præſumptivè, ſed veſtræ cupiens parere pijſſimæ juſſioni; ut diverſi & ſchiſmatici illi ordines, quibus *Hibernia* penè tota deluſa eſt, uni Catholico & Romano cedant Officio. Quid enim magis indecens aut ſchiſmaticum dici poterit, quàm doctiſſimum unius Ordinis in alterius Eccleſiâ idiotam & laicum fieri? Quicumque ergo Catholicæ membrum ſe profitetur Eccleſiæ, ſicut unâ fide, ſpe, charitate, in corpore jungitur: ita Deum ore & ordine cum cæteris membris laudare jubetur. Vnde Apoſtolus: *Vt unanimes uno ore honorificetis Deum.* Rom. 15. 6. Sicut igitur linguarum per ſuperbiam facta diſperſio, ad unitatem in Apoſtolicâ humilitate ducta eſt: ſic ordinum per negligentiam & præſumptionem exorta confuſio, ad conſecratam Romanæ Eccleſiæ regulam per veſtrum ſtudium & humilitatem ducenda eſt. Quantum ergò deberet morum unitas ſervari à fidelibus, quamvis ex

multis locis ſacræ Scripturæ manifeſtum ſit; præſens tamen Eccleſiæ depicta imago oculis ſubjecta patenter oſtendit. Namque omnia Eccleſiæ membra uni Epiſcopo, videlicèt *Chriſto*, ejuſque vicario beato *Petro* Apoſtolo, atque in ejus ſede præſidenti Apoſtolico, ſubjici & ab eis manifeſtat gubernari. Hæc tandem præmia pro tantulo opere à vobis omnibus expoſtulo; ut ſicut hîc Deum uno corde & ore laudare debemus, ſic ei, veſtris precibus adjutus, unâ vobiſcum pſallere in cœleſtibus valere merear. Amen.

Subjiciebatur in MSS. quibus hîc uſi ſumus exemplaribus, *Eccleſiæ depictæ imago* (cujus in ſuperiori Prologo facta eſt mentio, & in proximo *libello* ſequitur explicatio,) hâc circumdata περιγραφῇ. ARCA *figuram Mundi habuit: fuit enim trioamerata. In ſuperiori parte erant aves, tanquam Angeli in Cœlo. In medio erant Homines* (ſcilicèt Noë, & familia ejus) *tanquam in hoc Mundo. In imo Animalia & reptilia, tanquam Anima in Inferno.* Verùm, ob Chalcographicorum typorum defectum, Schema illud coacti ſumus hîc omittere.

GILLEBERTUS LVNICENSIS EPISCOPVS,

De *Statu Eccleſiæ.*

IMAGO generalis Eccleſiæ ſuprà notata, primas nominum litteras pro ipſis nominibus idcircò continet; quia ſpatium ſcribendi ipſa nomina tota non habet. Infima tamen linea tria hæc tota vocabula deſcribit, *Monialeſ, Canonicales*, vel *Univerſales*.

Et

Et tota quidem imago Pyramidis formam prætendit: quia inferius ampla eſt, ubi carnales & conjugatos recipit; ſuperiùs autem acuta, ubi arctam viam religioſis & ordinatis proponit. Nec ſola generalis forma ſuperiùs arctatur; ſed & ſingulares formulæ, quas ipſa continet, in ſupremo acuuntur.

Primâ ergò Pyramide (quam in ſiniſtrâ parte reſpicis, P. ſubſcriptum) *Parochiam* nominant: quæ in ſummo *Sacerdotem* habet, & ſub ipſo *Diaconum*, tertium *Subdiaconum*, quartum *Acolithum*, quintum *Exorciſtam*, ſextum *Lectorem*, ſeptimum *Oſtiarium*. *Amalarius* tamen novem dicit gradus Eccleſiæ; addens *Pſalmiſtam* & *Epiſcopum*. Sed tamen *Epiſcopus*, *Archiepiſcopus*, *Patriarcha*, & *Propheta*, generalis Eccleſiæ gradus ſunt: ſingularis verò ideò illis tantum ſuperioribus perfecta eſt; quia in baptiſmate & corpore Domini veniam largiendo, filios ſuos fideles ad cœleſtem patriam tranſmittit. Quia verò quilibet de choro ſolâ juſſione Preſbyteri poteſt officio *Pſalmiſtæ* fungi, pſallere ſcilicèt ſive cantare; in numero graduum Eccleſiæ *Pſalmiſtas* non ponimus. Septem ergo gradus à ſeptiformi ſpiritu ſingulis collati ſunt Eccleſijs: quia quamvis ſingulæ in eis perſonæ non ſerviant; omnes tamen ſeptem gradus ſuſtinens ſolus Sacerdos, Omnipotenti gratanter miniſtrat.

Qui autem ſub his gradibus, intra ſinum parochialis Eccleſiæ continentur, trifariè dividuntur. Ex quibus ſuperiores in Pyramide *Oratores* intellige: & quia quidam ex eis conjugati ſunt, ideò viros & fœminas nominavimus. Siniſtrales verò in Pyramide *Aratores* ſunt, tam viri quàm fœminæ. Dexterales quoque *Bellatores* ſunt, viri atque fœminæ. Nec dico fœminarum eſſe officium orare, arare, aut certè bellare: ſed tamen his conjugatæ ſunt atq; ſubſerviunt, qui orant, & arant, & pugnant. Nec ſejunctas ab Eccleſiâ putamus præſenti, quas *Chriſtus* cum matre ſuâ collocat in cœleſti. Et hos tres legitimos fidelium ordines ab initio admittit Eccleſiarum pars in eâ (Clerus videlicèt)

licèt)orationi vacans, alios ab impetu fallacis inimici defendat; alia labore deſudans, ab alijs victus penuriam repellat; tertia militiæ ſtudio dedita, cæteros à corporis hoſtibus ſecuros reddat.

Secunda verò Pyramis ſubſcribitur *Monaſterium* : & habet in acumine *Abbatem*, & ſub ipſo ſex gradus; qui ipſe Sacerdos eſt. atq; ſub hijs *Oratores* tantùm : quoniam non eſt Monachorum baptizare, communicare, aut aliquod Eccleſiaſticum laicis miniſtrare; niſi fortè, cogente neceſſitate, imperanti Epiſcopo obediant. Quorum propoſitum eſt ſoli Deo, relictis ſæcularibus, in oratione vacare.

Has itaq; duas Pyramides (*Parochiam* ſcilicèt & *Cœnobium*) ſubjectas poſſidet *Pontificalis* Eccleſia: quæ & ipſa, in modum Pyramidis, ad baſim duabus minoribus ampla, in ſupremo acuitur, & ſubſcribitur *Epiſcopatus*, pro eo quòd Epiſcopo in ſummâ ſede dirigitur. Cui, pro parvitate ſpatij, parvula punctis notata ſupponitur Pyramis; ut declaret *Epiſcopum* in Eccleſiâ propriæ ſedis habere Sacerdotes & cæteros ſex gradus, & tres ſupradictos fidelium ordines: quod ex numero punctorum patet. Nec idcircò duæ tantùm Eccleſiæ *Pontifici* ſubjiciuntur, quòd duabus poſſit eſſe contentus : ſed per unam omnes *Parochias*, & per alteram omnes *Abbatias*, quas regit, obtinere figuratur. Obtinet enim ut minimùm decem Eccleſias, ut plurimùm verò mille.

Hoc eodem ordine duas ſequentes Pyramides (*Parochiam* videlicèt & *Monaſterium*) ſecundo ſuppoſitas *Epiſcopo* conſtat. Qui rurſùm duo *Epiſcopi*, cum ſuis Eccleſijs, uni *Archiepiſcopo* ſubjunguntur. Cujus Eccleſia ſubſcribitur *Diœceſis* : & habet in propriâ ſede ſeptem gradus, & tres ordines fidelium. Habet ergo extrà Parochias & Monaſterium : & ut plurimùm viginti Epiſcopos regit, ut minimùm verò tres. Ad eundem modum alij duo Epiſcopi ſubnectuntur alteri *Archiepiſcopo*. Sed & duo Archiepiſcopi cum ſuis Eccleſijs & Epiſcopis obediunt uni Primati. Cujus Eccleſia ſubſcribitur *Primatus*: & habet

in

in propriâ ſede ſeptem gradus & tres ordines fidelium, extrà verò Parochiam & Monaſterium; & ut plurimùm obediunt ei ſex Archiepiſcopi, ut minimùm unus. eodem quoq; modo alteri Primati in ſecundâ paginâ, obediunt duo Archiepiſcopi cum ſuis Epiſcopis quatuor.

Qui poſtremùm duo *Primates* ſerviunt uni & ſummo Romano Pontifici *Papæ*: cujus Eccleſia ſubſcribitur *generalis*, & habet Parochiam, Monaſterium, Epiſcopos, & Dieceſes. *Noë* etiam ſecum in ſummum Arcæ reſidet: quia ſicut *Noë* Arcæ præerat inter undas diluvij; ita *Romanus Pontifex* regit Eccleſiam in fluctibus ſæculi. Quibus utriſq; præeminet *Chriſtus*: qui utriuſq; Teſtamenti legiſlator eſt, & *utraq; fecit unum*, ſummus Paterfamilias, qui ex- Epheſ. 2. 14. cubantes fideliter in hoc tabernaculo honorificè coronat in regno. Conjungitur autem Imperator Papæ, Rex Primati, Dux Archipontifici, Comes Epiſcopo, Miles Sacerdoti: quia iſtæ perſonæ pares illis ſæcularibus jure decernuntur.

Expeditis ergo in communi ſpeculatione figuris, & membris & capite Eccleſiæ: nunc quid ſingulis ordinibus conveniat explicemus. *Conjugatorum* eſt, nullam uſq; in ſextam vel etiam ſeptimam progeniem ſanguine ſibi conjunctam, aut illi quam habuerit aut quam habuit ſibi proximus, vel commatrem ducere uxorem: cum quibus enim ſemel juncta eſt Eccleſia, cum eiſdem iterùm replicare illicitum * dicit Eccleſia. Conjugatis etiam præceptum eſt; ut * dicit. & ipſi domum Domini frequentent, ibiq; Deum ſupplici-ter adorent & precentur: primitias, oblationes, & decimas ſuas fideliter perſolvant; mala ſolerter devitent, bona deſideranter inquirant, & omninò Paſtoribus ſuis obediant.

Oſtiariorum verò eſt, certas horas obſervando deſignare: & Eccleſiam, cum his quæ in eâ recluduntur, ſervare; ut nullus Judæus, vel Gentilis, ſive catechumenus, horâ ſacrificij interſit, nec omninò canis aut aliquis immundus

ſive ſanguinolentus in eam intret, cavere, excommunicatos eliminare. *Lectorum* autem eſt, apertè & diſtinctè in Eccleſiâ omnia, præter Epiſtolam & Euangelium, legere. *Exorciſtarum* eſt etiam fiducialiter adjurando & imperando in nomine Domini, de obſeſſis corporibus dæmones effugare; ſive catechumeni ſint, ſive baptizati. *Acolythorum* eſt, luminaria certis horis accendere & extinguere; altaris & ſacrificij neceſſaria ad manum Subdiaconi præparata habere. Atq; hi quatuor Ordines in officijs ſuis ſolent indui ſuperhumerali, albâ & cingulo: & tamen poſſunt perfrui conjugio.

Subdiaconorum eſt, Epiſtolam legere, aquam & vinum calici infundere, oblatam patenæ imponere, & ſic ad altare Diacono deferre: & idcircò caſtos eſſe. cum ſupradictis autem veſtibus, in ſiniſtrâ manu fannonem, & quaſi ſcopam tergendi altare & quoddam onus Domini leve portant; & tunicam ſtrictis manicis in ſollennijs induunt. *Diaconorum* eſt dicere; *Exeant qui non communicant*; &, *Humiliate vos ad benedictionem*; &, *Humiliate capita veſtra Deo*; &, *Ite miſſa eſt*; & *Benedicamus Domino*; & Euangelium legere & pronuntiare; ſacrificia ſuper corporalia ſtatuere, Sacerdoti miniſtrare, Paſchalem cereum benedicere; & in abſentiâ Preſbyteri baptizare, & horas celebrare: ſtolam etiam ſuper ſiniſtrum humerum ferre, & indui Dalmaticâ in ſollennibus, id eſt, tunicâ amplis manicis. In feſtivis autem Quadrageſimæ induuntur Diaconus & Subdiaconus caſulis in totâ Miſſâ, miſi cùm legunt.

Sacerdotum autem ſunt quatuordecim officia, præeſſe, ſubeſſe, orare, offerre, prædicare, docere, baptizare, benedicere, excommunicare, reconciliare, ungere, communicare, animas Deo commendare, corpora ſepelire: de quibus ſingulis pertractandum eſt. *Præeſſe* ergò Sacerdotis eſt; juſtè de ſingulis ſubjectis diſcernere, pœnitentiam rectè & miſericorditer injungere, & præcipere manſuetè. *Subeſſe* verò eſt, Epiſcopo ex animo humiliari & ſervire. *Offerre* autem ejus eſt; panem & vinum cum aquâ ſingulis diebus immolare;

immolare, & in ſollennijs *Te Deum*,& *Benedictus*,& *Magnificat*, & ante ſacrificium thus ſuper & circa altare & ſacrificium incendere. Diaconus enim ante Euangelium incenſat altare. *Orare* quoq; ipſius eſt; ſuppliciter Deum adorare (ut factura ſua)& pro admirandis operibus laudare,& benedicere,pro perceptis beneficijs gratias agere,& pro percipiendis deprecari. quod totum maximè in celebrandis Horis & Miſſâ peragitur: de quibus,quia breviter non poteſt,in ſequentibus tractabitur. *Prædicare* etiam ejus eſt; Gentiles, Iudæos, infideles vel catechumenos ad gratiam Baptiſmi vocare, & hæreticos ad Catholicam fidem revocare.

Baptizare ejus eſt; exorcizatos credentes, & ſanctam Trinitatem confitentes, ſub trinâ merſione ſacro fonti intingere. Quod ſicut & Miſſa,in Eccleſiâ debet fieri; niſi prohibeat neceſſitas. Et ſacrificium quidem corporis & ſanguinis Domini ſæpè fit, ob recordationem paſſionis ejus,ſicut ipſe præcepit dicens: *Hoc eſt corpus meum,& ſanguis meus;hoc facite*,quotieſcunq; ſumitis, *in meam commemorationem*. Baptiſma verò non iteratur, ne invocatio ſanctæ Trinitatis exinanita putetur: quia *Chriſtus pro peccatis noſtris ſemel mortuus eſt*. *Docere* ejus eſt; baptizatos qualiter contra ſuperbiam humilitate,contra inanem gloriam dejectione,contra invidiam benevolentiâ, contra iram modeſtiâ,contra triſtitiam hilaritate,contra avaritiam largitate,contra gulam abſtinentiâ, contra luxuriam caſtitate muniantur,inſtruere. Hæc enim octo vitia,& omnia quæ ex eis naſcuntur,quamvis peccata non ſint; tamen ſemper peccare ſuggerunt, ipſis videlicèt conſentire. quamdiu namq; non conſentit eis animus, nequaquàm tranſgreditur,ſed potius coronatur. Docere etiam ejus; ſingulis Dominicis, quibus in hebdomadâ diebus abſtinere & feriare fideles debeant,prædicare.

1. Cor. 11. 24, 25

1. Pet. 3. 18.

Benedicere poteſt præſente Epiſcopo,aquam & ſal in Dominicis Sacerdos; & prandium,& ſponſum,& ſponſam, & lecturos lectiones præter Euangelium, & * a quam judicij

* Vide Iureti Obſervat. ad epiſt. 74. Ivonis.

vel panem & cætera. In abſentiâ verò Epiſcopi, poteſt benedicere coronam clerici & velum viduæ, novos fructus, candelas in Purificatione Sanctæ Mariæ, Cineres in Capite Ieiunij, Ramos in Dominicâ Palmarum, & peregrinaturos, & lecturum Euangelium, & populum cùm dimittitur: aquam benedictam aſpergit, ad benedicendas novas domos & cætera nova. *Excommunicare* ejus eſt, criminibus lapſos, ſemel bis & tertiò revocatos; & non pœnitentes à communione fidelium eliminare, ut nec in victu nec in loquelâ quiſquam eis communicet. *Reconciliare* ejus eſt; pœnitentes prope mortem de criminalibus, ex conſenſu tamen Epiſcopi, ad unitatem fidelium recipere. *Ungere* poteſt quemlibet fidelem ſemel in quolibet gravi dolore: quia unctio ſancta non ſolùm animæ, ſed & corporis ſæpè medelam tribuit. *Communicare* ſtatim debet baptizatos, & fideles omnes ter in anno (in Paſchâ, in Pentecoſte, & Natali Domini) & prope mortem poſitos, ſi quæſierint verbo vel ſigno, vel teſte fideli quòd priùs quæſiſſent.

Commendare debet orando animas fideles de corporibus egredientes, & earum memoriam in Miſſâ & orationibus frequentare. quamvis enim promiſſa ſit indulgentia peccatori quacunq; horâ pœniteret, tamen pœna peccantem quælibet expectat; Purgatorius videlicèt ignis, qui corpore ſtatim egreſſos & minùs per lamenta pœnitentiæ purgatos ad plenitudinem recipit purgandos. Quod ergo pro eis hîc fit in orationibus & eleemoſynis, proficit eis ad purgationem: quia ſudor vivorum requies eſt mortuorum. *Sepelire* corpora fidelium, ultimum eſt Sacerdotis officium. ipſe enim tertiò terram ſuper corpus cum foſſore infundit, dicendo: *De terrâ plaſmâſti me*. Adjacent etiam cæmiterijs ſanctorum alia loca, in quibus ſubmerſorum & occiſorum fidelium corpora conduntur, quia ipſorum animæ Deo commendari non prohibentur. Nam infidelium & ſceleratorum corpora longè ſunt à fidelium projicienda: quibus enim vivis non communicamus; nec mortuis.

Enumeratis autem atq; deſcriptis Sacerdotis officijs; quibus

quibus in his uti debeat veſtibus perſpiciamus. Sicut ergò ſeptem gradus ſunt, quibus Sacerdos elevatur, ita ſeptem ſunt veſtes quibus ordinatur: indumentum quotidianum, amicta, alba, cingulum, ſannon, ſtola & caſula. *Et cætera* quidem omnia officia ſine caſulâ, & cum ſtolâ ſolâ aliquando poteſt. Quotidiana ad Miſſam, ut pauciſſima, ſunt quatuor: camiſia, tunica, femoralia, calceamenta. addunt tamen *Romani* caligas. Dicit quoq; *Amalarius*, Sacerdotem debere indui ſandalijs & Dalmaticâ: ſed Pontifices apud nos his utuntur.

Octo ſunt ergò quibus ſuſtentatur Sacerdos; parochia, manſus, atrium, cœmiteriũm, templum, altare, calix cum patenâ, corpus cum ſanguine: quia ſingulæ ſibi, ſubjectis quaſi quibuſdam gradibus, honore & dignitate præferuntur. Parochiam appello populum, primitias, oblationes & decimas perſolventem. Manſum dico terram aratri, quam ad minus debet habere Sacerdos, atrium cum domibus ſuis clauſuram. Hæc autem ſunt utenſilia Sacerdoti oportuna, quæ ſine benedictione Epiſcopi ſufficiunt: aqua benedicta * aſperſorium. aſpergit, textus ſancti Euangelij, Pſalterium, Miſſale, Horarius, Manuale, & Synodalis liber, vela, candelabra cum candelis, arca veſtimentorum, pixis cum oblatis & ferrum eorum, ampulla cum vino & altera cum aquâ, pelvis ad manus lavandas cum manutergio, truncus aut lapis cavus ubi aqua unde ſacra lavantur effunditur, abſconſa etiam ſub candelâ, & lecturiale ſub libro.

Et ſuperiores quique gradus poſſunt inferiorum officia miniſtrare. *Epiſcopus* ergò Sacerdotis ſingula miniſtrat; licèt, etiam ipſo præſente, quaſi quoddam ſit proprium Sacerdotis offerre, baptizare, horas celebrare, ungere, communicare, commendare, ſepelire. Sunt præterea ſeptem Præſulis officia: confirmare, benedicere, abſolvere, Synodum tenere, dedicare, conſecrare, ordinare. *Confirmare* ejus eſt; frontes fidelium baptizatorum chriſmate ungere. *Benedicere* autem dico Præſulem ea quæ non ſunt utenſilia Eccleſiæ; conſecrare verò ipſa utenſilia. Benedicit

nedicit ergò Pontifex Reginam & Virginem cùm velatur, & quemlibet fidelem benedici poſtulantem, & totum populum ante pacem: benedicit etiam ſupranemorata, quæ non licet Sacerdoti in ejus præſentiâ. *Abſolvit* Præſul populum de venialibus in capite Ieiunij, de criminalibus in Cœnâ Domini. *Tenet* quoque *Synodum* bis in anno; in æſtate & in autumno. Hoc modo congregatis omnibus Preſbyteris totius Epiſcopatus, perſcrutatur Epiſcopus, ne quid alicui eorum deſit in omni ordine, vel utenſilibus Eccleſiæ, neve quiſquam eorum alteri quicquam fecerit injuriæ: quod tribus diebus fit. Pacatis itaque omnibus, abſoluti permittuntur abire in pace.

Dedicat etiam Pontifex atrium, templum, altare, tabulam altaris. Dedicare enim eſt locum Deo offerre, benedicere, & ſanctificare. *Conſecrat* autem Epiſcopus utenſilia Eccleſiæ (quæ ferè omnia Sacerdotibus ſunt communia:) veſtimenta videlicet Sacerdotalia & Pontificalia, altaris velamina, calicem, patenam & corporalia, vaſculum Euchariſtiæ, chriſma, oleum & vas Chriſmale, thus & thuribulum, baptiſterium, arcam vel ſcrinium reliquiarum, cimbarium (id eſt, altaris umbraculum) crucem, tintinnabulum, & * ferrum judiciale. Ea enim tantùm conſecrat, quæ à communi uſu in cultum divinum ſeparantur. *Ordinat* Epiſcopus Abbatem, Abbatiſtam, Sacerdotem & cæteros ſex gradus. Vtitur etiam Epiſcopus, pro dignitatis honore, baculo & annulo, chirothecis & mitrâ, baltheo, Dalmaticâ, & ſandaliis. Oportet autem eum ſacram Scripturam & traditiones Patrum habere, ut poſſit de ſingulis juſtè diſcernere, & quælibet quærentibus rationabiliter reſpondere.

* Vide Gloſſarium Guil. Lambardi (præfixum Ἀρχαιονομίᾳ) in *Ordalia*. D. Henr. Spelmanni, in *Indicio Dei*. Fr. Pithœi, in Capitular. &c.

Archiepiſcopo omnia ſupradicta conveniunt: inſuper pallio honoris induitur; quia ipſe, adjutus tamen ab omnibus Diœceſis ſuæ Epiſcopis, ordinat Epiſcopum. Si quis enim ipſorum ordinationi adeſſe non poſſit; litteris ſuis ſe excuſans atque legatis, aſſenſum ſuum in ordinandis facere confirmat. *Primas* quoque & ipſe Archiepiſcopus

pus est: nec ipse Archiepiscopum ordinat. utrumque enim, Archiepiscopum & Primatem, oportet Romæ ab Apostolico ordinari, aut à Româ eis à Papâ pallium afferri, * quâ Cœpiscopis sublimari: quæ tunc tantùm datur licentia, si fortè infirmitatis vel belli aut aliqua alia causa necessaria interceſſerit. Eo tantùm ergo præst Primas Archiepiscopo: quòd cùm multi sint in eâdem regione Archiepiscopi, solus ex eis qui Regem ordinat & in tribus sollennitatibus coronat, & apud quem Concilia pro veritate peraguntur, ipse eorum Primatum tenet. * atque à

Locum itaque quem apud Orientales *Patriarchæ* possident, hunc apud nos *Primates* quodammodo obtinere videntur: utrique Romano Pontifici primo gradu supponuntur. Sed quia *Patriarchæ* sedibus præsident Apostolicis (ut *Hierosolymitanus*, *Antiochenus*, *Alexandrinus*) iccircò Archiepiscopos ordinant, & pares quodammodo Romano ascribuntur. Soli tamen *Petro* dictum est: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* *Papa* ergo solus universali præeminet Ecclesiæ: & ipse omnes ordinat & judicat; & ab omnibus ordinatur, quia ex consensu totius Ecclesiæ Romani eum sublimant, qui quotidiè chlamyde coccineâ induitur, ut semper martyrio paratus probetur. Matth. 16. 18.

EPISTOLA XXXI.

Ejusdem *Gilleberti*, ad *Anselmum* Cantuariensem archiepiscopum.

Anselmo

C. A. 1094. *Anſelmus Dei gratia Anglorum Archi-præſuli, Gillebertus Dei quoq; miſeriterdiâ Lunicenſis Epiſcopus fidele ſervitium & orationes.*

AVDIENS, Pater, certaminis veſtri laborem & laboris victoriam; ſubditas eſſe videlicèt indomitas *Normannorum* mentes Regularibus ſanctorum Patrum decretis, ut legaliter fiat Abbatum & Præſulum electio & conſecratio: immenſas divinæ clementiæ refero gratias; & quas poſſum Deo preces effundo, ut perſeverantiam vobis & tanti laboris præmium largiatur. Munuſculum paupertatis meæ & devotionis tranſmitto, XXV. margaritulas inter optimas et viliores: et rogo ne ſitis immemor mei in orationibus veſtris, in quibus poſt divinam largitatem confido.

EPISTOLA XXXII.

ANSELMI Cantuarienſis archiepiſcopi, ad eundem *Gilbebertum.*

Anſelmus ſervus Eccleſiæ Cantuarienſis, Gillebertо Lunicenſi Epiſcopo Salutem.

GRATIAS ago Reverentiæ veſtræ, quia lætari ſe ſignificat in litteris ſuis, quòd Deus in Eccleſiâ ſuâ ad profectum religionis per me dignatur aliquid operari. Quoniam autem olim nos apud *Rothomagum* invicem cognovimus, dilectione ſociati

ſociati ſumus,& nunc cognoſco vos ad Epiſcopatus dignitatem gratiâ Dei profeciſſe: confidenter audeo vos obſecrare, & ſecundùm quod intelligo opus eſſe, vobis conſulere. Sublimavit Deus in *Hiberniâ* veſtram prudentiam ad tantam dignitatem; & poſuit vos, ut ſtuderetis ad religionis vigorem & animarum utilitatem. Satagite ergo ſollicitè (ſicut ſcriptum eſt; *Qui præeſt, in ſollicitudine,*) in illâ gente, quantum in vobis eſt, corrigere & extirpare, & bonos mores plantare & ſeminare. Ad hoc etiam (quantum in vobis eſt) Regem veſtrum, & alios Epiſcopos, & quoſcunq; poteſtis ſuadendo, & gaudia quæ parata ſunt bonis, ac mala quæ expectant malos, oſtendendo attrahite. Et de veſtris, & de aliorum bonis operibus præmium mereamini à Deo accipere. Grates refero pro munere veſtro, quod mihi benignè miſiſtis. Orate pro me. Rom. 12. 8.

EPISTOLA XXXIII.

EIVSDEM *Anſelmi*, ad Epiſcopos Hiberniæ.

Anſelmus Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitanus Antiſtes; reverendis Coëpiſcopis, ſeniori Domnaldo, Donato, ac cæteris in Hiberniæ Inſulâ Pontificali eminentibus dignitate, à Deo Patre & Ieſu Chriſto filio ejus unico Salutem, & perpetuæ hereditatis benedictionem. C. A. 1093.

DOREM religionis veſtræ plurimis indiciis agnoſcens, calamitates quas patior decrevi potiſſimùm vobis aperire: ut quanto viciniùs aſſiſtitis Creatori, tanto familiariùs angu-

C. A. 1094. *Anselmo Dei gratia Anglorum Archi-præsuli, Gillebertus Dei quoq; miseritordiâ Lunicensis Episcopus fidele servitium & orationes.*

AVDIENS, Pater, certaminis vestri laborem & laboris victoriam; subditas esse videlicèt indomitas *Normannorum* mentes Regularibus sanctorum Patrum decretis, ut legaliter fiat Abbatum & Præsulum electio & consecratio: immensas divinæ clementiæ refero gratias; & quas possum Deo preces effundo, ut perseverantiam vobis & tanti laboris præmium largiatur. Munusculum paupertatis meæ & devotionis transmitto, XXV. margaritulas inter optimas et viliores: et rogo ne sitis immemor mei in orationibus vestris, in quibus post divinam largitatem confido.

EPISTOLA XXXII.

Anselmi Cantuarienſis archiepiſcopi, ad eundem *Gillebertum.*

Anſelmus ſervus Eccleſiæ Cantuarienſis, Gillebertо Lunicenſi Epiſcopo Salutem.

GRATIAS ago Reverentiæ veſtræ, quia lætari ſe ſignificat in litteris ſuis, quòd Deus in Eccleſiâ ſuâ ad profectum religionis per me dignatur aliquid operari. Quoniam autem olim nos apud *Rothomagum* invicem cognovimus, dilectione ſociati

ſociati ſumus,& nunc cognoſco vos ad Epiſcopatus dignitatem gratiâ Dei profeciſſe: confidenter audeo vos obſecrare, & ſecundùm quod intelligo opus eſſe, vobis conſulere. Sublimavit Deus in *Hiberniâ* veſtram prudentiam ad tantam dignitatem; & poſuit vos, ut ſtuderetis ad religionis vigorem & animarum utilitatem. Satagite ergo ſollicitè (ſicut ſcriptum eſt; *Qui præeſt, in ſollicitudine,*) in illâ gente, quantum in vobis eſt, corrigere & extirpare, & bonos mores plantare & ſeminare. Ad hoc etiam (quantum in vobis eſt) Regem veſtrum, & alios Epiſcopos, & quoſcunq; poteſtis ſuadendo, & gaudia quæ parata ſunt bonis, ac mala quæ expectant malos, oſtendendo attrahite. Et de veſtris, & de aliorum bonis operibus præmium mereamini à Deo accipere. Grates refero pro munere veſtro, quod mihi benignè miſiſtis. Orate pro me. Rom. 12. 8.

EPISTOLA XXXIII.

EIVSDEM *Anſelmi*, ad Epiſcopos Hiberniæ.

Anſelmus Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitanus Antiſtes; reverendis Coëpiſcopis, ſeniori Domnaldo, Donato, ac cæteris in Hibernia Inſulâ Pontificali eminentibus dignitate, à Deo Patre & Ieſu Chriſto filio ejus unico Salutem, & perpetuæ hæreditatis benedictionem. C. A. 1093.

DOREM religionis veſtræ plurimis indicijs agnoſcens, calamitates quas patior decrevi potiſſimùm vobis aperire: ut quanto viciniùs aſſiſtitis Creatori, tanto familiariùs angu-

ſtias meas in conſpectu ejus valeatis indicare, & indicantes compaſſionis gemitibus ipſius miſericordiam mihi impetrare. Defuncto beatæ memoriæ prædeceſſore meo *Lanfranco* Archiepiſcopo, cum in Normanniâ *Beccenſis* monaſterij abbas extitiſſem (unde & præfatus antecеſſor meus ad regendam Eccleſiam, cui Deo auctore præſideo, ante me proceſſerat) occulto Dei judicio, pro utilitatibus Eccleſiaſticis in Angliam veni. Quò venientem tam Rex quàm Pontifices regniq; optimates, ad Cathedram Pontificalem, non vocando, non rogando (ut fieri aſſolet) immò violenter rapiendo pertrahunt: Clero & populo acclamantibus in id ipſum; ut nec unus, cui quod gerebatur diſpliceret, vilus fuerit intereſſe. Deniq: cùm adhuc id nolle, nec aſſentire me debere occlamarem, quòd de poteſtate *Normanni* Ducis, quòd de ſubjectione Metropolitani *Rothomagenſis*, ipſis ignorantibus ereptus eſſem, (quorum jure effugere enitebar:) eorundem præfati videlicèt Ducis & Archiepiſcopi præcepto, onus officij coactus & obediens accepi. Quo pacto in gradum Pontificalem ſublimatus, ideircò aſſenſi, quòd contraire non potui.

Proinde infulatus, ſedulè quid Chriſto, quid ejus Eccleſiæ (pro loco, pro officio) deberem, cogitare cœpi: & paſtorali regimine vitia reſecare, præſumptores coërcere, & quæq; inordinata (ut meâ intererat) ad ordinem debitum volui revocare. Quâ cauſâ, quos adjutores me oportuerat habere in cauſâ Dei, terribiliter offenſos patior; & quæ per me creſcere debuerat, me præſente deperit cauſa Dei. Vnde (Reverendi Patres gemebundè vobis loquens fateor) invenerunt me amariſſimæ tribulationes; dum & requiem fructuoſam mihi reminiſcor perdidiſſe, & infructuoſum periculum me conſidero incurriſſe. Ita etenim peccatis meis facientibus actum eſt, ut qui noſtræ ſponte ſubdiderant ditioni, à noſtrâ ſponte reſiliant ditione, & qui illis amabilis extiteram, omnibus fermè odioſus exiſtam. Quapropter (venerandi Fratres, filij charitatis æternæ) obſecro vos in nomine ejus qui ſuos inimicos redemit ſanguine

ſuo,

ſuo, orate ut in omnibus Deus pacem nobis tribuat, inimicos noſtros in gratiam convertat, & ſecundùm ſuam voluntatem nos vivere faciat.

Præterea, quanquàm rectè viventem rectęq; ſapientem, paſtorali ſollicitudine fraternitatem veſtram monere compellor, quatenùs viriliter ac vigilantiùs agat in doctrinâ Dei; canonicâ ſeveritate, ſi quid contra Eccleſiaſticam doctrinam in Provincijs ſuis inventum fuerit, compeſcens & ſecundùm Dei voluntatem cuncta diſponens. Si quando verò (ſeu in conſecrationibus Epiſcoporum, ſeu in Eccleſiaſticorum negotiorum cauſis, ſeu quibuſlibet alijs rationibus) aliquid quod ad ſacram religionem pertineat inter vos ortum fuerit, quod per vos canonicè nequeat definiri: charitatis officio id ad notitiam noſtram perferri commonemus; quatenùs à nobis potiùs conſilium & ſolatium accipiatis, quàm prævaricatores mandatorum Dei in judicium ejus incidatis. Iterùm, Chariſſimi, rogamus vos; orate pro nobis, erigite nos de tribulationibus noſtris manu veſtræ orationis, pijs fletibus pulſantes aures clementiæ Dei. Dominus, qui *juſſit de tenebris lucem ſplendeſcere*, mentibus veſtris infundat lucem ſapientiæ; ut quæ jubet intelligatis, intelligentes opere compleatis. 2. Corinth. 4. 6.

EPISTOLA XXXIIII.

WATERFORDIENSIUM, ad *Anſelmum* Cantuarienſem archiepiſcopum.

A. C. 1096.

Anſelmo, Dei gratiâ Anglorum Archiepiſcopo, & omnibus diœceſis ſuæ Epiſcopis; Clerus & populus oppidi Watsfordiæ, cum Rege Murchertucho & Epiſcopo Domnaldo, ſalutem in Domino.

PATER ſancte, cæcitas ignorantiæ nos diù detrimenta ſalutis noſtræ ſuſtinere coëgit; quia magis elegimus ſerviliter Dominico jugo colla ſubtrahere, quàm liberaliter Paſtorali obedientiæ ſubeſſe. Nunc autem quantum proficiat Paſtorum cura cognoſcimus, cùm aliarum rerum ſimilitudines ad mentem revocamus: quòd ſine regimine nec Exercitus bellum, nec Navis marinum audet attentare periculum. Navicula ergò noſtra mundanis dedita fluctibus, ſine Paſtore contra callidum hoſtem quâ ratione pugnabit? Propterea nos, & Rex noſter *Murchertachus*, & Epiſcopus *Domnaldus*, & *Dermeth* Dux noſter frater Regis, eleginus hunc preſbyterum *Malchum*, *Walchelini* Wintonienſis Epiſcopi Monachum, nobis ſufficientiſſimè cognitum, natalibus & moribus nobilem, Apoſtolicâ & Eccleſiaſticâ diſciplinâ imbutum, fide Catholicum, prudentem, docibilem, patientem, moribus temperatum, vitâ caſtum, ſobrium, humilem, affabilem, miſericordem, literatum, in lege Dei inſtructum, in Scripturarum ſenſibus cautum, hoſpitalem, modeſtum, ſuæ domui benè præpoſitum, non neophytum, habentem teſtimonium bonum in gradibus ſingulis. Hunc nobis petimus à veſtrâ Paternitate ordinari Pontificem: quatenus regulariter nobis præeſſe valeat & prodeſſe, & nos ſub ejus regimine ſalubriter Domino militare poſſimus. Vt autem omnium noſtrûm vota in hanc electionem convenire noſcatis; huic Decreto Canonico promptiſſimâ voluntate ſinguli manibus proprijs roborantes ſubſcripſimus.

Ego

Ego Murchertachus Rex Hiberniæ subscripsi.
Ego Dermoth Dux Fraser Regis subscripsi.
Ego Donnaldus Episcopus subscripsi.
Ego Idunan Episcopus Midiæ subscripsi.
Ego Samuel Dublinensis Episcopus subscripsi.
Ego Ferdomnachus Lagiensium Episcopus subscripsi. &c.

EPISTOLA XXXV.

ANSELMI Cantuariensis archiepiscopi, ad *Muriardachum* Hiberniæ Regem.

Muriardacho glorioso gratiâ Dei Regi Hiberniæ, C. A. 1100.
Anselmus servus Ecclesiæ Cantuariensis
Salutem cum orationibus, & Dei
misericordiâ regi & protegi.

GRATIAS ago Deo de bonis multis, quæ de vestrâ Celsitudine audio. Inter quæ est hoc; quia gentem regni vestri in tantâ pace facitis vivere, ut omnes boni, qui hoc audiunt, Deo agant gratias, & vitæ vestræ diuturnitatem desiderent. Vbi enim pax est, licet omnibus bonam voluntatem habentibus, quod optant sine perturbatione malorum hominum efficere. Vnde vestra Celsitudo, per quam Deus facit, ab eo certissimè magnam retributionem [proteriæ] expectare. Super hoc utique pacis fundamentum facile est alia, quæ Ecclesiastica religio exigit, ædificare. Precor itaque bonæ voluntatis vestræ constantiam, quatenùs consideret, si qua sunt in regno vestro corrigenda,

genda, propter vitæ æternæ præmium: & ut magis ac magis in vobis gratia Dei augeatur, sollicitè Deo adjuvante studeatis emendare. Nihil enim est contemnendum quod corrigi possit. Quia Deus exigit ab omnibus, non solùm quod male agunt; sed etiam quòd non corrigant mala, quæ corrigere possunt. Et quanto potentiores sunt, ut corrigant; tanto districtiùs exigit ab illis Deus, ut secundùm potestatem misericorditer impensam bene velint & faciant. Quod maximè videtur ad Reges pertinere: quoniam ipsi cognoscuntur majorem potestatem, & cui minùs contradicitur, inter homines obtinere. Si autem non omnia simul potestis; non debetis propter hoc, quin à melioribus ad meliora studeatis proficere: quia bona proposita & bonos conatus Deus solet benignè perficere, & beatâ plenitudine retribuere. Auditur apud nos, quia conjugia in regno vestro sine omni ratione dissolvuntur, & commutantur: quia cognati sive sub nomine conjugij sive alio modo, palàm, sine reprehensione, contra canonicam prohibitionem commisceri non verentur. Episcopi quoque (qui debent esse forma & exemplum alijs Canonicæ religionis) inordinatè, sicut audimus, aut à solis Episcopis, aut in locis ubi ordinari non debent, consecrantur. Hæc, & alia quæ Magnitudinis vestræ prudentia in *Hiberniâ* corrigenda cognoverit, precor, obsecro, & consulo sicut illi quem valdè diligo, & cujus profectum per omnia desidero; quatenùs consilio bonorum virorum & sapientium regni vestri corrigere studeatis: & Deum oro, ut de regno terreno ad regnum cœleste transeatis. Amen.

EPIST. XXXVI.

EPISTOLA XXXVI.

EIVSDEM, ad eundem.

Muriardacho glorioſo Regi Hiberniæ, Anſelmus Archi-piſcopus, ſervus Eccleſiæ Cantuarienſis, fidele cum orationibus obſequium, & per regnum terrenum æterni cœleſtis.

QVONIAM multa de veſtrâ Excellentiâ prædicantur, quæ Regiam decent dignitatem, valdè gaudemus: & Deo, à quo eſt omne bonum, devotas exinde gratias agimus. Confidimus autem, quia qui vobis contulit gratiam ſuam in faciendis bonis quæ feciſtis, conferet quoq; effectum perficiendi ea, quæ ſuper illa quæ facitis, eum velle cognoſcitis. Quapropter (glorioſe Fili, & in Deo chariſſime) precor, ut ea quæ in regno veſtro ſecundùm Chriſtianam religionem emendanda cognoveritis, omni inſtantiâ & ſollicitudine emenderis. Ad hoc enim Deus in Regali ſublimitate vos conſtituit, ut virgâ æquitatis ſubditos populos gubernetis, & quidquid in eis juſtitiæ adverſatur, eâdem virgâ percutiatis & amoveatis. Et quidem quiddam dicitur fieri in ipſo populo, quem regendum ſuſcepiſtis, quod magnopere corrigendum eſt: quia Chriſtianæ religioni omnimodis contrarium eſt. Dicitur enim, quod viri ita libere & publicè uxores ſuas uxoribus aliorum commutant, ſicut quilibet equum equo, aut quamlibet aliam rem rei aliâ ab illo commutat; aut pro libitu, & ſine ratione relinquunt. Quod quàm malum ſit, omnis qui Chriſtianam legem novit, intelligit.

telligit. Si igitur Excellentia vestra divinarum Scripturarum sententias, quæ huic infami negotio obviant, per se legere non valet; præcipite Episcopis & religiosis Clericis, qui in vestro regno sunt, ut eas vobis edicant: quatenùs eis cognitis, quo studio vobis invigilandum sit, ut hoc malum corrigatur, cognoscatis. Item dicitur, Episcopos in terrâ vestrâ passim eligi, & sine certo Episcopatus loco constitui: actq; ab uno Episcopo Episcopum, sicut quemlibet presbyterum, ordinari. Quod nimirùm sacris Canonibus omninò contrarium est: qui eos, qui taliter instituti sunt aut ordinati, cum suis ordinatoribus ab Episcopatus officio deponi præcipiunt. Episcopus namq; nisi certam parochiam & populum, cui superintendat, habeat, constitui secundùm Deum non potest: quia nec in sæcularibus nomen vel officium Pastoris habere valet, qui gregem, quem pascat, non habet. Honor quoq; Episcopalis non parùm vilescit, dum is ad Pontificatum assumitur, qui ordinatus, quò divertat, vel cui per Episcopale ministerium certò præsideat, nescit. Minùs quoq; quàm à tribus Episcopis ordinari non debet: cùm propter multas & alias rationabiles causas, quas epistolaris brevitas non admittit, tùm, ut fides, vita, & sollicitudo ejus, qui invigilare debet, idoneis & legalibus testibus comprobetur. Precor itaq;, hortor, & moneo; quatenùs Excellentia vestra operam det, ut ista in regno suo corrigantur: quatenùs merces, quam à Deo pro alijs bonis * expeditis, pro istis vobis augeatur. Cæterùm si quid in vobis, aut in his quos regere suscepistis, quod ullatenùs voluntati Dei adversari queat, perpenderitis, sollicitè emendare satagite: ut cùm de terreno regno transibitis, ad cœleste regnum veniatis. Amen. De fratre nostro *Cornelio*, quem sibi Celsitudo vestra mitti rogavit, dico, quia ita occupatus est circa servitium patris sui, ut nec ab eo queat sine periculo vitæ illius separari, nec eum, qui jam senio confectus est, secum ullatenùs ducere.

* expeditis, vel, expeditatis,

EPIST. XXXVII.

EPISTOLA XXXVII.

MURCHARDACHI Hiberniæ Regis, ad *Anſelmum* Cantuarienſem archiepiſcopum.

Murchardachus Rex Hiberniæ, Anſelmo Anglorum Archipræſuli ſalutem & fidele ſervitium.

QUAM magnas vobis grates (Domine) referre debeo; quòd, ſicut mihi relatum eſt, memoriam mei peccatoris in continuis veſtris peragis orationibus: ſed & genero meo *Ernulfo* auxilio & interventione (quantum fuerat dignitati veſtræ fas) ſuccurriſti. Scias tu quoq;, me vobis in his quæ mandaveris famulaturum. Vale.

EPISTOLA XXXVIII.

ANSELMI Cantuarienſis archiepiſcopi, ad *Malchum* Waterfordienſem epiſcopum.

C. A. 1110. *Anſelmus Archiepiſcopus Cantuariæ, amico & Coëpiſcopo Malcho Waterfordenſi Salutem & benedictionem.*

AVDIVI, quòd Dominus *Samuel* Epiſcopus *Dublinenſis* monachos Eccleſiæ *Dublinæ*, aut nullâ aut parvâ occaſione, ejicit; nec pro ullâ ſatisfactione vult recipere: & quòd, contra conſuetudinem, Crucem facit geſtari ante ſe in itinere; & quòd res Eccleſiæ illius ab Archiepiſcopo *Lanfranco* datas velut proprias diſtribuit. De his omnibus illi noſtras mitto litteras: & populo ejuſdem Civitatis mando, ut prædictarum rerum diſtributionem prohibeat. Et quoniam non invenio per quem litteras noſtras illi aptiùs mittam: precor fraternitatem veſtram, quatenùs eas illi per præſentiam veſtram exhibeatis; ut eum charitativè vivâ voce, ut monitioni noſtræ quam illi ſcribimus aſſenſum præbeat, rogando & conſulendo moneatis. Valete.

EPISTOLA XXXIX.

EIVSDEM, ad *Samuelem* Dublinienſem epiſcopum.

Anſelmus

Anſelmus Archiepiſcopus Cantuariæ, venerabili fratri Samueli Dublinæ Civitatis Epiſcopo Salutem:

AVDIVI, quòd libros & veſtimenta & alia ornamenta Eccleſiæ, quæ Dominus *Lanfrancus* Archiepiſcopus dedit avunculo tuo Domino *Donato* Epiſcopo ad opus Eccleſiæ, cui tua fraternitas præſidet, tu pro voluntate tuâ exponis, & ea extraneis das. Quod ſi verum eſt, miror cur ita facias: cùm ipſa ornamenta non ei ſed Eccleſiæ data ſint; ſicut fratres *Cantuarienſis* Eccleſiæ filij atteſtantur. unde moneo, & monens rogo te; quatenùs ſi aliquid de prædictis rebus extra Eccleſiam datum eſt, celeriter illud reſtitui facias. Item audivi, quòd monachos, qui in ipſâ Eccleſiâ ad ſerviendum congregati erant, expellas & diſpergas; nec redire volentes ullatenùs recipere velis. Quod ſi ita eſt, non te decet: officij ſiquidem tui ſcitur eſſe, magis diſperſa congregare, quàm congregata diſpergere. Quapropter mando tibi, ut ſi aliqui abjecti ſunt, & redire volunt, ſeſeq; in Dei ſervitio ſub obedientiâ cuſtodire, eos ſuſcipias, & ſaluti eorum per paternum affectum ſtudioſè intendas: niſi (quod abſit) hujuſmodi cauſa in illis obſiſtat, quæ hoc fieri omninò prohibeat. Præterea audivi, quia facis portari Crucem ante te in viâ. Quod ſi verum eſt; mando tibi ne amplius hoc facias: quia non pertinet niſi ad Archiepiſcopum à Romano Pontifice pallio confirmatum; neq; decet te, ut ullâ præſumptione inſolitæ rei te notabilem & reprehenſibilem hominibus oſtendas. Vale.

EPISTOLA XL.

DUBLINIENSIUM, ad *Radulphum* Cantuarienſem archiepiſcopum.

A.C.1122. *Domino reverentiſſimo ac religioſiſſimo, Radulpho Archiepiſcopo Cantuariæ, omnes Burgenſes Dublinæ Civitatis, cunctuſq; Clericorum conventus, æternam optant Salutem.*

CUM te, Sancte Pater, pro merito ſummæ pietatis plurimi venerentur; & omnibus fidelibus, cauſâ magnæ fidei & ſanæ doctrinæ, honorabilis atq; amabilis exiſtas: congruum eſſe judicamus, ut *Gregorium* noſtrum electum, Dei gratiâ, ad vos mittamus. Anteceſſorum enim veſtrorum magiſterio ſemper noſtros libenter ſubdimus, à quo recordamur noſtros accepiſſe dignitatem Eccleſiaſticam. Sciatis vos reverâ, quod Epiſcopi *Hiberniæ* maximum zelum erga nos habent, & maximè ille Epiſcopus qui habitat *Ardimachæ*; quia nos nolumus obedire eorum ordinationi, ſed ſemper ſub veſtro dominio eſſe volumus. Iccircò veſtra ſuffragia ſupplices petimus, quatenùs *Gregorium* ad ſacrum ordinem Epiſcopatus promoveatis; ſi ampliùs illam parochiam, quam multo tempore vobis ſervavimus, retinere volueritis. Vale.

EPISTOLA XLI.

HENRICI I. Anglorum Regis, ad eundem *Radulphum.*

Henricus Rex Angliæ, Radulpho Cantuariensi Archiepiscopo, Salutem.

MANDAVIT mihi Rex *Hiberniæ* per Breve suum, & Burgenses *Dubliniæ*, quòd elegerunt hunc *Gregorium* in Episcopum, & eum tibi mittunt consecrandum. Vnde tibi mando, ut petitioni eorum satisfaciens, ejus consecrationem sine dilatione exploas. Teste Ranulpho Cancellario apud Windelsor.

EPISTOLA XLII.

BERNARDI Claræ-vallensis abbatis, ad *Malachiam* Hiberniæ Episcopum.

C. A. 1140.

Venerabili Domino & beatiſſimo Patri Malachiæ, Dei gratiâ Hibernienſium Archiepiſcopo, Apoſtolicæ ſedis legato; frater Bernardus Clarævallis vocatus abbas, invenire gratiam apud Dominum.

INTER multiplices æſtus & curas pectoris mei (præ multitudine quarum, anima mea turbata eſt valdè) fratres de terrâ longinquâ venientes ut ſerviant Domino, epiſtola tua, *&* Pſalm. 23. 4. *baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Epiſtola* in oſtenſione bonæ voluntatis, *baculus* ad ſuſtentandum corpus infirmitatis, *fratres* qui Deo ſerviunt in ſpiritu humilitatis. Omnia ſuſcepimus, omnia placent, omnia pariter *cooperantur in bonum.* Quòd autem voluiſtis duos de fratribus mitti vobis ad prævidendum locum: communicato cum fratribus conſilio, dignum duximus non eos ſeparandos abinvicem, donec plenius *in eis firmetur Chriſtus*, donec ad integrum doceantur *præliari prælia Domini.* Cùm igitur fuerint in ſcholâ ſancti ſpiritus eruditi, cùm *induti virtute ex alto*; tunc demùm ad Patrem filij revertentur, ut *cantent canticum Domini* non jam *in terrâ alienâ*, ſed in ſuâ. Vos autem interim, *juxta ſapientiam vobis datam à Domino*, ſecundùm habitudinem locorum quæ vidiſtis apud nos, prævidete & præparate eis locum à tumultibus ſeculi ſeparatum. Tempus enim propè eſt, in quo vobis (operante Dei gratiâ) novos de veteribus homines producemus. Sit nomen Domini benedictum in ſecula, de cujus munere venit ut communes habeam filios vobiſcum; quos veſtra prædicatio *plantavit*, noſtra exhortatio *rigavit*, Deus autem *incrementum dedit.*

Rom. 8. 28. Gal. 4. 19. 1. Sam. 25. 28. Luc. 24. 49. Pſalm. 137. 4. 2. Pet. 3. 15. 1. Cor. 3. 6.

Sanctitatem veſtram rogamus, ut verbum Domini prædicetis, *ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus.* Duplex enim vobis incumbit neceſſitas, & ex officio legationis, & epiſcopali

Luc. 1. 77.

ſcopali negotio. De cætero, quoniam *in multis offendimus omnes*, & inter homines ſeculi frequenter poſiti multum de pulvere mundi contrahimus: veſtris & veſtrorum orationibus me commendo, ut in fonte miſericordiæ ſuæ nos lavare & emaculare dignetur ipſe fons pietatis Ieſus Chriſtus, qui dixit Petro; *Niſi lavero te, non habebis partem mecum.* Sed & hoc ipſum non ſolùm precibus, verumetiam quaſi ex debito requiro: cùm ego clamem ad Dominum pro vobis, ſi quid poſſit peccatoris oratio. In Domino valete. Iacob. 5. 2. Iohan. 13. 8.

EPISTOLA XLIII.

EIVSDEM, ad eundem.

Malachiæ Dei gratiâ Epiſcopo, ſedis Apoſtolicæ legato, frater Bernardus Claravallis vocatus abbas, ſi quid poteſt peccatoris oratio, & ſi quid pauperis devotio prodeſt.

RECIMVS quod præcepit ſanctitas veſtra; etſi non ut dignum, profectò ut poſſibile pro tempore fuit. Tanta apud nos ubique malitia graſſatur; ut vix id tantillum quod factum eſt, fieri licuerit. Miſimus tam exiguum ſeminis quod videtis, ad ſeminandum vel modicam partem agri illius, in quem verus *Iſaac* quondam exierat ad meditandum; cùm primùm adducta eſt ei *Rebecca* per puerum *Abraham* perenni conjugio feliciter copulanda. Nec contemnendum ſemen, de quo illud in patribus veſtris experimur impletum hoc tempore: *Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen,* Genes. 24. 63. Rom. 9. 29.

semen, quasi Sodoma fuissemus, & sicut Gomorrha similes essemus. Itaque ego seminavi, rigate vos, & Deus incrementum dabit. Sanctos omnes qui apud vos sunt, per vos salutamus: humiliter ipsorum nos & sanctis vestris orationibus commendantes. Valete.

1. Cor. 3. 6.

EPISTOLA XLIIII.

EIVSDEM, ad eundem.

Amantissimo Patri & Domino reverentissimo Malachiæ Dei gratiâ Episcopo, sanctæ & Apostolicæ sedis legato, suus sanctitatis frater Bernardus Clarævallis vocatus abbas, Salutem, & qualescunq; nostras orationes.

QVAM dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine Pater, quàm jucunda tuæ memoriæ sanctitatis! Si quid affectionis, si quid devotionis, si quid animi in nobis est: totum sine dubio sibi vendicat tuæ dilectionis charitas. Nec opus est verborum multitudine, ubi multùm viget affectus. Confido enim quòd testimonium perhibeat spiritui tuo spiritus quem habes à Deo, tuum esse modicum id quod sumus. Tu quoque, Pater amantissime & desiderantissime, ne tradas oblivioni animam pauperis, charitatis nexibus adhærentem tibi; & animam pauperis tui ne obliviscaris in finem. Neque enim quasi de novo commendamus nos tibi; cùm in multo jam tempore gloriemur in Domino, quòd invenire meruit parvitas nostra gratiam in oculis sanctitatis tuæ: sed oramus ut dilectio, jam non nova, novis quotidiè proficiat

ficiat incrementis.

Filios noſtros, imò & veſtros, tanto obnixiùs commendamus vobis, quanto ampliùs remoti ſunt à nobis. Vos ſcitis, quoniam tota poſt Deum fiducia noſtra fuit, ut mitteremus eos: quoniã ſanctitatis veſtræ precibus non acquieſcere illicitum videbatur. Facite quod vos decet; ut totis viſceribus charitatis amplectamini eos & foveatis. Nequaquàm occaſione aliquâ circa eos ſollicitudo & diligentia tepeſcat; & pereat quod plantavit dextera tua. Iam quidem quia bene proficit domus, & ex veſtris litteris, & ex fratrum noſtrorum relatione didicimus; multiplicata tàm in temporalibus, quàm in ſpiritualibus. Vnde & congratulamur plurimùm, & toto animo gratias agimus Deo & paternæ ſollicitudini veſtræ. Et quoniam multâ adhuc opus eſt vigilantiâ (tanquam in loco novo, & in terrâ jam inſuetâ, immò & inexpertâ monaſticæ religionis:) obſecramus iu Domino ne retrahatis manum veſtram, ſed quod bene incepiſtis, optimè perficiatis. De fratribus noſtris qui redierunt à loco illo, nobis bene placuiſſet ſi remanſiſſent. Et fortaſſè nonnullam occaſionem præbuerunt eis, fratrum qui de terrâ ſunt minùs diſciplinati mores; in eo maximè, quòd minùs facilè eorum conſilijs acquieſcere videntur in his rebus quarum priùs fuerant inexperti.

Chariſſimum filium noſtrum *Chriſtianum* & veſtrum remiſimus ad vos, quantum potuimus inſtructum pleniùs in his quæ ad ordinem pertinent, & de cætero circa obſervantias ejus ſollicitiorem futurum, ut ſperamus. Nec miremini, quòd non plures cum eo miſimus fratres: quoniam nec idoneos invenimus fratres qui facilè acquieſcerent, nec invitos cogere conſilium fuit. Dilectiſſimus frater noſter *Robertus* precibus noſtris acquievit etiam hâc vice, tanquam filius obedientiæ. Veſtrum erit juvare eum; ut poſſit jam & in ædificijs & in cæteris neceſſarijs promoveri domus veſtra. Illud quoq; paternitati veſtræ ſuggerimus; ut viris religioſis, & quos ſperatis utiles fore monaſterio, perſuadeatis quatenùs ad eorum ordinem veniant;

niant: quoniam hæc erit summa utilitas domus, & vobis facilius acquiescent. Valeat Sanctitas vestra, nostri semper memor in Christo.

EPISTOLA XLV.

EIVSDEM, ad *Hibernienses* fratres.

A. C. 1148. *Religiosis fratribus qui in Hibernia sunt, & his maximè congregationibus, quas beatæ memoriæ Malachias Episcopus fundavit frater Bernardus Clarævallis vocatus abbas, paracletos consolationem.*

Heb 13.14. SI haberemus hic *civitatem manentem*; copiosissimis jure lachrymis plangeremus talem nos amisisse concivem. Cæterùm si *Futuram* magis *inquirimus*, ut oportet: est quidem non modica doloris occasio, tam necessario duce destitui; debet tamen zelum temperare scientia, & dolorem spei fiducia delinire. Nec mirari quempiam decet, si gemitum extorquet affectus, si desolatio lachrymas exprimit: modum tamen adhibere necesse est, imò non modicè etiam consolari intuentes 2. Cor. 4.18. *non quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna.* Primùm quidem congratulandum est animæ sanctæ; ne nos arguat de inopiâ charitatis, dicens & ipse quod Iohan. 14. 28. Dominus ad Apostolos ait: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem.* Prævenit nos ad *Patrem Spi-*

Heb. 12.9. *ritum*

rientem ſpiritus patris noſtri. Nec modò charitatis inopes, ſed ingratitudinis etiam rei eſſe convincimur, ſuper omnibus quæ per eum nobis beneficia provenêre; ſi non congratulamur ei, qui de labore ad requiem, de periculo ad ſecuritatem, de mundo tranſiit ad Patrem. Itaq; & pium eſt *Malachiam* fiere defunctum, & pium magis *Malachiæ* congaudere viventi. Nunquid non vivit? Utique & beatè. *Viſus eſt oculis inſipientium mori: ille autem eſt in pace.* Sapientiæ. 3. 2.

Dehinc etiam utilitatis propriæ conſideratio exultandum nobis ſuggerit & lætandum, quòd tam potens ſuos patronus ad cœleſtem Curiam, tam fidelis præceſſerit advocatus: cujus & ferventiſſima charitas obliviſci nequeat filiorum, & probata ſanctitas obtineat gratiam apud Deum. Quis enim nunc *Malachiam* ſanctum aut minùs poſſe prodeſſe, aut minùs ſuos diligere audeat ſuſpicari? Profectò cùm diligeretur priùs, certiora nunc ſuæ dilectionis à Deo capit experimenta: *& cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos.* Joh. 13. 1.

Abſit autem ut tua nunc, ô Anima ſancta, minùs efficax æſtimetur oratio; quando præſenti vividius ſupplicare eſt Majeſtati, nec jam *in fide* ambulas, ſed in *ſpecie* regnas. 2. Cor. 5. 7.

Abſit ut imminuta nedùm exinanita tua illa tam operoſa charitas reputetur; cùm ad fontem ipſum charitatis æternæ procumbis pleno hauriens ore, cujus & ipſa priùs ſtillicidia ſitiebas. Non potuit mori cedere charitas *fortis ut mors*, imò & morte fortior ipſâ. Nam & decedens non erat immemor veſtri, affectuoſius vos commendans Deo; & noſtram quoque exiguitatem ſolitâ illâ ſuâ manſuetudine & humilitate exorans, ut veſtri non obliviſceremur in finem. Cant. 8. 6.

Unde & dignum duximus ſcribere vobis; ut ſciatis nos, & in ſpiritualibus (ſi quid noſtra in his exiguitas per beati hujus patris noſtri merita unquam potuerit) & in corporalibus (ſi quando fortè opportunitas præberetur) omnem vobis conſolationem impendere totâ devotione paratos. Et nunc quoq; (dilectiſſimi) *Hibernienſis* Eccle-

siæ gravem hanc destitutionem toto miseramur affectu, & eo amplius vobis compatimur, quo nos amplius ex hoc novimus debitores. Magnificavit enim Dominus facere nobiscum; cùm locum nostrum dignatus est beatæ mortis ejus honorare præsentiâ, & pretiosissimo corporis ejus locupletare thesauro. Nec molestum sit vobis, quòd apud nos habeat sepulturam: quando sic ordinavit Deus, secundùm multitudinem misericordiæ suæ, ut vos cum vivum haberetis, nobis habere liceat vel defunctum. Et nobis siquidem communis vobiscum pater ille erat & est: nam in morte ipsius hoc nobis confirmatum est testamentum. Quamobrem, sicut nos hujus tanti patris gratiâ universos vos tanquam germanos fratres totis amplectimur visceribus charitatis; sic & de vobis nos idem sentire, spiritualis ipsa * cognitio persuadet.

* cognatio.

Hortamur autem vos, fratres, ut beati hujus patris nostri semper curetis sectari vestigia, eo studiosius, quo vobis certius sancta ejus conversatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim veros vos ejus filios esse probabitis, si paterna viriliter instituta servetis: & ut in eo vidistis, & audistis ab eo, quemadmodum vos oporteat ambulare, sic ambuletis, & abundetis magis. Siquidem gloria patris, sapientia filiorum. Nam & nostram non mediocriter excutere desidiam, & reverentiam incutere cœpit præsens nobis tantæ perfectionis exemplar. Atq; utinam sic nos post se trahat, ut pertrahit in tam recenti virtutum ejus odore avidius alacriusq; currentes. Orantem pro nobis universitatem vestram *Christus* custodiat.

Cantic. 1. 3.

EPIST. XLVI.

EPISTOLA XLVI.

ADRIANI IIII. Pontificis Romani, ad *Henricum II.* Anglorum Regem.

Adrianus Episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio, illustri Anglorum Regi, Salutem & Apostolicam benedictionem. A.C.1155.

GAVDABILITER & satis fructuosè de glorioso nomine propagando in terris, & æternæ felicitatis præmio cumulando in cœlis, tua Magnificentia cogitat: dum ad dilatandos Ecclesiæ terminos, ad declarandam indoctis & rudibus populis Christianæ fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpanda, sicut Catholicus Princeps intendis; & ad id convenientiùs exequendum, consilium Apostolicæ Sedis exigis & favorem. In quo facto, quanto altiori consilio & majori discretione procedis, tanto in eo feliciorem progressum te (præstante Domino) confidimus habiturum: eo quòd ad bonum exitum semper & finem soleant attingere, quæ de ardore fidei & religionis amore principium acceperunt. Sanè *Hiberniam*, & omnes Insulas, quibus Sol justitiæ *Christus* illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ ceperunt, ad jus beati *Petri* & sacrosanctæ *Romanæ* Ecclesiæ (quod tua etiam Nobilitas recognoscit) non est dubium pertinere. Vnde tanto in eis libentiùs plantationem fidelem, & germen gratum Deo inserimus;

quanto id à nobis * interno examine districtiùs prospicimus exigendum. Significásti siquidem nobis (fili in Christo charissime) te *Hiberniæ* insulam, ad subdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde extirpanda, velle intrare: & de singulis domibus annuam unius denarij beato *Petro* velle solvere pensionem; & jura Ecclesiarum illius terræ illibata & integra conservare.

* *in exemplari*, habet Scotichronicon.

Nos itaq; pium & laudabile desiderium tuum cum favore congruo prosequentes. & petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum & acceptum habemus, ut (pro dilatandis Ecclesiæ terminis, pro vitiorum restringendo decursu, pro corrigendis moribus & virtutibus inserendis, pro Christianæ religionis augmento) Insulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem Dei & salutem illius terræ spectaverint exequaris; & illius terræ populus honorificè te recipiat, & sicut Dominum veneretur: jure nimirùm Ecclesiarum illibato & integro permanente, & salvâ beato *Petro* & sacrosanctæ *Romanæ* Ecclesiæ de singulis domibus annuâ unius denarij pensione. Si ergò quod concepisti animo, effectu duxeris prosequente complendum; stude gentem illam bonis moribus informare: & agas (tam per te, quàm per illos quos ad hoc fide, verbo, & vitâ idoneos esse perspexeris) ut decoretur ibi Ecclesia, plantetur & crescat fidei Christianæ religio; & quæ ad honorem Dei & salutem pertinent animarum (per te) taliter ordinentur, ut à Deo sempiternæ mercedis cumulum consequi merearis, & in terris gloriosum nomen valeas in sæculis obtinere. Datum Romæ, &c.

EPIST. XLVII.

EPISTOLA XLVII.

ALEXANDRI III. Pontificis Romani, ad eundem.

Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio, illuſtri Anglorum Regi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. A.C. 1172.

QVONIAM ea quæ à deceſſoribus noſtris rationabiliter indulta noſcuntur, perpetuâ merentur ſtabilitate firmari; venerabilis *Adriani* Papæ veſtigijs inhærentes, noſtrique deſiderij ſinceritatem attendentes, conceſſionem ejuſdem ſuper Hibernici regni dominio vobis indulto (ſalvâ beato *Petro* & ſacroſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ, ſicut in *Angliâ*, ſic & in *Hibernia*, de ſingulis domibus annuâ unius denarij penſione) ratam habemus & confirmamus. quatenus eliminatis terræ illius ſpurciſ/s, barbara natio, quæ Chriſtiano cenſetur nomine, veſtrâ indulgentiâ morum induat venuſtatem, & redacta in formam fidei ſinorum illorum Eccleſiâ, gens exper vos Chriſtianæ profeſſionis nomen cum effectu de cetero conſequatur.

EPISTOLA XLVIII.

EIVSDEM *Alexandri*, ad *Laurentium* Dublinienſem Archiepiſcopum.

A. C. 1179.

Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili fratri Laurentio Dublinenſi Archiepiſcopo, ejuſq; ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum.

CUM tenemur ex debito ſuſcepti regiminis circa univerſum corpus Eccleſiæ aciem noſtræ conſiderationis extendere, & neceſſitatem patientibus prout convenit ſuffragari: fratribus & coepiſcopis noſtris Apoſtolicum cogimur ſuffragium impartiri, & his maximè qui pro multâ locorum diſtantiâ, & impedimentis viarum, liberum non poſſunt acceſſum ad ſedem Apoſtolicam habere. Eapropter, venerabilis in Chriſto frater Archiepiſcope, tuis juſtis poſtulationibus clementer annuimus; & *Dublinenſem* Eccleſiam, cui auctore Deo præeſſe dinoſceris, ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Statuentes ut quaſcunq; poſſeſſiones, quæcunq, bona quæ eadem Eccleſia inpræſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs juſtis modis (præſtante Domino) poterit adipiſci; firma tibi, tuiſq; ſucceſſoribus, & illibata permaneant. *Glendalenſis, Darenſis, Fernenſis, Lechlinenſis, & Oſſigenſis* Epiſcopatus,

ſcopatus, ſicut tibi ſunt Metropolitico jure ſubjecti; tibi tuiſq; ſucceſſoribus auctoritate Apoſtolicâ confirmamus. Adjicientes quoq; ſtatuimus, ut cathedrales Eccleſiæ prædictorum Epiſcopatuum, cum omnibus bonis & poſſeſſionibus ſuis quas inpræſentiarum canonicè poſſident, vel in futurum juſtis modis (Deo propitio) poterunt adipiſci; ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione conſiſtant.

Præterea eccleſias, villas, & poſſeſſiones Eccleſiæ tibi commiſſæ, inferiùs adnotatas, tibi tuiſq; ſucceſſoribus nihilominùs confirmamus: videlicèt *Luſcam* cum omnibus ſuis, *Sord* cum omnibus pertinentijs ſuis intùs & extra, *Finnglas* cum omnibus pertinentijs ſuis, *Cluaindolcam* cum omnibus pertinentijs ſuis, *Tamlachtan* cum omnibus pertinentijs ſuis, *Cell* epiſcopi *Sanctani* cum pertinentijs ſuis, medietatem de *Tignas* cum Eccleſiâ ipſius villæ, *Raithmichael*, *Cellcomgaill*, *Cellachaith Driegnig*, *Cellcrithaith*, cum montanis ab *Igis* uſq; *Sudi*, *Choli*, *Cellcoemgen* cum ſuburbio & alijs pertinentijs ſuis, & *Teohnabretnagh*, *Lechtreaſandi*. ad menſam autem Canonicorum, medietatem de *Rathravini*, & portus *Beth*, *Raithchillin*, *Glaſneden* cum molendino, *Chonndrechit* cum molendino pontis, *Balemett amlaib*, *Dun-Cuanach*, *Balengare*, *Celleſta*, *Cenanuſale*, *Liſtuan*, tertiam partem de *Clochair*, tertiam partem de *Cellalia*, *Cluinkeny*, *Kalgobc*, *Tlachacham*, *Cellingenalenin*, *Celltuca*, *Raithſaleam*, *Tulath nanephſcop*, *Drumind*, *Balencharan*, *Tir odrann*, *Bale wroelef*, *Bale mochain*, *Bale maca murguſſa*, *Balendelan*. Parochiales autem Eccleſias, ſcilicèt ſancti *Thomæ*, ſancti *Nicolai*, ſanctæ *Warburgæ*, ſancti *Patricij* in inſulâ, cum omnibus earum pertinentijs; Inſulam filiorum quondam *Neſſani*, & *Delcmſi*, cum appendicijs earum, & cæteras Eccleſias tuæ diœceſis, cum decimis & alijs earum pertinentijs.

Decernimus ergò, ut nulli omninò hominum fas ſit præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur eo-

rum, pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura: ſalvâ ſedis Apoſtolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica ſeculariſve perſona hanc noſtræ Conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire temptaverit, ſecundò tertióve commonita, niſi reatum ſuum dignâ ſatisfactione correxerit; poteſtatis honoriſq; ſui dignitate careat, reamq; ſe divino judicio exiſtere de perpetratâ iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri *Ieſu Chriſti* aliena fiat, atq; in extremo examine divinæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri *Ieſu Chriſti*, quatenùs & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. *Amen.* Datum Laterani, per manum *Alberti* ſanctæ Romanæ Eccleſiæ preſbyteri Cardinalis & Cancellarij, XII. Kal. Maij. Indictione XII. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXVIIII. Pontificatus verò Domini *Alexandri* Papæ III. anno XX.

EPISTOLA XLIX.

GIRALDI *Barrij* Cambrenſis, ad *Guilielmum Verum* Hereforden-ſem Epiſcopum.

C. A. 1190.

De Mirabilibus Hiberniæ.

LECTIO certa prodeſt, varia delectat. Si ergò legendo proficere quæris: primò continentiam operis cum diligentiâ ſeriatim tranſcurras, quatenùs & materiæ tenor, & tractandi modus, & rerum cohærentia cuncta pateſcat.

patescat. Quoties verò transcurso volumine delectari volueris; circa titulos istos versaris. In *primâ* distinctione: de avibus earumq; naturis,& defectibus. De feris. De vermibus. De comparatione Occidentis & Orientis; usq; in finem illius distinctionis. In *secundâ* distinctione: de lupo cum sacerdote loquente. De muliere barbatâ,& in tergo cristatâ. De semibove viro semiviroq; bove. De vaccâ ceruinâ. De hirco ad mulierem accedente, & leone mulierem adamante. De mirandis Sanctorum refugijs. De saltu Salmonis,& modo saliendi. De libro miraculosè conscripto,& libri compositione. De vitâ Brendani. In *tertiâ* distinctione: de gentis *Hibernicæ* naturâ,moribus & cultu. De gentis ejusdem in musicis instrumentis peritiâ incomparabili. De commodis artis Musicæ. In calce verò ejusdem distinctionis; De victorijs Anglorum Regis *Henrici* II. & filiorum titulis,usq; in finem Operis. Notulas quoque contra magis notabiles tam sententias quàm sermones per loca disposui; ad quæ perfacilè tota lectoris acies dirigatur'. Præ omnibus autem titulis, meo judicio, de musicis instrumentis & arte Musicâ tractatus, pro sui captu laudabilior: quanto ibidem & materia insitatior, & stylus elegantior invenitur.

EPISTOLA L.

EIVSDEM *Giraldi* Cambrensis in *librum tertium Vaticinum* Prologus. qui adjectus est, vice Appendicis, ad duos ejusdem libros *Vaticinalis Historiæ*, de Expugnatione Hiberniæ.

QVONIAM in prioribus libris *Merlini* vaticinia tam *Caledonij* quàm *Ambrosij* locis competentibus, prout res exigebat, inseruimus; *Ambrosio* verò dudùm expolito, nondum *Caledonius* Britannicam exutus barbariem, usque ad hæc nostra tempora latuit parùm agnitus: nostræ videbatur interesse diligentiæ, tam ipsum ab antiquis & occultis scrutabundâ inquisitione latebris, ut pulchrius elucescat, in commune deducere, & ab ignorantiæ tenebris in lucem transferre, quàm translatum quoque præsenti volumini coaptare. Non indecens enim, non incongruum videri debet, si id unde authoritatem & præscientiam nec non & Vaticinale nomen sortitur Historia, id ipsi statim Historiæ continetur: & ut ea quæ carptim & variè, prout ordo tractatus exigebat, dispersa per opus reperiuntur, ea in ejusdem operis continentiâ, eo quo prolata sunt ordine, loco competenti Lector valeat invenire. plurima tamen quæ Vaticinalis, quisquis fuerit & undecunque proveniens, variè deprompsit & dispersè, sub certos redacta titulos, prout dicti causa vel dicendorum materia potiùs conjungenda poposcerat, ad majorem evidentiam series ordinata connexit. Nec indignetur inspector, nec in calumniam prorumpat lector delicatus, si ab historiâ tanquam ad fabulas converti videar. Non enim fabulosa sunt omnia, quæ falsitatis imaginem tenent; sicut nec verisimilia cuncta statim pro veris suscipienda.

Erat itaque *Caledonij Silvestris* solùm hactenùs fama percelebris; à Britannicis tamen *Bardis*, quos Poëtas vocant, verbo tenùs penes plurimos, scripto verò penes paucissimos vaticiniorum ejusdem memoria retenta fuerat. Quoniam igitur *Merlini* istius expositionem Anglorum Regem *Henricum* secundum summoperè requisisse multoties audieram: tanto propensiùs elaborandum in hoc duxi, quanto id ipsum & Principi placiturum & posteritati profuturum pro certo compererum. Nam, ut ait

Poëta,

Poëta: *Principibus placuisse viris non ultima laus eſt.* Quinimò diligi à principe & dignè commendari, major eſt laus quàm principari. Illud enim fortunæ, iſtud virtutis eſt. In hujus igitur inquiſitione libelli, cùm penitimos *Cambriæ* fines fruſtrà pluries tranſpenetrâſſem: tandem viro ſancto & literatiſſimo *Baldewino* Cantuariorum archipræſuli in ſalutiferæ Crucis obſequium laudabili per *Cambriam* legatione fungenti regio mandato comes effectus, in remotiſſimâ quâdam *Venedotiæ* provinciâ & Hiberniço mari conterminâ, quæ *Leni* vocatur, in veneratione quâdam ab antiquo repoſitum, operam adhibens & impenſam, diu quæſitum deſideratumque demùm non abſque labore libellum elicui.

Functus igitur interpretis officio, peritis quoq; linguæ Britannicæ viris mecum adhibitis, in quantum idiomatum permiſit diverſitas, verbo ad verbum plurima, ſententias autem in ſingulis fideliter expreſſi. Sed quoniam ſicut in alijs, ſic & in iſtis *Bardorum* ars invida naturam adulterans multa de ſuis tanquam prophetica veris adjecit: cunctis moderni ſermonis compoſitionem redolentibus quaſi reprobatis & abjectis, ſola veritatis amica ſermonis antiqui rudis & plana ſimplicitas diligenter excepta mentem allexit. Seriatim itaque ſingula depromens, & Vaticinali hiſtoriæ Vaticiniorum librum non incompetenter annectens; Barbaræ linguæ tenebras Latini luce ſermonis illuſtravi: veritus quippe poſterorum invidiam, ſi ea poſteris inviderem. In publica namque commoda peccem; ſi vel hæc ſtudia in tempus differam, vel negligenter omittam. Quibus expletis & in commune deductis, ad *Britannicæ Topographiæ* declarationem, Deò duce vitaque comite, ſtudioſus pedetentim animus aſpirabit. Quia nunc mihi molliter oſſa cubabunt; ſi trino ſaltem noſtræ diligentiæ beneficio (tanquam triplici funiculo difficilè rumpendo) & longè ſui memoriam in ævum extenderit, & favorabilem ſibi poſteritatis gratiam conſaraverit. Eccleſiaſt. 4. 12

Traduni Britonei, & antiquæ reformationis historiæ, &c.

Sed hæc hactenus. Hujus enim tertiæ Distinctionis editio, & nova Vaticiniorum interpretatio suum adhuc saniori consilio tempus expectet: quia nondum venit hora ejus. Satius est enim ut veritas, quanquam perutilis & desiderabilis, aliquamdiu tamen suppressa lateat; quàm in lucem cum majorum offensâ præpropere pariter & periculosè prorumpat.

PROFESSIONES

ab *Ostomannorum* in Hiberniâ Episcopis, ordinationis suæ tempore, Cantuariensibus Archiepiscopis factæ.

A. C. 1074

PROFESSIO

I. PATRICII, *Dubliniensis Episcopi.*

QUISQUIS aliis præsidet, si & ipse aliis subjectus dedignatus non debet, sed potius obedientiam quam à subjectis suis desiderat habere, propere Deum studeat prælatis sibi per omnia humiliter exhibere. Propere ego *Patricius*, ad regendam *Dubliniam* metropolem *Hiberniæ* electus antistes, tibi (reverende

de Pater *Lanfranke*, Britanniarum Primas & ſanctæ *Doroberneńſis* Eccleſiæ Archiepiſcope) profeſſionis meæ chartam porrigo: meq; tibi tuiſq; ſucceſſoribus in omnibus quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, obtemperaturum eſſe promitto.

2. DONATI, *Dublinenſis Epiſcopi.* A.C. 1085.

EGO *Donatus, Dublinenſis* Eccleſiæ antiſtes, quæ in Hiberniâ ſita eſt; Canonicam obedientiam tibi promitto & ſucceſſoribus tuis, ô *Lanfranc*, ſanctæ *Doroberneńſis* Eccleſiæ Archiepiſcope.

3. SAMUELIS, *Dublinenſis Epiſcopi.* A.C. 1095.

EGO *Samuel*, ad regimen Eccleſiæ *Dublinenſis* quæ ſita eſt in *Hiberniâ* electus, & à te (reverende pater *Anſelme*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britannię* Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

4. MALCHI, *Epiſcopi Vateferdiæ.* A.C. 1096.

EGO *Malchus* Eccleſiæ *Wateferdia* electus, & à te (reverende pater *Anſelme*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britannię* Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

5. GREGORII, *Dublinenſis Epiſcopi.* A.C. 1121.

EGO *Gregorius*, ad regimen *Dublinenſis* Eccleſiæ quæ in *Hiberniâ* ſita eſt electus, & à te (reverende pater *Radulphe*,

dulphe, sanctæ *Cantuariensis* Ecclesiæ Archiepiscope, & totius *Britanniæ* Primas) antistes consecrandus; tibi & omnibus successoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia servaturum promitto.

C. A. 1140.

6. PATRICII, *Limbricensis Episcopi.*

EGO *Patricius*, ad regimen Ecclesiæ *Limbricensis* electus, & à te (reverende pater *Theobalde*, sanctæ *Cantuariensis* Ecclesiæ Archiepiscope, & totius *Britanniæ* Primas) per gratiam Dei antistes consecrandus; tibi, & omnibus successoribus tuis tibi canonicè succedentibus, debitam subjectionem & Canonicam obedientiam per omnia me exhibiturum fore promitto.

FINIS.

ÆDGARI Regis Anglorum Charta de Dſwaldes-law. A.C. 964.

ALTITONANTIS Dei largiſluâ clementiâ, qui eſt Rex regum & Dominus dominantium, Ego *Ædgarus* Anglorum * Baſileus, omniumq; regum inſularum Oceani quæ Britanniam circumjacent, cunctarumq; nationum quæ infra eam includuntur, Imperator & Dominus; gratias ago ipſi Deo omnipotenti, Regi meo, qui meum imperium ſic ampliavit & exaltavit ſuper regnum Patrum meorum. qui licèt monarchiam totius Angliæ adepti ſunt, à tempore *Æthelſtani*, qui primus regum Anglorũ omnes nationes quæ *Britanniam* incolunt ſibi armis ſubegit; nullus tamen eorũ ultra ejus fines imperium ſuum dilatare aggreſſus eſt. Mihi autem conceſſit propitia divinitas, cum *Anglorum* imperio, omnia regna inſularum Oceani cum ſuis ferociſſimis regibus, uſq; *Norvegiam*, maximamq; partem *Hiberniæ* cum ſuâ nobiliſſimâ civitate *Dublinâ*, Anglorum regno ſubjugare: quos etiam omnes meis imperijs colla ſubdere, Dei favente gratiâ, coẽgi.

* Basileus, Rex.

Quapropter & ego *Chriſti* gloriam & laudem in regno meo exaltare, & ejus ſervitium amplificare, devotus diſpoſui: & per meos fideles fautores, *Dunſtanum* videlicèt Archiepiſcopum, & *Athelwoldum* ac *Oſwaldum* Epiſcopos (quos mihi Patres ſpirituales & Conſiliatores elegi) magnâ ex parte, ſecundùm quod diſpoſui, perfeci. &c. Et plus ſupradictis meis cooperatoribus ſtrenuè annitentibus, jam XL. & VII. monaſteria cum Monachis & Sanctimonialibus conſtitui; & ſi *Chriſtus* vitam mihi tam diu conceſſerit, uſq; ad quinquageſimum remiſſionis numerum meæ devotæ Deo munificentiæ oblationem protendere decrevi. Vnde nunc in præſenti Monaſterium, quod prædictus reverendus Epiſcopus *Oſwaldus* in ſede Epiſcopali * *Wiegerneaſtre*, in honore Sanctæ Dei genitricis

* Wigornensi

✠ † *Mariæ*

Maria amplificavit, & eliminatis Clericorum nænijs & ſpurcis laſcivijs, religioſis Dei ſervis Monachis, meo conſenſu & favore conſultus, locavit; Ego ipſis Monaſticæ Religionis viris Regali authoritate confirmo, & conſilio & ſtipulatione Principum & Optimatum meorum corroboro & conſigno. ita ut jam ampliùs non ſit fas neq; jus Clericis reclamandi quicquam inde; quippe qui magis elegerunt, cum ſui ordinis periculo & Eccleſiaſtici beneficij diſpendio, ſuis uxoribus adhærere, quàm Deo caſtè & canonicè ſervire. Et ideò cuncta quæ illi de Eccleſiâ poſſederant, cum ipſâ Eccleſiâ, ſive Eccleſiaſtica ſive ſecularia, tam mobilia quàm immobilia, ipſis Dei ſervis Monachis ab hâc die perpetualiter Regiæ munificentiæ jure deinceps poſſidenda trado & conſigno, ita firmiter; ut nulli Principum, nec etiam ulli Epiſcopo ſuccedenti fas ſit, aut licitum quicquam inde ſubtrahere aut pervadere, aut ab eorum poteſtate ſumpere, & in Clericorum jus iterùm traducere, quamdiu fides Chriſtiana in Angliâ perduraverit. &c.

Facta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIIII. Indictione VIII. regni verò *Ædgari* Anglorum Regis ſexto, in regiâ urbe quæ ab incolis * Gloceſtria. * Gleawceaſtre nominatur; in Natali Domini, feſtivitate Sanctorum Innocentium, feriâ quartâ.

✠ Ego *Eadgar* Baſileus Anglorum & Imperator regum gentium, cum conſenſu & Principum & Archiepiſcoporum meorum, hanc meam munificentiam ſigno Crucis corroboro.

✠ Ego *Ælfryth* Regina conſenſi, & ſigno Crucis confirmavi.

Ego *Dunſtan*, Archiepiſcopus Doroberneníis Eccleſiæ Chriſti, conſenſi & ſubſcripſi.

Ego *Oſcitel*, Archiepiſcopus Eboracenſis Eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi.

Ego *Alfric* Dux. Ego *Brithnod* Dux. Ego *Ædgari* Dux.

EPISTOLARVM

quæ in hâc συλλογῇ continentur, Recenſio.

Epiſt. 1. Gregorij *1.* Romani Pontificis, ad Epiſcopos Hiberniæ.

EX *Gregorij Regeſto, lib. 2. epiſt. 36. Indictione* 10. *quæ anno æræ noſtræ Chriſtianæ* 592. *reſpondet.*

11. Ejuſdem Gregorij ad Quirinum, & cæteros in Hiberniâ Epiſcopos.

Ex Regeſt. lib. 9. epiſt. 61. Indictione 4. *(quæ in annum* 601. *incurrit:) licèt manuſcriptus Vaticanus* Iberiam *hîc legat, pro* Hiberniâ.

111. S. Columbani Hiberni.

De eo Trithemius, *in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Ex Hiberniâ veniens in Galliam & Germaniam, velut olim Druydum princeps, cultus divini & cœnobia auxit & famulos. Cùm adhuc junior eſſet, magnum ſtudium litteris ſanctis impendit: adeò ut eleganti ſtylo ſcripſerit. In totum Pſalterium Commentariorum lib. 1. & quaſdam ad fratres Epiſtolas. *Inter Epiſtolas verò hanc primùm edidit V. CL. Melchior Haiminſfeldius Goldaſtus, ex vetuſtiſſimo codice Bibliothecæ monaſterij S. Galli, in quo, hoc titulo prænotata legebatur.* INCIPIT EPISTVLA S. COLVMBANI ABBATIS. *quanquam in eâ* nullum apparere epiſtolici characteris veſtigium, *reſtè à viro eruditiſſimo eſt obſervatum: ſicut etiam, hinc ſermonis ſui* 49. *exordium mutuatum eſſe Homiliarum ad fratres in*

eremo,

eremo, quæ inter Augustini opera feruntur, consarcinatorem. Et sanè inter Columbani institutiones seu Homilias XIII. quæ in MSto monasterij Bobiensis habentur, hæc ipsa ordine quinta repetitur; indeq; descripta, Parisijs à Thomâ Messinghamotypis est mandata. Nos verò, ex mutuâ utriusq; editionis collatione, hanc sive Epistolam sive Homiliam aliquanto emendatiorem hîc exhibuimus.

IIII. Ejusdem Columbani.

Ex duobus antiquis Bibliotheca Sangallensis monasterij exemplaribus edidit Goldastus: quorum unum ἀνώνυμον, alterum auctoris nomen præfigebat. Verùm & illum & me quoq; fugerat, quod à doctissimo Episcopo Kilmorensi D. Guilielmo Bedello est animadversum; rhythmis orationem totam contineri. Vt inter ea quæ ad canendum digna *Columbanum edidisse scribit* [a] *Ionas & [b] Sigebertus, etiam hæc numeranda fuerit epistola. Versus enim sunt parisyllabi omnes, modulationi accommodati: in quibus, elisionum & quantitatis ratione prorsùs neglectâ, quatuordecim syllabarum numerus studiosè est observatus. Unde singulis per* SIXOS *descriptis, paucula quædam à nobis sunt leviter immutata, & tres quoq; dempti versiculi, quibus nullus alius simili rhythmo desinenti respondere deprehendebatur. nempè post distichon* 13um.

[a] Ionas abbas, in Vitâ S. Columbani, cap. 2
[b] Sigebert. de script. Eccles. cap 60.

Pulchritudo hominum senescens delabitur.

post 23um. Vbi laudes Domini nulla vox retinet. *vel potiùs (ut & sensui & numeri syllabarum rationi postulat)* nulla vox non recinet.

& post 25um. In quâ malè resonans, nulla vox audita est.

Hujus generis versus, inter Bonifacij Moguntini epistolas, complures cernuntur, octo syllabarum numero constantes: de quibus (in epistolâ 65a ad Athelmum) ita meminit Ædilwaldus. Huic nostræ parvitatis Epistolæ trina cantati modulaminis carmina, binis generibus digesta subdidimus. *&c.* quorum tertium non pedum mensurâ elucubratum, sed octonis syllabis in uno quolibet versu compositis (unâ eademque litterâ comparibus linearum

rum tramitibus aptatâ) cursim calamo perarante caraxatum tibi sagacissime * sator, transmittens dicavi. *Simplicibus verò hisce rhythmis successerunt demùm versus qui (ab inventoris, ut putatur, nomine) Leonini sunt dicti; ex* rhythmo *patiter & metro constantes: utpote, in quibus tùm similiter cadentium, tùm quantitatis syllabarum ratio est habita. Cujus generis inter primos qui extant,* Guilielmi Pictavensis *illi sunt, quos ad Epistolam 29am simus producturi.*

* *Patet*, ut infrà in (ipsius Aldhelmi) epistolâ XIII.

V. Ejusdem Columbani ad Hunaldum.

Acrostichis utrinsq; nomen complectens, à Goldasto primùm est edita, sed à subsequente Epistolâ divulsa, quam ille ad Sethum *quendam scriptum fuisse putavit; fretus authoritate MSti Sangallensis, in quo primus versus ita legebatur.*

Suscipe, Sethe, libens & perlege mente serenâ.

Nos verò inscriptionem alteram, quam in primâ hujus Epistolæ editione ex suis codicibus expressit Georgius Fabricius, *vel eo nomine retinendam censuimus; quòd non tam ad ipsam acrostichidem, quàm ad sequens Carmen, illa loquacitatis excusatio referenda videatur:*

Da veniam dictis, fuimus fortassè loquaces.

VI. Ejusdem Columbani ad Fedolium.

Ex MSS. Bibliothecæ monasterij S. Galli, anno 1604. *à M. Goldasto & Henr. Canisio edita. Versibus autem bipedalibus* Adonicis *est conscripta: elisionis syllabarum occasione omni diligenter evitatâ, ut Carmen esset constanter ἑπτασύλλαβον, eoq; ad cantum magis aptè convenire. Annexa sunt & Hexametri sex: in quorum antepenultimo ætatem suam author ita indicat.*

Nunc ad Olympiadis ter senæ venimus annos,

vel pluraliter potiùs, Olympiadum ter senùm. *Ut ista scripserit Columbanus, annum agens vel LXXII. si* quatuor, *vel XC. si* quinque *annorum spatio (Latinorum quorundam more) Olympiadicam periodum definiamus.*

VII. Laurentij Dorobernenſis archiepiſcopi, ad Scotos Hiberniæ incolas.

Deſumptum eſt hoc Epiſtolæ hujus principium ex Bedæ *Hiſtoria Eccleſiaſtica libro* 2. *cap.* 4. *ubi & reliqua partis, quæ deſiderantur, argumentum ita enarratum invenitur.* Laurentius non ſolùm novæ, quæ de Anglis erat collecta, Eccleſiæ curam gerebat; ſed & veterum Britanniæ incolarum, nec non & Scotorum, qui Hiberniam inſulam Britanniæ proximam incolunt, populis paſtoralem impendere ſollicitudinem curabat. Siquidem ubi Scotorum in præfatâ ipſorum patriâ, quomodo & Britonum in ipſâ Britanniâ, vitam ac profeſsionem minùs Eccleſiaſticam in multis eſſe cognovit; maximè quòd Paſchæ ſolennitatem non ſuo tempore celebrarent, ſed à decimâ quartâ Lunâ uſque ad viceſimam Dominicæ Reſurrectionis diem obſervandum eſſe putarent: ſcripſit cum Coëpiſcopis ſuis exhortatoriam ad eos Epiſtolam; obſecrans eos & conteſtans, unitatem pacis & Catholicæ obſervationis cum eâ quæ toto orbe diffuſa eſt Eccleſiâ Chriſti tenere. *De eodem etiam Laurentio, in Vitâ ejus à Gotcelino Bertiniano deſcriptâ, hæc pertexitur narratio.* Famâ ejus tranſvolante maria, quia lux in candelabro & civitas in monte nequit abſcondi; ſanctus Terenanus archipontifex Hiberniæ ad eum tranſijt, vir tantæ ſanctitatis, ut tres mortuos ſuſcitaſſe perhibeatur. Qui audiens beatum Laurentium de Paſchæ obſervatione alijſque Apoſtolicis inſtitutionibus mutuo conventu diſputantem, dedit manus veritati; ſuoſque diſcipulos (indignantes quòd tam divinus vir tali advenæ ſubjaceret) ad veritatis lineam, ſuo exemplo, cum ſuâ gente correxit. *vel potiùs* (*ut Iohannes Tinmuthenſis, & ejus exſcriptor Iohannes Capgravius, rem narrat*) ſuam gentem in poſterum corrigere ſatagebat.

VIII. S. Livini Epiſcopi & Martyris, ad Florbertum Abbatem monaſterij S. Bavonis.

De eo Chriſtianus Maſſæus Cameracenſis, Chronicorum libro

libro 13. ad annum Chriſti 633. S. Livinus natione Scotus, Archiepiſcopus Hiberniæ, Gandavum venit cum tribus diſcipulis, 16. Iulij, Indict. 6. Manſit illic menſe uno. Deinde profectus ad Eſcam, prædicavit Chriſtum, multos convertit. Quidam verò indurati occiderunt eum, 12. Novembris ejuſdem anni. *Iohannes Balæus (nentiquàm verò, uti Dempſterus putavit, ipſe Maſſæus) Hiberniam, ſylveſtrem Scotiam (ſive Montanam Albaniam) perperam interpretatur. De hoc verò Livini ſcripto ſubjicit.* Epitaphium Allowini Bavonis Auſtraſiorum ducum hæredis, qui illum Gandavi per annum unum (*vel juxta Maſſæum*, biennium *potiùs*) morte præceſſerat, Latinè & doctè edidit. *de quo etiam Molanus, in Natalibus Sanctorum Belgij, ad diem 1. Octobr.* Florberto abbati in ſancti Bavonis memoriam elegiacum carmen tranſmiſit. *Hos autem S. Livini Elegos, ex MSto Corſſendonckano ab Heriberto Roſweydo deſcriptos, communicavit mihi D. Rothæus, patriarum antiquitatum indagator diligentiſſimus. quorum duo diſticha poſtrema ad Epiſtolæ epilogum referenda ſunt, non ad interjectum Epitaphium S. Bavonis.*

IX. Romani Cleri, ad Clerum Hibernicum.

Anno Chriſti DCXXXIX. ſede Romanâ per mortem Severini Pontificis vacante, ſcriptæ ſunt iſtæ litteræ. De quibus, & conſimilibus alijs ante quinquennium ad eoſdem Hibernos ab Honorio Papâ miſſis, ita ſcribit Beda lib. 2. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 19. Miſit Papa Honorius litteras genti Scotorum, quos in obſervatione ſancti Paſchæ errâſſe compererat. ſolerter exhortans, ne paucitatem ſuam in extremis terræ finibus conſtitutam, ſapientiorem antiquis ſive modernis, quæ per orbem erant, Chriſti Eccleſijs æſtimarent; néve contra Paſchales computos & decreta ſynodalium totius orbis Pontificum aliud Paſcha celebrarent. Sed & Iohannes, qui ſucceſſori ejuſdem Honorij Severino ſucceſſit, cùm adhuc eſſet electus in Pontificatum, pro eodem errore corrigendo litteras eis magnâ au-

toritate atq; eruditione plenas direxit: evidenter astruens, quia Dominicum Paschæ diem à quintadecimâ lunâ usq; ad vicesimam primam lunam (quod in Nicænâ synodo probatum est) oportet inquiri. Nec non & pro Pelagianâ hæresi (quam apud eos revivisscere didicerat) cavendâ ac repellendâ, in eâdem illos epistolâ admonere curavit. *Deinde Epistolam hanc adjungit: sed quæ de* ratione Paschalis observantiæ *in eâ sunt exposita prætermittit. Quod & in superioribus Laurentij Cantuariensis ad Hibernos literis, & in alijs Vitaliani Romani Pontificis ad Oswium Northumbrorum regem (quas penultimo 3. libri capiti inservit) ab eo factum videmus. qui posteriorum illarum defectus ex antiquissimis fortasse Whitbiensis cœnobij schedis aliquo modo suppleri poterit; in quibus, præfixo titulo* Vitalini (Vitaliani *haud dubiè*) Papæ Vrbis Romæ, *subjectum reperi.* Nunquàm enim celebrare [*debemus*] sanctũ Pascha, nisi secundùm Apostolicam & Catholicam fidem, ut in toto orbe celebratur à Christianâ plebe; id est, secundùm Apostolicam regulam CCCXVIII. sanctorum Patrum, ac Computum sancti Cyrilli & Dionysij. Nam in toto terrarum orbe sic Christi una columba, hoc est, Ecclesia immaculata, sanctum Paschæ resurrectionis diem celebrat. Nam Victoris sedes Apostolica non adprobavit regulam Paschæ: ideò nec sequitur dispositionem ejus pro Pascha.

X. S. Galli Hiberni, ad Desiderium Cadurcensem Episcopum.

Scotia quondàm bruta, nunc in Christo prudentissima, nobis lumen nostrum primitivum destinavit Kilianum, Burgundis Columbanum, Alamannis Gallum: *inquit Egilwardus, Prologo in Vitam S. Burchardi. & Georg. Wicelius, in Vitâ Kiliani*: Ex Hiberniâ, hoc est Scotus natus; sicut Columbanus quoq; & Gallus. *A Gallo nostro, Urbs & Monasterium* Sancti Galli *in Helvetiâ nomen accepit. Ejus Vita à Walafrido Strabo Abbate Augiensi est descripta, & à Melch. Goldasto annotationibus illustrata; in quibus, ex vetere*

quodam

quodam codice, iſta ad materium Galli genus pertinentia producuntur. Fertur, prout à quodam Hibernico ore accepi, quòd mater S. Galli Regina fuerit ex Vngariâ, & genuit cum viro XXI. filios & III. filias. Requieſcit ejus ſacrum corpus in oppido *Formalin*, in monaſterio S. Benedicti, ſito in quodam monte, habente ad latera montis torrentes duos: unus vocatur *Dun*, alius *Lin* appellatur. Super eodem monte ſitum eſt oppidum præfatum in Hiberniâ. *Hæc verò Galli Epiſtola, inter alias ad Deſiderium datas, ab Henr. Camiſio tomo 5. Antiquæ Lectionis, & Marquardo Frehero in Corpore Francicæ hiſtoriæ ſcriptorum, eſt edita.*

XI. Cummiani Hiberni, ad Segienum Huenſem abbatem, de Controverſiâ Paſchali.

Eam ex veteribus Cottoniano Bibliothecæ membranis deſcripſi, hoc titulo prænotatis. Epiſtola Cummiani, directa Segieno Abbati, de Diſputatione Lunæ. *qui quidem* Segienus *non alius fuiſſe videtur, quàm* Segenus *ſive* Segianus *ille (variant enim ibi in nominis deſcriptione exemplaria) cujus in IX. Epiſtola* ἐπιγραφῇ *facta eſt mentio; quemq; Huenſis S. Columbæ inſulæ ab anno 612. uſq; ad 652. Abbatem extitiſſe, ex Annalibus noſtris Ultonienſibus didicimus. Meminit ejuſdem & Beda libro 3. Hiſtoriæ, capitis 5. (vel 4. ut antiquiſſimi codices MSS. diſtinguunt) initio; & Adamnanus de S. Columbâ lib. 1. cap. 3.*

XII. Scoti cujuſdam anonymi, ad Aldhelmum Malmeſburienſem Abbatem.

Aldhelmus, cùm eſſet adhuc preſbyter, Abbas *fuit* monaſterij quod Maildubi (*vel* Mailduſi) urbem nuncupant: *ut in libro 5. Hiſtoriæ, capite 19. (vel, ut in MSS. 18.) confirmat Beda. Eſt autem monaſterium illud, non in* Scotiâ (*ut Trithemius, enmq; ſecuti Geſnerus & * maledicentiſſimus Dempſterus, ariolati ſunt*) *ſed in* Angliâ *poſitum; atq; olim* Maildulfeſburch, *hodie* Mailmeſburiæ *nomine notiſſimum. Quo in loco Aldhelmus* à primo ævo infantiæ, atq; ab ipſo tyrocinio rudimentorum, liberalibus literarum ſtudijs eruditus, & in gremio

* Dempſter. lib. 1. Hiſtor. Eccleſiaſt. pag. 7.

gremio sanctæ matris Ecclesiæ nutritus, vitam duxit: *ut habet in* † *Chartâ, 8. Kalend. Septembr. anno Dom. 675. datâ, Leutherius Occidentalium Saxonum episcopus; à quo primus cœnobij illius Abbas constitutus est ipse Aldhelmus. Quæ enim priùs* Ingelborne, *postea* Malduburi *&* Maldunsburg *nomen habere cœpit ab Aldhelmi magistro* Maildulpho Scoto-Hiberno, viro summâ eruditione & singulari vitæ sanctitate: *quemadmodum in* Wiltoniæ *descriptione docet Guilielmus Camdenus. Cui & Guilielmi Malmesburiensis adjicimus testimonium, in Aldhelmi Vitâ anno* 1105. *ab eo exaratâ.* Cùm jam majusculus à Cantiâ in Westsaxones remeâsset; religionis habitum in *Meldunensi* accepit cœnobio, quod situm in civitate quæ antiquo vocabulo *Mealduberi*, nunc *Mealmesberi* vocatur. Id quidam *Meldum*, qui alio nomine vocatur *Meildulf*, natione Scotus, eruditione Philosophus, professione Monachus fecerat. Qui cùm natali solo voluntariè carens illuc devenisset; nemoris amœnitate (quod tunc temporis in immensum eo loci succreverat) captus, eremiticam vitam exercuit: deficientibusq; necessarijs, scholares in discipulatum accepit, ut ex eorum liberalitate tenuitatem victus corrigeret. Illi procedente tempore magistri sequaces, ex scholaribus monachi effecti, in conventum non exiguum coaluere. Horum exemplo & consortio Aldhelmus informatus ad studium, liberales artes plenitudini scientiæ adjecit. *Unde jam liquet, quid illa sibi velint Scoti nostri verba in hâc ad Aldhelmum epistolâ:* „quòd à quodam sancto viro de nostro genere nutritus es.

† Guil. Malmesbur. de gest. Reg. Anglor. lib. 1. cap. 2.

Addit de Aldhelmo ibidem Guilielmus. Taceo de compatriotis, qui certatim ad eum scripta sua emittebant, ejus judicij censuram subitura. Prætereo Scotos, tum maximè doctos, qui idem fecisse noscuntur. Quorum aliquos non obscuræ literaturæ nominare possum: maximè Artwilum, regis Scotiæ filium. Hic quicquid literariæ artis elaborabat (quod non adeò exile erat) Aldhelmi committebat arbitrio; ut perfecti ingenij limâ eraderetur scabredo Scotica. *Videndum igitur an non* Artwilus *sive* Artvillus *ille*

author

author hujus fuerit Epistola: cujus partem quidem huic ipsi scripto Malmesburiensis inseruit; integram verò, unà cum annexo Carmine (quod à quibusdam Damaso, *ab aliis* Claudiano *tribuitur) ex Vicuntensis & Ingolstadiensis Bibliotheca MSS. inter Bonifacianas edidit Nicolaus Serarius, qui etiam in Notis, non alium hîc* Scotum *accipiendum esse quàm* Hibernum, *rectè monuit.*

XIII. Aldhelmi Malmesburiensis abbatis, ad Eahfridum.

Ex quatuor antiquissimis codicibus descripta: quorum primum suppeditavit mihi nobilissimus Dominus Guilielmus Howardus de Naworth, secundum D. Robertus Cottonus, tertium Thomas Alanus Oxoniensis, & ex Regiâ Bibliothecâ quartum amicissimus Patricius Junius. Scripta est autem stylo ita impedito & implicato, ut non admodùm mirari subeat, etiam Guilielmi Malmesburiensis temporibus repertos fuisse, quibus hujusmodi Aldhelmi scripta nauseam pepererint: non attendentibus quòd juxta mores gentium varientur modi dictaminum. *Ita ille, de gestis Regum Anglorum lib. 1. cap. 2. ad dicti confirmationem porrò subjiciens;* Græcos involutè, Romanos circumspectè, Gallos splendidè, Anglos pompaticè dictare solere. *Porrò* Eahfridus *sive* Æhfridus (*EA enim Anglo-Saxonum, AE Latinorum diphthongo respondet*) *ad quem, post sex annos studys in* Hibernià *impensos, missa est hæc Epistola, non alius esse videtur quàm* Eadfridus (*ab aliis* Eatferd, *à quibusdam etiam* Egfridus *dictus*) *cui Beda Vitam Cuthberti salutâ oratione à se descriptam dicavit; quemq;* Eadberto *anno Dom. 698. in Lindisfarnensi episcopatu successisse, ex Dunelmensis Ecclesiæ Historiâ à Turgoto conscriptâ, & Florentij Wigornensis Annalibus, intelligimus. Antequàm verò ille Episcopatum est adeptus, Epistolam hanc scriptam fuisse liquet; licèt in Regio MS. titulum hunc præfixum habeat,* Incipit Epistola Aldhelmi Episcopi. *Verùm, cùm post annum 698. ad Schireburnensem Episcopatum Aldhelmum provectum fuisse constet; nos priorem* Malmesburiensis Abba-

tis *appellationem retinere malusmus.*

XIIII. Adamnani Huensis monasterij Abbatis.

De Adamnano *pluribus agit Beda, libro 5. Histor. Eccles. cap. 16. & Ceolfridus Abbas in Epistolâ ad Naitanum Pictorum regem, ibid. cap. 22. indeq; Matthæus Florilegus:* Anno gratiæ *D CC I.* floruit vir bonus & literatus Adamnanus presbyter & Abbas monachorum qui erant in insulâ Hii. Hic missus ad Aldfridum regem gratiâ legationis, cùm videret ritus Ecclesiasticæ institutionis & observantiæ festi Paschalis, continuò trahitur ad consensum. Qui cùm domum redijsset, curavit suos, qui erant in insulâ Hii, ad callem perducere veritatis, nec valuit: navigansq; in Hiberniam, penè omnes ad legitimum Paschæ tempus observandum induxit. Scripsit idem vir Domini librum de loco Dominicæ nativitatis, passionis & ascensionis: situmque Terræ sanctæ mirabiliter descripsit. *Editus est hic liber Ingolstadij anno* 1619. *à Iacobo Gretsero, titulo* Adamanni Scotohiberni: *ibidemq; anno* 1604. *ab Henr. Canisio, (tomo 5. Antiquæ lectionis) libri ejusdem tres de* S. Columbâ. *cujus operis Prologum paulo correctiorem ex MS. nostro hîc damus: addito etiam, ex alio Cottoniana Bibliothecæ codice, Epilogo hactenùs inedito: unâ cum Adjuratione quâ transscriptores obtestatur author,* * *Irenæi in libro* περὶ ὀγδοάδος *& Eusebij in Chronico exemplum imitatus.*

* apud Eusebium lib. 5. Histor. Ecclesiast. cap. 19. 20. & Hieronymum, de scripter Ecclesiast. in *Irenæo.*

XV. Bonifacij Moguntini archiepiscopi, ad Zachariam Romanum Pontificem; de causâ Adelberti Galli & Clementis Scoti.

Inserta est Actis Romanæ Synodi, anno 745. *habitæ: in quâ contra* Clementem *Scotum, hujusmodi lata est sententia.* Clemens, qui per suam stultitiam sanctorum Patrum statuta respuit, vel omnia Synodalia acta; inferens etiam Christianis Iudaismum, dum prædicat fratris defuncti accipere uxorem; insuper & Dominum Iesum Christum descendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædi-

cet

eat abstraxisse: ab omni sit sacerdotali officio nudatus, & anathematis vinculo obligatus, pariterq; Dei judicio condemnatus, vel omnis qui ejus sacrilegis consenserit prædicationibus. *Videantur de* Adelberti & Clementis *causâ*, Zachariæ *Romani Pontificis Responsa, inter Bonifacij epistolas à Serario editas, num.* 138. 139. & 144.

XVI. Zachariæ Romani Pontificis, ad Bonifacium Moguntinum; de causâ Virgilij Hiberni & Sidonij.

A Iacobo Merlino Coloniæ anno 1530. *cum Isidori Mercatoris Canonum & Epistolarum Pontificiarum Collectione primùm est edita: & deinde, tùm in tomis Conciliorum tùm alibi sæpius recusa. De* Virgilio *& sociis Thadæus, abbas Scotorum Ratisbonæ, ex* Chronico fundationis Scotorum *ista refert.* Tempore eodem *(quo de Hibernia venit Kilianus, cum duobus sociis suis Colonato & Totnano)* venit honorabilis turma Sanctorum de Hibernia, videlicèt S. *Virgilius* Episcopus, cum alijs septem Episcopis sanctis, multisque alijs socijs: qui proposuerunt Domini vestigia ac Sanctam terram corporeis oculis videre, solito * more reverendorum Patrum Scotorum. *&c.* S. Virgilius *Saltzburgæ* Episcopus est factus. Cæteri ejus Coëpiscopi Saltzburgæ in ministerio operis Dei remanserunt usq; ad diem obitus eorum. Cæterùm eorum socius, videlicèt B. *Lullus*, apud *Illminster* gloriosis operibus intrepidus permansit. Et B. *Declanus* cum alijs duobus apud *Frisingiam*, duoq; alij apud *Roti* beata ossa sua terræ commendaverunt, & S. *Alto* apud *Altenminster*. Et sic sanctus grex beatorum virorum divisim in diversis locis regna cœlestia sunt adepti. *& Wigulens Hundius, in Iuvavienses sive Salisburgenses Episcoporum Catalogo.* B. Virgilius, natione Hibernicus, ex nobili progenie ortus, à Stephano Papâ & Pipino Rege Francorum ad administrationem Episcopatus Iuvavensis destinatus est: sed à Rege per duos ferè integros annos, propter eximiam eruditionem & sanctimo-

* Vid. supr. epist. 2. pag. 35

niam vitæ, retentus est; posteà verò honorificè ad Ottilonem Boiorum tùm temporis Ducem dimissus, ab eo Episcopatum accepit. Dissimulatâ autem consecratione, penè duorum annorum spatio, * Pontificem secum habuit proprium *Dobdan* nomine, Græcum, qui ipsum secutus erat ex patriâ. Is interim ipsius munere fungebatur. Postulantibus deinde subditis, Boijsq; Pontificibus, consecratus est anno Christi 767. *XVII.* Calendas Iulii. Græco autem illi Magistro & Sacerdoti Dobdan tradidit Otilo sedem Chiemensem: ubi aperuit ille Scholam, & agmina discentium quamplurima habuit. *Mirarer verò ex Hiberniâ nostrâ hominem Græcum prodijsse, nisi scirem in agro Midensi apud Trimmenses, ædem sacram extitisse, quæ* Græcæ Ecclesiæ *nomen ad hunc usq; diem retinet.*

* *Habuit secum aberis & eorona participem Episcopum comitantem de patriâ nomine* Dobda, *ad persolvendum Episcopale officium* inquit, Vitæ S. Virgilij descriptor, Eberhardi Salisburgensis episcopi discipulus. Vide etiam Acta Ruperti primi Salisburgensium episcopi, apud Surium, tom. 2. die 27. Martij.

XVII. Ejusdem Zachariæ ad Bonifacium; de alijs quæstionibus à Virgilio & Sampsone Scoto motis.

Hæc, unâ cum duabus epistolis præcedentibus, non solùm in Bonifacianarum epistolarum habetur volumine, sed etiam in Bonifacij Vitâ ab Othlono descriptâ, atq; à Surio (tom. 3. die 5. Junij) & Serario (lib. 3 rer. Moguntiac.) publicatâ. Quæ editiones, & inter se, & cum Romanâ Pontificiarum Epistolarum editione contulimus. Neq; hanc tamen epistolam, quæ longiuscula erat, integram hic describimus: sed quæ ad Sampsonis *&* Virgilij *causam pertinebant inde excerpta dedimus. Extat vita* Virgilij *nostri,* Carinthiæ *Apostoli, à quodam Eberhardi Salisburgensis episcopi discipulo literis consignata, & ab Henr. Canisio in Antiquæ lectionis tomis edita: cujus hoc initium.* Beatissimus Virgilius in Hiberniâ insulâ de nobili ortus prosapiâ, litterarum studijs ita animum applicavit, ut inter doctos sui temporis atq; Climatis, doctissimus haberi potuisset. *Atq; inde nata est hæc, quæ inter illum & Bonifacium intercessit, de Antipodibus controversia: de quâ videndi rerum Boicarum scriptores, Io. Aventinus & M. Velserus. Litterarum verò Virgilij monumentum hodie vallem*

lum supereſt: ſi Gloſſarium ſatis exceperis, à Goldaſto, in Notis ad Columbanum (pag. 83. 152. & 155.) citatum.

XVIII. Albini Magiſtri, ad Colcum lectorem in Scotiâ.

Pars hujus epiſtolæ à Guilielmo Malmeſburienſi, libro 1. de Geſtis Regum Anglorum cap. 4. producitur: ſed integram ex duobus antiquiſſimis Cottonianæ Bibliothecæ Codicibus deſcripſimus, in quibus & alia ad Ioſephum *illum habetur, cujus in hâc epiſtolâ facta eſt mentio: ubi de* Colco *vel* Colcano *ita* „ *meminit.* Sanus eſt magiſter veſter Colcu, & ſani amici „ tui, qui apud nos ſunt.

XIX. Claudij Scoti preſbyteri, ad Iuſtum Abbatem.

De eo Boſtonus Burienſis, in Scriptorum Catalogo, Claudius monachus, & diſcipulus ſancti Bedæ ſecundùm quoſdam, floruit circa annum Chriſti 815. & ſcripſit ex opuſculis Origenis, Hieronymi, Ambroſij, Hilarij, Auguſtini, Rufini, Iohannis, Fulgentij, Leonis, Maximi, Gregorij & Bedæ; ſuper Euangelium Matthæi lib. 3. *Eum annum, & iſtos authores, in Commentariorum horum Præfatione author ipſe commemorat: cujus ea tantùm pars hic eſt adſcripta, quam ad finem hiſtoriæ anni* 815. *in tomi 9i. Appendice, ex Vallicellanâ urbis Romanæ bibliothecâ, attexuit Cæſar Baronius. Nos verò integrum hoc opus cùm alibi vidimus, tùm Cantabrigiæ, in Collegij Benedictini & Aulæ Pembrochianæ Bibliothecis.*

XX. Ejuſdem Claudij, ad Dructerannum Abbatem.

Habentur Claudij in epiſtolas Pauli Commentarij in Bibliothecâ Cœnobij Caſſinenſis (ex dono Theobaldi Abbatis, ut ex Chronico Caſſinenſi Leonis Oſtienſis, lib. 2. cap. 53. intelligitur) & S. Germani in urbe Autiſſiodoro; unde enarrationem epiſtolæ ad Galatas, cui hæc præfixa eſt Præfatio, deſcripſit Po-

trum Pesseliarus, & Parisijs anno 1542. in lucem emisit. Ejusdem in libros Mosis, Judicum & Ruth Commentarij (quorum meminit Tritthemius) an alicubi adhuc extent, nescio: ex libris in Leviticum, hæc tantùm sententias citatas invenio. * Sicut „ qui sanus ferè totus, pro parte aliquâ leprosus, removetur „ à tabernaculo ut immundus: sic qui Legis præcepta transgreditur ex aliquâ parte, nihil ex custodiâ mandati juvatur alterius; quia transgressor unius reus est omnium. Item. Christus in Cruce carnem suam fecit nobis esibilem. Nisi enim fuisset crucifixus, sacrificium corporis ejus minimè comederetur. Comeditur autem nunc in memoriâ Dominicæ passionis. Crucem tamen prævenies, in Cœnâ Apostolorum seipsum immolavit, qui post resurrectionem in cœli Tabernaculum suum sanguinem introduxit, portans cicatrices passionum.

* Claudius super Leviticum, lib. 2. cap. 4. tit. de leprâ corporis aut cutis, citat. ad marginem Hesychij in Leviticum, MS. in Bibliothecâ Regiâ.

XXI. Gildæ, ad Rabanum monachum.

Habetur MS. in Cottonianâ Bibliothecâ liber ejus de Computo, 99 Capitulis constans: præfixâ Præfatione hâc ad Rabanum; quem ex monacho abbatem Fuldensem post annum salutis 820. factum fuisse constat. Illud verò tempus ætati Gildæ illius quarti quadrat, quem genitorem Hibernienſem Scotum habuisse *scribit Balæus, & studuisse in finibus Scotorum Hibernienſium ex Lelando addit. quanquam Historicum opus, quod ab utroq; illi tribuitur, illud ipsum planè est quod in veracioribus exemplaribus Ninio Britanno adscribitur.*

XXII. Iohannis Scoti Erigenæ, ad Carolum Calvum Francorum Regem.

De hoc, Guilielmus Malmesburiensis lib. 2. de gestis regum Anglorum, cap. 4. Hoc tempore creditur fuisse Iohannes Scotus, vir perspicacis ingenij & multæ facundiæ: qui dudùm concrepantibus undiq; bellorum fragoribus, in Franciam ad Carolum Calvum transierat; cujus rogatu Hierarchiam Dionysij Areopagitæ in Latinum de Græco verbum

verbum è verbo tranſtulit. *& Nicolaus 1. in epiſtolâ ad ipſum Carolum.* Relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quòd Opus B. Dionyſij Areopagitæ, quod de Diuinis nominibus, vel Cœleſtibus ordinibus, Græco deſcripſit eloquio, quidam vir Iohannes, genere Scotus, nuper in Latinum tranſtulerit. *Huic verò tranſlationi præmiſſum eſt hoc ad regem Carolum Carmen: cujus primum diſtichon (quod tituli vice reliquis verſibus ſuperſcriptum fuiſſe videtur) vir doctus ita legendum cenſuit:*

Hunc librum, ſacro Græcorum nectare fartum,
Aduena Iohannes pando meo Carolo.

& paulo poſt:

Parcite Cecropidis; Attica vela ſequor.

XXIII. Ejuſdem Iohannis, ad eundem Carolum.

Hæc etiam Epiſtola præmiſſa eſt libris S. Dionyſij Areopagitæ quos Iohannes Eriugena tranſtulit de Græco in Latinum, jubente ac poſtulante glorioſiſſimo rege Carolo, Ludovici Imperatoris filio. *vt habetur in libro MS. quo hîc ſum uſus, Collegij S. Trinitatis Cantabrigiæ. Iohannis quoq; noſtri putantur eſſe Excerpta illa, quæ inter Macrobij ſcripta ferunur,* De differentijs & ſocietatibus Græci Latiniq; verbi; *hâc ad finem notationi adjectâ.* Explicit defloratio de libro Ambroſij Maçrobij Theodoſij, quam Iohannes carpſerat ad diſcendas Græcorum verborum regulas. *Atq; ita etiam cenſuit V. C. L. P. Pithœus;* eſſe hunc Iohannem Scotum, virum illum Græcæ Latinæq; linguæ peritiſſimum, qui Carolo imperatori coætaneus & Dionyſij libros Latinos fecit: *quemadmodum in ſuis ad hunc libellum notulis monuit Iohannes Oſpinæus. Refert Io. Balæus (Centur. 2. ſcriptor. Britann. cap. 24.) & eum ſecuti alij, tranſtuliſſe eum* in tres linguas, ſcilicet: Chaldaicam, Arabicam & Latinam, Ariſtotelis Moralia de ſecretis ſecretorum, ſeu recto regimine Principum. *Latini ſcripti duo penès me ſunt MSS. exemplaria: quod poſteriorie alicujus Iohannis opus eſſe, mihi non eſt dubium.*

XXIIII.

XXIIII. Anastasij Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarij, ad eundem Carolum.

Idem hîc de Iohannis Scoti translatione ab Anastasio fertur judicium, quod postea à Rogero Hovedeno latum est, in priore parte Annalium. Caroli rogatu Hierarchiam Dionysij Areopagitæ in Latinum de Græco verbum è verbo transtulit: quo fit, ut vix intelligatur Latina litera, quæ volubilitate magis Græcâ, quàm positione construitur nostrâ. *Ex hâc autem Epistolâ intelligimus, Græca in Dionysium quæ Maximo tribuuntur Scholia, non illius esse omnia, sed Iohannis Sycopolitani episcopi παράθεσις habere admixtas. Unde & Prologo in Græcâ editione Morelianâ titulum hunc præfixum videmus:* Πρόλογος τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ἢ καὶ τινὸς τοῦ Συκοπολίτου. Prologus sancti Maximi, vel, secundùm quosdam, Sycopolitani.

XXV. Dublinienſium, ad Lanfrancum Cantuarienſem archiepiſcopum.

Historia, cum hujus Epistolæ argumento conexa, & in Dublinienſibus & in Cantuarienſibus Annalibus habetur tradita. In Dublinienſibus quidem ita. Anno Domini 1074. Dunanus, epiſcopus Dublinenſis civitatis in Chriſto quievit, & in Eccleſiâ S. Trinitatis, juxta magnum altare, ad dextram ipſius, eſt ſepultus. Eodem anno ad regimen Dublinenſis Eccleſiæ Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuariæ, petente Goderico Rege, Dublinenſis Eccleſiæ populo & clero conſentientibus & eligentibus, in Eccleſiâ S. Pauli Londoniæ Patricium ſacravit antiſtitem, acceptâ priùs ab ipſo examinato Profeſſione, de ſuâ obedientiâ (modo anteceſſorum ſuorum) ſibi ſuiſq; ſucceſſoribus adhibendâ: ſacratumq; in patriam, unde venerat, remiſit; dans ei literas ferendas Goderico regulo, & Terdilvaco maximo Regi Hiberniæ. *In Cantuarienſibus brevius, hoc modo. Lanfranus, ordinationis ſuæ* quarto anno, Patricium Dubliniæ civitati in Hiberniâ ſacravit Epiſcopum Lundoniæ: à quo

&

& Profeſſionem accepit; & literas ei, deferendas Regibus Hiberniæ, dignas valdè memoriæ contradidit. *Profeſſionem, cujus hîc fit mentio, pagina* 118. *exhibemus, ex eodem Cottoniana Bibliotheca codice deſumptam, è quo præſentem Epiſtolam deſcripſimus. Litera verò ad Reges miſſæ, jam proximè ſubſequuntur.*

XXVI. Lanfranci Cantuarienſis archiepiſcopi, ad Gothricum Regem Dubliniæ.

Gothricus hîc non alius fuiſſe videtur quàm Godredus, cognomento Crouan, *de quo in Chronico regum Mannie, ad annum* 1066. *ita legimus.* Godredus ſubjugavit ſibi Dubliniam, & magnam partem de Layneſtir. Scotos verò ita perdomuit; ut nullus qui fabricaret navem vel ſcapham, auſus eſſet plus quàm tres clavos inſerere. Regnavit autem ſexdecim annis; & mortuus eſt in inſulâ quæ vocatur Yle.

XXVII. Ejuſdem Lanfranci, ad Terdelvacum Hiberniæ Regem.

Hanc, & precedentem Epiſtolam, Annalibus ſuis (in anni 1089. *hiſtoriâ) inſeruit Cæſar Baronius: quam utramq;, ex Cottoniano optimæ notæ Manuſcripto, emendatiorem hîc dedimus. De barbarâ autem iſtâ (quæ non ſolùm in Hibernia, ſed etiam apud Anglo-ſaxonas & Scotos in Britanniâ invaluerat) legitimas uxores deſerendi conſuetudine, videndus Camdenus in Hiberniâ ſuâ pag.* 765. *& Johannes Picardus, in notis ad Anſelmi lib.* 3. *Epiſtol.* 147. *ubi tamen* Terdelvacum *(ad quem & hæc à Lanfranco, & 29ª à Gregorio VII. data eſt epiſtola)* Gothrici ſucceſſorem *perperàm conſtituit: cùm eodem tempore Gothricus Dublinia regulus, & Terdelvachus (quem noſtri* Toippdealbach O bpiain *nuncupant) ſummus Hiberniæ Rex fuerit.*

XXVIII. Ejuſdem Lanfranci, ad Domnaldum Hiberniæ Epiſcopum.

Huc ſpectant quæ in Cantuarienſibus Annalibus, ad annum

11.am *Lanfranci, memorantur.* Eo quoq; tempore misit in Hiberniam Domnaldo Episcopo literas, sacræ doctrinæ pinguedine refertas. *Hæ verò, in tomo Epistolarum Lanfranci non inventas, Decretis Synodicis & Pontificijs ab Isidoro Mercatore collectis, tùm in publicâ Academiæ Cantabrigiensis tùm in privatâ D. Roberti Cottoni Bibliothecâ, subjuncta reperimus.* Domnaldus *autem sive* Dofnaldus, *cujus etiam in* 33. & 34. epistola *fit mentio, Armachanus videtur fuisse Archiepiscopus & totius Hiberniæ Primas.*

XXIX. Gregorij *VII.* Romani Pontificis, ad Hibernos.

Hanc quoq; Epistolam, in Gregorij Regesto nequaquàm inventam, eidem Isidori Mercatoris Collectioni annexam reperimus: & quia nullius certi anni, quo scripta ea fuerit, comparebat indicium; ad postremum Pontificatus illius annum referre libuit. Anno *autem* 1085. *vitâ illum excessisse constat,* 15. *vel* 16. *annis ante obitum Guiberti Antipapæ, qui ab Archiepiscopatu Ravennate ad Romanum Pontificatum evectus, Clemens III. est dictus. in quem à* Guilielmo Pictavienſi *Leonini isti editi sunt versiculi, quos (ut ad* 4am *Epistolam sumus polliciti) ex MSo quondam ad Succentoriam Thorneyæ apud Halifaxenses pertinente descriptos, huc apponere visum fuit.*

Willelmus Canonicorum beati Hilarij minimus, Wiberto.

Ne metra contemnas tibi scripta videre Ravennas:
Consilium sanum ne crede tibi fore vanum.
Ad cor manè citò ratione fruendo redito.
Si cor habes mundum, monstrabit te furibundum:
Qui contra cœlum jacis impenetrabile telum.
Te patet incautum, qui cornua ponis in altum;
Eventu tristi regnum poscens tibi Christi.
Insanis penitùs in ludibrium stabilitus;
Qui sanctæ sedis Papam fore te malè credis,

Quam

Quam factus prædo violásti corpore fœdo.
Stat meritò *Demens* nomen tibi stat malè *Clemens*,
O caput erroris per multa fluenta cruoris:
Nunc manifestabit error tuus atq; probabit,
Quos velut argentum fidei probat experimentum.
Ergo quamproperè tua cœpta eaveto tenere:
Et fastu spreto quid sis moriture videto.
Papæ prostratus transactos ede reatus;
Et veniam quære, culpamq; tuam profitere:
Est pius indultor, tamen æquè criminis ultor.

XXX. Gilleberti Lunicensis Episcopi, ad Episcopos Hiberniæ.

Ex MS. codice Bibliothecæ publicæ Cantabrigiensis Academiæ descripsi, collato Prologo De Usu Ecclesiastico *cum alio Benedictini Collegii, & libello* De Statu Ecclesiæ *cum altero monachorum Dunelmensium exemplari, à D. Augustino Linsello Decano Lichfeldiensi accepto. Est autem hic* Gillebertus *ille*, quem aiunt primâ functum legatione Apostolicæ sedis per universam Hiberniam, *ut in vitâ Malachiæ retulit Bernardus: non* Gilla Lincolniensis Episcopus *(cujusmodi nunquam in rerum naturâ quis extitit) quemadmodum in Appendicis illustrium Angliæ Scriptorum Centur. I. cap. 93. somniavit Iohannes Pitseus.*

XXXI. Ejusdem Gilleberti, ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum.

In MS. Epistolarum Anselmi volumine, quod mihi impartivit D. Robertus Cottonus, hoc habetur epistolium. Ex eo integrum librum Epistolarum Gilberti Westmonasterienſis ad Anselmum effinxit Io. Balæus, in Scriptorum Britanniæ Centur. 2 cap. 64. addens, esse qui istum, episcopum Lunicensem in Hibernia, olim fuisse contendant. *Sed falluntur illi, errore manifesto. Gillebertus enim sive Gislebertus cognomento* Crispinus, *in Beccensi cœnobio unà cum Anselmo monachus factus (non, ut Lunicensis noster, Rothomagi obiter illis cogni-*

tus:) & à Westmonasterienſi poſtmodùm abbatiâ ad Epiſcopatum nunquam fuit provectus; ſed abbas Weſtmonaſterij obijt, ibidemq; ſepultus eſt, hoc laudatus Epitaphio.

Hîc pater inſignis, genus altum, virgo ſenexq;,
Giſleberte jaces; lux, via, dux q; tuis.
Mitis eras, juſtus, prudens, fortis, moderatus;
Doctus quadrivio, nec minùs in trivio.
Sic tamen ornatus, nece ſextâ luce Decembris
Spiramen cœlo reddis & oſſa ſolo.

XXXII. Anſelmi Cantuarienſis archiepiſcopi, ad Gillebertum Lunicenſem epiſcopum.

Habetur inter excuſas Anſelmi, lib. 3. epiſt. 143. ubi editor Iohannes Picardus Lunicenſem *hunc epiſcopum in ſuo apographo* Lunidenſem *dictum innuit; eumq; epiſcopatum in Hibernia authoritatem Armachani Metropolitæ ſpectare, ex MSS. & impreſſis Codicibus annotat.* Lunidenſis *enim vel* * Luuidenſis *potiùs id eſt, Louthianus Epiſcopatus is olim fuit, qui Clochorenſis hodie appellatur. In exemplaribus ex quibus* 30a. *deſcripta eſt Epiſtola, Gillebertum* Lunicenſem, Lunnicenſem, & Lumnicenſem *Epiſcopum nominatum deprehendimus. quæ poſtrema nomenclatio ad Limiricenſem Epiſcopatum, qui Caſſilienſis archiepiſcopi ditioni ſubeſt, nos ducit. Urbs enim quæ Anglis* Limrick, *Hibernis* Lumneach *nuncupatur.*

* Girald. Cambrenſ. Topograph. Hiberniæ, diſtinct. 2. cap. 30.

XXXIII. Ejuſdem Anſelmi, ad Epiſcopos Hiberniæ.

Ex MSo nunc primùm edita eſt hæc Epiſtola: in cujus inſcriptione duo tantùm Epiſcopi nominatim compellantur, Senior Domnaldus & Donatus. *è quibus Domnaldus (qui & Dofnaldus & Donaldus) Primas ille Hiberniæ fuiſſe videtur, cujus ad 28am Epiſtolam jam meminimus.* Senior *enim apud Latinos mediæ ætatis ſcriptores (ut etiam nunc apud Gallos* Seigneur) *dignitatis eſt nomen, non ætatis. Donatus verò Dublinienſis ille eſt, quem Patricio, anno* 1084. *VI. Idus Octobris in Britannico Oceano ſubmerſo, in Epiſcopatu ſucceſſiſſe, Dublinienſes*

nienſes produnt Annales: in quibus etiam mortis ejus tempus ita conſignatum legimus. Anno Dom. 1095. Dungus, qui & Donatus, Epiſcopus Dublinenſis in Chriſto quievit. *Ut enim priorem Donatum, qui primus Oſtomannorum Dublinienſium fuit Epiſcopus, diſcriminis grátiâ* Dunanum; *ita poſteriorem hunc* Dungum, & Dongum & Donugum (*deflexo à* Donagh *vocabulo, quod Hibernicâ linguâ* Donatum *ſonat*) *appellatum invenimus.*

XXXIIII. Waterfordienſium, ad Anſelmum Cantuarienſem archiepiſcopum.

Habetur tùm in MS. Epiſtolarum Anſelmi volumine, tùm in Ædmeri Hiſtoriæ Novellæ libro 2. ubi totius rei geſtæ ſeries ita pertexitur. Rex Hiberniæ *Murchertachus* nomine, & *Defnaldus* Epiſcopus cum cæteris Epiſcopis, & quiq; Nobiles cum Clero & populo ipſius Inſulæ miſerunt nuncios ac literas ad *Anſelmum*, innoteſcentes ei Civitatem quandam *Wataſerdiam* nomine, in unâ ſuarum Provinciarum eſſe; cui ob numeroſam Civium multitudinem expediret Epiſcopum inſtitui, ſimulq; petentes, quatenùs ipſe (Primatus quem ſuper eos gerebat poteſtate, & quâ fungebatur vicis Apoſtolicæ authoritate) ſanctæ Chriſtianitati ac neceſſariæ plebium utilitati inſtituendo eis Pontificem ſubveniret. Iam enim ſæcula multa tranſierant, in quibus eadem Civitas abſq; providentiâ & curâ Pontificali conſiſtens, per diverſa tentationum pericula jactabatur. Elegerant autem idem ipſi in hoc officium quendam ſuæ gentis virum vocabulo *Malchum*, eumq; ſacrandum cum communi Decreto ad Anſelmum tranſmiſerunt. Igitur Anſelmus conſiderans & intelligens eos juſta & utilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergò Pontificem diligenter in his quæ ſacra jubet auctoritas examinatum, ac multorum cum vitæ ſuæ teſtimonio, dignum Epiſcopatu comprobatum, ſumptâ ab eo ex more de ſubjectionis ſuæ obedientiâ Profeſſione, ſacravit eum *Cantuariæ* quinto Kal. Ianuarij; aſſiſtentibus & cooperantibus ſibi in

hoc ministerio suo duobus Episcopis suis, *Radulpho* scilicèt Ciceſtrensi & *Gundulpho* Roffensi. *Malchi verò* Professio, *cujus hîc fit mentio, post Epistolas habetur, pag.* 119.

XXXV. Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, ad Muriardachum Hiberniæ Regem.

Inter editas habetur, lib. 3. *epist.* 142. *Est autem* Muriardachus *hic, idem cum præcedentis epistolæ* Murchertacho; *qui (nisi me fallo) Rex Lagenienſium est* Murchardus, *pater* Dermitij *illius qui Anglos ad debellandam Hiberniam primus sollicitavit &, paternæ memor injuriæ, summo* Dublinienses *prosecutus est odio*. In medio namq; domus cujusdam gran-
* the Tolsele dis, *ubi tanquam in foro pro rostris sedere consueverant, patrem ipsius interemptum, damno dedecus annectentes, cum cane cives tumulaverant: *ut in libro* 1. *Expugnationis Hiberniæ cap.* 17. *refert Giraldus Cambrensis. Perpetratum est hoc facinus anno Salutis* 1120. *ad quem in Britannico Chronico annotat Caradocus Lhancarvanensis*, decessisse Murcartum, dignissimum & maximum totius Hiberniæ Principem. *& Thadæus Doulingus, Leghlinensis Ecclesiæ nuper Cancellarius, in Hibernicis suis Annalibus.* Murchardus serenissimus Lageniæ in Hiberniâ Princeps; fidus amicis, terribilis inimicis, alienis liberalis, à subditis propter ejus bene meritam pietatem & justitiam præ cæteris amandus, obijt & apud Fernes sepelitur. *Ad hunc quoq; spectat illa Giraldi, in Itinerario Cambriæ lib.* 2. *cap.* 1. *narratio*. Gulielmus Gulielmi Regis Bastardi filius & Normannorum in Angliâ rex secundus, qui Rufus est agnominatus, Cambriam suo in tempore animosè penetrans & circundans, cùm à rupibus Hiberniam fortè prospiceret, dixisse memoratur: *Ad* terram istam expugnandam ex navibus regni mei huc convocans, pontem adhuc faciam. Quo verbo ad Murchardum Lageniæ tunc Principem in Hiberniam fortè translato, cùm aliquandiu propensiùs inde cogitâsset, fertur respondisse: Nunquid tantæ comminationis verbo Rex ille, *Si Deo placuerit*, adjecit? Audito verò quod nullam

nullam prorſus Dei mentionem in hoc ſuo Rex ſermone feciſſet, tanquàm prognoſtico gaudens certiſſimo: Quoniam, inquit, homo iſte de humanâ tantùm confidit potentiâ, non divinâ; ejus adventum non formido.

XXXVI. Ejuſdem, ad eundem.

Si eis minùs videatur veriſimile, ejuſdem argumenti ad eundem ſecundas eſſe miſſas literas, nullâ priorum mentione factâ: ſciat, eodem tempore regnâſſe quoq; Muirceartach *ſive* Murchertach O Briain; *qui* Terdelvaco O Briain *in ſummo Hiberniæ principatu anno* 1086. *ſucceſſit. Ejus in Regum Manniæ Chronico hujuſmodi fit commemoratio. Anno* 1089. Omnes proceres Inſularum audientes mortem Lagmanni, miſerunt legatos ad *Murecardum O Brien* Regem Hiberniæ, poſtulantes ut aliquem virum induſtrium de regali ſtirpe in regem eis mitteret, donec Olavus filius Godredi creſceret. Annuit eis Rex libentiſſimè, & quendam Dopnaldum filium Tade ad eos miſit: monens & præcipiens ei, ut cum omni benignitate & modeſtiâ regnum, quod ſibi non debebatur, gubernaret. Sed ille poſtquàm ad regnum pervenit, parvipendens præcepta ſui Domini, cum magnâ tyrannide abuſus eſt regno; & multis ſceleribus perpetratis, tribus annis enormiter regnavit. Tunc omnes principes Inſularum unâ conſpiratione commoti, adverſùs eum congregati ſunt, & expulerunt à finibus ſuis. Ille autem fugiens ad Hiberniam, non eſt ultrà reverſus ad eos. *Hanc verò Epiſtolam, inter reliquas Anſelmi, lib.* 3. *epiſt.* 147. *Iohannes Picardus edidit; & annotationes adjecit.*

XXXVII. Murchardachi Hiberniæ Regis, ad Anſelmum Cantuarienſem archiepiſcopum.

Ernulfus, *quem generum ſuum hîc appellat Murchardachus, eſt* Arnulphus de Monte Gomerico, *primus Penbrochiæ expugnator, & regionis illius (qua Dyvet & Occidentalis Wallia appellatur) Dominus, filius Rogeri de Monte Gomerico*

merico primi Salopiæ & Arundeliæ Comitis. De eo Giraldus Cambrensis, in Itinerario Cambriæ lib. 1. *cap.* 12. Primus *Penbrochiæ* castrum Arnulphus de Montgomery sub Anglorum rege Henrico primo, ex virgis & cespite tenui, satis exile construxit. Quod postmodùm in Angliam revertens viro probo prudentiq; Giraldo de Windesorâ Constabulario suo primipiloq; cum paucis custodiendum exposuit. *illi nimirùm* Giraldo, *à quo Kildariæ & Desmoniæ Comites, aliaq; in Hiberniâ* Giraldinorum *familiæ, genus repetunt suum. Arnulphus postea simul cum fratre Roberto de Belesmo Comite Salopiensi ab Henrico I. deficiens, ut auxiliaribus contra regem suum copijs magis firmaretur, in Hiberniam trajecit, &* Murcharti *sive* Murchardachi *regis filiam uxorem duxit: quemadmodum in anni* 1101. *&* 1102. *historiâ confirmat Caradocus Lhancarvanensis. Conjurationis verò exitum Guilielmus Malmesburiensis libro* 5. *de Regibus ita explicat,* Robertus cum fratribus, Ernulpho (qui paternum cognomen sortitus fuerat) & Rogerio Pictavensi (quòd ex eâ regione uxorem acceperat sic dicto) Angliam perpetuò abjuravit: sed vigorem sacramenti temperavit adjectio; nisi Regi placito quandoque satisfeciſſet obsequio. *Quæ historia ad hujus necessaria est intellectum epistolij, quod ex MS. epistolarum Anselmi volumine descripsimus.*

XXXVIII. Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, ad Malchum Waterfordiensem episcopum.

Ex eodem MS. in quo circiter 90. *Anselmi adhuc inedita continebantur epistolæ. De* Malchi *ad Waterfordiensem episcopatum electione XXXIIII.ª (supra pag.* 92.) *agebat Epistola. Neq; Waterfordiæ solùm sed etiam vicinæ Lismoriæ erat ille Episcopus. Unde* senior Lesmorensis (*eâ* senioris *notione, quam ad XXXIII. epistolæ inscriptionem apposuimus*) *in vitâ discipuli ejus Malachiæ à Bernardo appellatur: ubi etiam de Malcho hæc, inter alia complura, memorantur.* Hic erat [illegible] plenus dierum & virtutum: & sapientia Dei

erat

erat in illo. Natione quidem Hibernus, ſed in Angliâ converſatus fuerat in habitu & propoſito monachali in Vintonienſi monaſterio: de quo aſſumptus eſt in Epiſcopum in Leſmor civitate Mumoniæ, & ipſâ nobiliore inter cæteras regni illius. Ibi tanta ei deſuper collata eſt gratia, ut non modò vitâ & doctrinâ, ſed & ſignis clareret.

XXXIX. Ejuſdem, ad Samuelem Dublinienſem epiſcopum.

Cum aliis Anſelmi, lib. 3. epiſt. 72. Iohannes Picardus divulgavit, & notas adjunxit: in quibus tamen illud pronuntiatum neceſſariò eſt caſtigandum, Hiberniæ Epiſcopos ab Archiepiſcopo Eboracenſi, duobuſq; Epiſcopis quos debet Cantuarienſis Archiepiſcopus mittere, eſſe inaugurandos. *quæ hallucinatio non aliunde quàm ex craſſo illo ejuſdem in notis ad 149. epiſtolam proceſſit errore;* inſularum Orcadum *nomine* Hiberniam & Scotiam *contineri. De* Donato, *cujus hic mentio, Samuelis avunculo & in Dublinienſi epiſcopatu proximo anteceſſore, ad epiſtolam 33am dictum eſt aliquid. Conſecrationis ejus memoria in Cantuarienſibus Annalibus ita eſt conſignata. Lanfrancus, ordinationis ſuæ* ſextodecimo anno, ſacravit Donatum monachum ſuum Cantuariæ ad regimen Dubliniæ, petente Rege, Clero & populo Hiberniæ; quibus etiam literas exhortatorias miſit. *& in Dublinienſibus:* Anno Domini 1085. Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis ad regimen Dublinenſis Eccleſiæ ſacravit Donatum monaſterij ſui monachum, in ſede metropoli Cantuariæ; petentibus atq; eligentibus eum Terdilvaco Hiberniæ Rege, & Epiſcopis Hiberniæ regionis, atq; Clero & populo præfatæ Civitatis. *Quo eodem etiam anno ipſum* Terdilvacum *regem mortuum eſſe, in Buchanis Annalibus legimus: in quibus* Tairdelbach mac Taidg mac Briain *nominatur. Donato verò anno* 1095. *vitâ functo ſucceſſor datus eſt Samuel: de quo Ædmerus, in Novella Hiſtoria 2° libro.* Venit ad Anſelmum quidam monachus Cœnobij ſancti Albani, natione Hibernenſis, nomine Samuel. Hic

defuncto bonæ memoriæ Donato Dublinæ Civitatis Episcopo, à Rege Hiberniæ Murierdach nomine, necnon à Clero & populo in Episcopatum ipsius Civitatis electus est, atq; ad Anselmum, juxta morem antiquum, sacrandus cum communi Decreto directus. Quorum electioni & petitioni Anselmus annuens, hominem aliquandiù secum honorificè detentum, necnon qualiter in domo Dei conversari deberet diligenter instructum, sumptâ ab eo de Canonicâ subjectione suâ ex antiquo more Professione, promovit in Episcopatus officium Wintoniæ, octavâ die subsequentis Paschæ, ministrantibus sibi in hoc officio quatuor Episcopis suffraganeis suis. Qui novus Pontifex tanti Patris benedictione, ac literarum præfato Regi, Clero quoq; ac plebi Hiberniæ, pro testimonio suæ consecrationis scriptarum astipulatione roboratus, in patriam suam cum gaudio revertitur, atq; in sedem suam cum honore pro usu suscipitur terræ. *Habetur hic, pag. 119. tùm Donati tùm Samuelis Professio: verùm Lanfranci & Anselmi cum ob missa littera interierunt.*

XL. Dublinienſium, ad Radulphum Cantuarienſem archiepiſcopum.

De Gregorij ordinatione ita ſcripſit, qui tum vixit, Wigornienſis monachus, Florentij Continuator. Anno 1121. Clericus quidam natione Hibernenſis nomine Gregorius, à Rege Hiberniæ, Clero & populo, in Episcopatum Dublinæ civitatis electus, Angliam venit antiquo pro more ordinandus ab Archiepiſcopo Cantuarienſi, Anglorum Primate. Quem, ex præcepto ejuſdem archipræſulis, Rogerus Sareſberiæ epiſcopus apud caſtellum ſuum quod vocatur Diviſio VIII. Calend. Octobris, Sabbato, ad diaconatus & ad preſbyteratus promovit gradum. Ordinatus eſt autem epiſcopus. VI. Nonas Octobris, Dominicâ, apud Lambhitham à Radulpho Cantuariorum Pontifice. Ejuſq; conſecrationi interfuêre epiſcopi, Richardus Lundoniæ, Rogerus Sareſberiæ, Robertus Lincolniæ, Everardus Norwicenſis,

censis, & David Bangorensis. *Dublinensium Episcoporum postremus hic fuit, & Archiepiscoporum primus: vitæq; supremum egit diem, V III. Id. Octobr. (ut habetur in Necrologio Ecclesiæ S. Trinitatis Dublin.) anno 1161. Hunc verò Dublinensium Epistolam, ad calcem Collectionis Decretalium Isidori Mercatorii, in Corbeiensi Bibliotheca invenimus.*

XLI. Henrici I. Anglorum Regis, ad eundem Radulphum.

Superiori epistolæ in eâdem Collectione subjunctum erat hoc Breve regis Henrici I. Nam ut Latini Brevia, *sic etiam eorum exemplo recentiores Græci* βρεβία, *brevia hujusmodi Regum scripta appellant: & ut apud Græcos (quemadmodum alibi à nobis ad hoc ipsum Rescriptum ex Eustathio est observatum)* μελέτιος *non est semper* διατύπωσις λέξις, *sed aliquando respondet τῷ* ἀξιοῦν *καὶ τῷ* ἐπιτάττειν; *ita & Mandandi vocem eodem sensu usurpant aliquando Latini. quemadmodum tùm paulo antè in 38. & 39. epistolâ, tùm manifestissimè in hâc præsente licebit animadvertere. Nam, ut in libro 3. de gestis Regum Anglorum Guilielmus Malmesburiensis retulit,* Hibernienſium regem Murcardum & successores ejus, quorum nomina fama non extulit, ita devotos habuit Henricus I. ut nihil, nisi quod eum palparet, scriberent, nihil, nisi quod juberet, agerent. *& tamen scribit hîc ille, sibi* mandavisse Regem Hiberniæ per Breve suum; *hoc est, significavisse.*

XLII. Bernardi Clarævallensis abbatis, ad Malachiam Hiberniæ Episcopum.

Hæc, & duæ sequentes ad Malachiam missæ, inter editas Bernardi epistolas habentur, numero 315. 316. & 317. Fraudi verò à Iohanne Picardo (in notis ad Anselmi lib. 3. epist. 72.) injectum est scrupulum: quomodo Bernardus Malachiam in ejus Vitâ nominet Archiepiscopum, quum fato functus is fuerit anno 1148. *biennio scilicet ante Pallia in Hiberniam per Iohan-*

nem Paparonem Romanæ Sedis legatum delata. ni forsan *(inquit)* dicas, quod Balæum de Malachiâ loquentem scripsisse recolo, nempè quod obtinendi Pallij gratiâ Romam accessisset. Verùm penes auctorem sua fides esto. *Atqui minimè erat opus Balæum hîc testem advocare: hujus rei fides penès ipsum Bernardum est, qui Romæ Pallium ab eo petitum, nec tamen impetratum fuisse narrat.* Metropoliticæ *enim* sedi *(ait ille)* deerat adhuc & defuerat ab initio Pallij usus; quod est plenitudo honoris. *Sed ante accepta Pallia, Armachanos antistites jam inde ab initio Archiepiscopos extitisse & Metropolitanos totius Hiberniæ, atq; adeò novas sua authoritate Metropoles instituisse, ex eâdem Malachiæ Vitâ à Bernardo descriptâ manifestius est, quàm ut in quæstionem vocari debeat.* Celsus *enim Armachanus non modò* Archiepiscopus *sibi appellatur atq;* Metropolitanus: *sed & insuper additur:* Erat & altera sedes Metropolitica, quam de novo constituerat Celsus; primæ tamen sedi & illius Archiepiscopo subdita, tanquàm Primati. *De eodem quoq; Celso ibidem legitur.* Cognoscens quia moreretur, fecit quasi testamentum, quatenùs Malachias deberet succedere sibi; quòd nullus videretur dignior qui episcoparetur in sede primâ. *Et pòst.* Anno ætatis suæ tricesimo octavo pauper Malachias, pulso incubatore, intravit Ardmacham Pontifex & Metropolitanus totius Hiberniæ. *Illud potius dubitationem hîc movere posset: quòd quum tertio pòst anno Malachias relicto Archiepiscopatu, Dunensis Episcopatus administrationem susceperit, ac deinde anno* 1137. *Romam ad Innocentium* II. *profectus, Pontificis in Hibernià legatus primùm constitutus fuerit; in hujus tamen Epistolæ inscriptione simul* Hibernien-sium Archiepiscopus & Apostolicæ sedis legatus *salutetur, nisi fortè* Archiepiscopi *nomen pro* Episcopi *in editos codices irrepsisse putandum sit: vel* Archiepiscopi *delatum fuisse illi titulum, quòd nuper eo honore fuisset functus, & jam legatus factus parem aut etiam majorem dignitatem adhuc obtinere existimaretur.*

XLIII. Ejusdem ad eundem.

De primâ Cisterciensium monachorum ex Clarevallensi cœnobio in Hiberniam missione agit hæc Epistola, cujus historiam ipse Bernardus sic enarrat, de reditu Malachiæ ab itinere Romano sub Innocentio II. verba faciens. Revertens per Claramvallem, suam secundam nobis largitus est benedictionem. Et alta suspiria trahens, quòd non liceret sibi pro suo desiderio remanere; Hos, inquit, interim pro me oro ut retineatis, qui à vobis discant quod nos postmodùm doceant. Et infert. Erunt nobis in semen, & in semine isto benedicentur gentes: & illæ gentes quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audierunt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abijt. Qui probati & digni inventi, monachi facti sunt. Post aliquod tempus cùm jam sanctus esset in terrâ suâ, misit alios: & factum est de illis similiter. Quibus per aliquantum tempus instructis & eruditis corde in sapientiâ, dato eis in patrem sancto fratre Christiano, qui erat unus ex ipsis, emisimus eos; adjungentes de nostris, quanti sufficerent ad numerum abbatiæ. Quæ concepit & peperit filios quinque: & sic multiplicato semine, augescit indies numerus monachorum, juxta desiderium & vaticinium Malachiæ. *Illa reliquarum mater Abbatia Mellifontis fuit in Armachanâ diœcesi posita: de cujus extructione (quinquennio post Hibernienses monachos in Clarâ-valle relictos factâ) in Annalibus à Thomâ Casao editis ita legimus. Anno* 1142. fundatur abbatia Mellifontis, Donato rege * Vrgalliæ terras & possessiones donante, Malachiâ Episcopo procurante. ad quam regendam Bernardus abbas Clarævallensis misit conventum de illis quos Malachias in † Clarevalle ad addiscendum ordinem reliquerat, & postea miserat: dato eis in patrem fratre Christiano. *Hinc, circa annum* 1144. *propagatum est cœnobium* * *Nevoracense*, de Viridi ligno *appellatum, & ab ipso Malachiâ episcopo fundatum. Deinde anno* 1146. *XIV. Januar. apud Midenses*, Lieltrede, *Latinis* de Beatitudine, *vulgo*

* Ughell.

† Clair-vaux.

* Newry.

Bective *dictum. ac demùm anno* 1148. *XVI. Auguſti*, Buellium *in Tuamenſi diœceſi*, Boyle *hodie votivum. Atq; has tres filiæ, vivente Malachiâ, enixa eſt Melliſontis abbatia: quibus, Bernardo adhuc ſuperſtite, circa annum* 1151. *duæ videntur acceſſiſſe aliæ*: de Valle Salutis, *ſive* Baltinglas *in agro Wickloenſi, &* Magio *ſive* Nenay *in Limiricenſi. Nam* Rupenſem *prope Caſſiliam, lieèt Melliſontis filia & ipſa fuerit, poſterioribus tamen fuiſſe temporibus, in fine Notitiæ Cœnobiorum Ciſtercienſium Hiberniæ & Caſſilienſium Archiepiſcoporum Catalogo oſtendit D. Iacobus Waræus eques auratus, in hoc ſtudiorum genere verſatiſſimus.*

XLIIII. Ejuſdem, ad eundem.

De Clarævallenſibus monachis in Hiberniam miſſis, etiam in hâc epiſtolâ agit Bernardus: ut & in 205ª. *ad Roſſenſem epiſcopum.* Retribuat vobis Dominus in vitam æternam, quòd viſcera noſtra refoviſtis: filios noſtros loquor, quos miſimus in Hiberniam. *ad cujus loci illuſtrationem, à Iohanne Picardo in Notis duo producuntur teſtimonia: ex Godefrido unum, in Vitæ Bernardi libro* 3. (al. 4.) *cap.* 6. *ſcribente, ſupereſſe ejus monumenta etiam* apud Soles occidnos Hibernorum; *ex quinta diſtinct. cap.* 2. *veterum rituum à Ciſtercienſibus ſervatorum, hoc alterum.* Abbates de Hiberniâ tribus annis remaneant, & quarto anno veniant ad Capitulum: & Abbas Melliſontis ita ordinet, ut aliqui eorum ſingulis annis veniant ad Capitulum. *Primus autem Melliſontis Abbas fuit Chriſtianus Conarchius, cujus in hâc epiſtolâ* 44ª *fit mentio; frater Malchi, non Water ſordidioris illius & Liſmorenſis Epiſcopi, ad quem* 34ª *&* 35ª *ſpectavit epiſtola; ſed alterius, cujus in vitâ Malachiæ ita meminit Bernardus.* Frater eſt iſte ſecundùm carnem Chriſtiani noſtri Melliſontis abbatis: ambo enim ſuperſtites adhuc ſunt, ſibi in ſpiritu modò germaniores. *Priori verò Malcho in Liſmorenſi epiſcopatu, ut & Malachiæ in Pontificiâ legatione, ſucceſſit ipſe Chriſtianus: quem duabus generalibus Hiberniæ Synodis præſedſſe legimus; Mellenſi anno* 1152. *&*

Caſſilienſi

Caſſilienſi anno 1172. celebrata. Cui & tertius ille conventus addi poterit, de quo in Annalibus Caſaus. Anno 1157. Eccleſia Mell dedicatur: in cujus dedicatione fuerunt iſti venerabiles patres. Chriſtianus Epiſcopus Liſmorenſis, totius Hiberniæ legatus, qui fuit primus Abbas ejuſdem eccleſiæ; Gelaſius Armachanus, Gregorius Dublinenſis, Edanus Tuamenſis, archiepiſcopi, cum ſuis ſuffraganeis, XVIII. Abbatibus, & Prælatis ferè totius Hiberniæ; nec non & Mauricius Rex Hiberniæ, cum populi ſui nobilioribus. *Unde etiam liquet, Mellis & Melliſontis eandem fuiſſe Eccleſiam; licèt is locus qui Mellis nomen hodie retinet, tribus paſſuum millibus à Melliſonte ſit remotus: nomine, ut videtur, utrique, dato à ſancto Mel Epiſcopo, B. Patricij diſcipulo, & ſororis ipſius Darercha filio. de quo videndus in Patricij Vitâ Jocelinus, cap. 50. 102. & 186.*

XLV. Ejuſdem, ad Hibernienſes fratres.

Conſolatoria hæc eſt, de morte Malachiæ: cujus laudes duobus Sermonibus in ipſius Natali habitis idem Bernardus prædicat, & libro ſingulari de Vitâ ejus, Congani abbatis & reliquorum fratrum Hibernienſium rogatu, edito. id enim ipſe, in fine Præfationis ita indicat. Tu id mihi abba Congane injungis, reverendus frater & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (ut ex Hibernia ſcribis) veſtra illa omnis eccleſia ſanctorum. Libens obedio: præſertim quod non eloquium exigitis, ſed narrationem. Dabo verò operam, ut ea ſit pura & luculenta, devotos informans, faſtidioſos non onerans. Sanè narrationis veritas ſecura apud me eſt, intimata à vobis; haud alia proculdubio proteſtantibus, quàm quæ certiſſimè comperta ſunt vobis.

XLVI. Adriani *IIII.* Pontificis Romani, ad Henricum *II.* Anglorum Regem.

„ *Adrianus IIII. Papa, natione Anglus, Norwegiam primus Chriſtianâ fide imbuit, amoreque patriæ dulcis Imperium Hiberniæ, quæ Pontificia ditionis fuerat, Henrico II. Anglorum*

„glorum Regi conceſſit: inquit Reginaldus Polus Cardinalis in* oratione ad Anglos ſuos anno 1554. in Comitijs Parlamentarijs habitâ. Quo verò jure dominium Hiberniæ Pontifex ſibi vendicaverit; Iohannes Sariſburienſis, qui ipſe Privilegium hoc ab Adriano impetravit, libro 4. Metalogici ſui capitulo ultimo ita aperit. Ad preces meas illuſtri Regi Anglorum Henrico II. conceſſit & dedit Hiberniam jure hæreditario poſſidendam: ſicut literæ ipſius teſtantur in hodiernum diem. Nam omnes inſulæ de jure antiquo, ex donatione Conſtantini qui eam fundavit & dotavit, dicuntur ad Romanam Eccleſiam pertinere. Annulum quoque per me tranſmiſit aureum, ſmaragdo optimo decoratum, quo fieret inveſtitura juris in gerenda Hibernia: idemq; adhuc annulus in curiali archio publico cuſtodiri juſſus eſt. *Narrat quoq; Giraldus Cambrenſis in Hiberniæ expugnatæ hiſtoriâ, lib. 2. cap. 6. Regem Henricum ab Adriano Papâ Privilegium hoc perquiſiviſſe*, per Iohannem Saliſburienſem, poſtmodùm Epiſcopum Carnotenſem, Romam ad hoc deſtinatum. Per quem etiam (*inquit*) idem Papa Anglorum Regi annulum aureum in inveſtituræ ſignum præſentavit: qui ſtatim, ſimul cum Privilegio, in archivis Wintoniæ repoſitus fuerat. *Anno verò* 1155. *ſub ipſa videlicèt initia regni Henrici & Pontificatus Adriani, impetratum fuiſſe hoc privilegium, docent in ſuis Annalibus Rogerus Wendoverius, Matthæus Pariſienſis & Nicolaus Trivetus.* Per idem tempus, (*ait ad eum annum Matthæus Weſtmonaſterienſis*) rex Anglorum Henricus nuncios ſolennes Romam mittens, rogavit Papam Adrianum, adhuc novum, cujus gratiam confidenter obtinere ſperavit, utpote Anglum, ut liceret ei Hiberniam hoſtiliter intrare, & eam ſibi ſubjugare; atq; homines illos beſtiales ad fidem Chriſti decentiùs revocare, Eccleſiæq; Romanæ fideliùs inclinare. Quod Papa Regi gratanter annuit; & eidem, ſuper hoc, Privilegium deſtinavit. Rex igitur Henricus (*addit ad eundem annum Trivetus*) circa feſtum S. Michaelis, habito Wintoniæ Parliamento, de conquirendâ Hiberniâ cum ſuis optimatibus

* Iohan. Elder. liter. ad Cathe neſiæ epiſcopũ, dat. Londini Kalend. Ianuar. an. 1555. & Matth. Parker. in vitâ Poli.

optimatibus tractavit. Quod quia matri ejus Imperatrici non placuit; ad tempus aliud dilata est illa expeditio. *Similia habet Robertus de Monte in Continuatione Chronographia Sigeberti, anno* 1156. *& Iohannes Rossus Warwicensis in libello de terris Coronæ Angliæ annexis; cui & integram hanc Adriani Bullam inseruit. quod etiam à Matthæo Parisiensi & Nicolao Trivetto ad annum* 1155. *Cæsare Baronio, ad annum* 1159. *& Giraldo Cambrensi (tum in loco jam citato, tùm in* 1. *libro de Vitâ suâ) est factum. Eandem etiam in Scotichronici lib.* 12. *cap.* 33. *necnon in Dublinienſis archiepiscopi & Lismorensis episcopi Regestis descriptum vidimus. Eidem in MS. Giraldi codice, quo Iohannes Stovæus est usus, (sicut in Annalibus ejus, ad annum* 1160. *videre licet) adjuncta erat Symboli Apostolici & Orationis Dominicæ vetus Anglicana versio: quam nonnulli eodem tempore ab Adriano ad populares suos missam fuisse autumant.*

XLVII. Alexandri *III.* Pontificis Romani, ad eundem.

Habetur apud Giraldum Cambrensem libro 2° *Historiæ Hibernia expugnatæ cap.* 6. *indeq; apud Iohannem Rossum Warwicensem in libro de terris Coronæ Angliæ annexis. In Francofurtensi tamen Giraldi editione, non sòlùm integrum hoc Diploma est prætermissum, sed etiam totus ejus historia inversa & depravata: quam nos ex duobus MSS. exemplaribus instituimus. Anglorum rex*, directis ad Curiam Romanam nuncijs, ab Alexandro tertio tunc præsidente privilegium impetravit, ejusdem auctoritate simul & assensu, Hibernico populo tam dominandi quàm ipsum in fidei rudimentis incultissimum Ecclesiasticis normis & disciplinis (juxta Anglicanæ Ecclesiæ mores) informandi. In Hiberniam itaq; Privilegio transmisso per Nicolaum Walingfordensem tunc Priorem (Malmesburiensem quoq; postmodùm Abbatem tam positum quàm depositum) necnon & Gulielmum Aldelmi filium, convocatâ statim apud Waterfordiam Episcoporum Synodo, in publicâ audientiâ

ejusdem Privilegij, cum universitatis assensu, solemnis recitatio facta fuit: necnon & alterius Privilegij per eosdem transmissi, quod idem Rex ab Adriano Papâ, Alexandri decessore, antèà perquisierat per Iohannem Salisburiensem, postmodùm Episcopum Carnotensem, Romam ad hoc destinatũ. *Vnde corrigendus error Richardi Stanihurstii V. C. L. avunculi mei, qui in 3. de rebus Hibernicis libro, depravata Giraldi secutus exemplaria, ait* Iohannem Salisburiensem, convocato Waterfordiæ antistitum Concilio, Pontificias litteras publicè recitâsse. *Hunc verò spectat locus ille Rogeri Hovedeni, in posteriore Annalium parte, ad annum* 1171. Rex Angliæ misit transcriptum Chartarum universorum Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ ad Alexandrum Papam: & ipse authoritate Apostolicâ confirmavit illi & hæredibus suis regnum Hiberniæ, secundùm formam Chartarum Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ. *& Iohannis Bramptoni in Ioranalensi Historiâ.* Rex Angliæ misit nuncios suos ad Alexandrum Papam, cum litteris Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ, ad regimen Hiberniæ sibi & hæredibus suis auctoritate Apostolicâ confirmandum: sicq; factum est. Nam summus Pontifex regnum illud sibi & hæredibus suis auctoritate Apostolicâ confirmavit, & in perpetuum eos constituit inde Reges.

XLVIII. Ejusdem Alexandri, ad Laurentium Dublinensem Archiepiscopum.

Est hic Laurentius O Tolus; cujus Vitam ab Augiensis Collegij monacho descriptam tom. 6. Vit. Sanctor. Novemb. 14. inseruit Laurentius Surius. Patrem habuit, ut author ille indicat, Muriartach *sive Mauricium O Tuohail, ad quem* non modica pars Hiberniæ, quæ Lagenia dicitur, jure hæreditario pertinebat: *matrem* Ingen Ybruin (*ita enim legunt duo hujus Vitæ, quæ ego habeo, MSS. exemplaria*) *id est,* filiam Principis, *ex Birnorum, ni fallor, familiâ. Annos natus decem, Dermitio regi (qui alius ab illo Murchardi filio fuit, à quo Angli in Hiberniam sunt introducti) à patre obses*

datus,

datus, duriſſimè ab eo habitus eſt: poſt biennium verò patri reſtitutus, & Eccleſia miniſterio ab eo dicatus, ſub magiſterio Glindelacenſis Epiſcopi vixit. Cùm annorum eſſet XXV. Eccleſia S. Comgoni ſive Keivini de Glindelach Abbas, Clero & populo id poſtulantibus, *conſtituitur eſt: ac demùm Gregorio Dublinienſi archiepiſcopo defuncto, ad Dublinienſem cathedram evectus, anno Domini* 1162. a Gelaſio totius Hiberniæ Primate, in ipſâ Dublinienſi Eccleſiâ, multis Epiſcopis præſentibus, gratias agente populo, ſolennitèr conſecratus eſt. *Anno* 1179. *unâ cum* Catholico *Tuamenſi Archiepiſcopo, & * quinque vel ſex Hiberniæ Epiſcopis Romam ad Lateranenſe Concilium profecturus, per Angliam tranſiit: ubi omnes* pro licentiâ tranſeundi juraverunt, quòd neque Regi, neque regno ejus damnum quærerent; *quemadmodum in anni illius hiſtoriâ refert Rogerus Hovedenus. Laurentium tamen*, ob privilegia in Lateranenſi Concilio contra Regiæ dignitatis honorem, zelo ſuæ gentis, ut ferebatur, impetrata, Anglorum Regi ſuſpectum *fuiſſe, libro* 2. *Expugnat Hibern. cap.* 23. *narrat Giraldus Cambrenſis. Eo tempore, Dublinienſi ſuæ Metropoli præſens hoc impetratum eſt ab eo Privilegium; ex antiquo Dublinienſis archiepiſcopi Regeſto, quod* Crede mihi *appellant, à nobis exſcriptum. Obiit apud Augienſe Normanniæ caſtrum (cujus Comes Richardus Strongbous fuerat, qui Dubliniam & Lageniam, Laurentij ſedem metropoliticam & provinciam, ipſo vivente & vidente ſubjugavit:) quum patriæ ab Anglis vaſtatæ calamitatem deplorâſſet, miſerabiliter linguâ maternâ dicens*: Heu populе ſtulte & inſipiens; quid jam facturus es? Quis ſanabit averſiones tuas? Quis miſerebitur tui? *Atq; ita, XVIII. Calendas Decembris*, cùm ſextæ feriæ terminus advenisſet, in confinio Sabbati ſubſequentis ſpiritum ſancti viri requies æterna ſuſcepit; *inquit Vitæ ejus ſcriptor. Annum, quem ille tacet, Annales noſtri aſſignant* 1180. *quo & 14. dies Novembris* in ſextam feriam *incidit. Rogerus Hovedenus, & eum ſecutus Cæſar Baronius, in Annalibus ſuis ad ſequentem annum malè referunt. Nam, ut ipſe Rogerus poſteà confirmat,*

* ita Hovedenus. ſed quatuor tantùm habentur in nomenclaturâ Epiſcoporum, quam in notis ad Guilielmi Neubrigenſis hiſtor. lib. 3. cap. 2. edidit Iohannes Picardus: nempe *Conflantinus Epiſcopus de Quidalus*, qui Lannenſis fuiſſe putatur, *Bricius Lunbonenſis* ſive Limericenſis, *Auguſtinus Waterfordenſis, & Felix Liſmorenſis.*

firmat, anno 1181. Henricus rex Angliæ, filius Imperatricis, dedit Iohanni Cumin, clerico suo, Archiepiscopatum Diveliniæ in Hiberniâ, *VIII.* Idus Septembris apud Euesham. *(ideoq; Novembrù dies* 14. *qui electionem hanc antecesserat, ad annum* 1180. *necessariò retrahendus est.) & anno* 1182. Lucius Papa *III.* ordinavit Iohannem Cumin in Sacerdotem *III.* Idus Martij apud Velletre: deinde consecravit eum in Archiepiscopum Diveliniæ *XII.* Calend. Aprilis, Dominicâ in ramis Palmarum, apud Velletre. *cui Calendarij quoque ratio suffragatur; qua anno* 1182. *Dominicam Paschalem* 28. *die Martij celebratam fuisse docet. In Sanctorum verò numerum relatus est Laurentius ab Honorio III. anno* 1225. *cujus canonizationis Bulla, data Reate, III. Id. Decembr. anno Pontificatus* 10. *habetur in Laerty Cherubini Bullario; tomo* 1. *pag.* 49. *edit. Rom. anno* 1617.

XLIX. Giraldi Barrij Cambrensis, ad Guilielmum Verum Herefordensem Episcopum.

Giraldus de Cambriâ oriundus, & australi ejusdem parte maritimisq; Demetiæ finibus, non procul ab oppido principali de Penbroc castello, sc. de * Mainarpu; ingenuis natalibus prosapiam duxit. Ex matre namq; Angareth (filiâ Nestæ nobilis filiæ Resi principis Sudwalliæ, sc. filij Theodori) viro egregio Willelmo de Barri matrimonialiter copulatâ processit. *Ita de genere suo scribit, in* 1. *de Vitâ suâ libro cap.* 2. *Giraldus noster; qui à patre* Barrij, *à patriâ* Cambrensis *cognomen traxit. Is ab avunculo suo Davide, (Nesta illius, quam Angli* Annes *vocant, filio) Brechiniensis archidiaconatus (qui è quatuor Menevensis diœceseos unus erat) munus accepit. Galfrido, anno* 1198. *defuncto, in Menevensi Episcopatu successisse* Silvestrum Giraldum, vel potiùs Giraldidam, Mauricio nempè prognatum, Giraldi de Winsor (qui arcem condidit Penbrochianam) & Nestæ (sororis Griffini Australis Walliæ Principis) filio; *in Menevensium Episcoporum Catalogo affirmat eruditissimus antistes*

* *Matner Pyrr,* id est, *mansio Pyrri:* de quâ vid. Girald. Itinerar. Cambriæ, lib. 1. cap 12.

antiſtes D. Franciſcus Gotwinus. Silveſtri *nomen primus, quod ſciam,* Giraldo *Iohannes Lelandus impoſuit: neq; enim in Vitâ, quam ipſe conſcripſit ſuam, neq; in tot Manuſcriptis, quæ videre contigit, operum ipſius exemplaribus, ejuſmodi quid adhuc invenire potui.* Giraldi, *abſq; omni dubio, proprium fuit illi nomen:* Giraldidæ *verò cognomentum, ut ex maternâ parte indi illi potuiſſe fortaſſe non abnuerim, ita ex paternâ* Barrenſem *extitiſſe, tum certum eſt quàm quod certiſſimum. Mauricius quidem Giraldides, Dominus de Landeſteffan, qui in Hiberniâ fixis poſteà ſedibus Comitibus noſtris Kildarienſibus & Deſmondanis originem dedit, matrem habuit Neſtam (Giraldi noſtri aviam) patrem Giraldum Winſorium, Arnulphi illius qui caſtrum Penbrochianum primus conſtruxit (ut ad epiſtolam 37am ex ipſo Giraldo oſtendimus) Caſtellanum; ac filium etiam (quod errori videtur præbuiſſe anſam)* Giraldum: *verùm non noſtrum, ſed alium, cujus in 2° Expugnationis Hibernicæ libro cap. 20. hic noſter meminit. Anno verò* 1198. *obiit non Galfridus, ſed Petrus proximus illius in ſede Menevenſi anteceſſor. Unde longa illa lis eſt exorta, Romæ coram Innocentio III. agitata, inter Galfridum Huberti Cantuarienſis archiepiſcopi operâ promotum, & Giraldum noſtrum à Menevenſi Capitulo electum: cujus hiſtoriam fuſè lateque ipſe Giraldus exequitur, tùm in Dialogo de ſtatu Eccleſiæ Menevenſis, tùm in libro 2° de Vitâ ſuâ, ubi oſtendit* qualiter ad collyrium (*ita enim ille loquitur*) efficax in Curiâ pars adverſa ſe convertit, & totam contra Giraldum Curiam per hoc corrupit. *Unde demùm cauſâ cedere, & Galfrido Menevenſem epiſcopatum relinquere coactus eſt.*

Anno 1185. *ab Henrico II. Anglorum rege, cum filio ſuo Iohanne Moretonj tunc Comite, in Hiberniam miſſus eſt: ubi dum moram faceret,* duorum Epiſcopatuum qui tunc vacabant, Weſefordenſis ſc. (qui & Fernenſis dicitur) & Lechelinenſis, Archidiacono Comes optionem dedit; & cùm utrumq; recuſaret, obtulit ei duas Eccleſias illas & dioce-

ses in unum convertendas, si regimen ipsarum susc̃ipere vellet. Ad quod respondit: quòd si animum ipsius ad hoc datum videret, ut Ecclesiam Hibernicam extollere vellet & sublimare; se forsan, ut ad hoc cooperari & coadjuvare posset, oblatum honorem susc̃epturum. Sed quoniam hoc non attendit: maluit esse privatus, quàm inutiliter in potestate constitutus; nec aliquatenùs ibi præesse voluit, ubi prodesse non potuit. Videns ergò quòd Comes ibi nil proficeret, sed de die in diem deteriorem per ejus adventum terra statum haberet; considerans etiam multa ibidem nova & notabilia, alijs aliena regnis & prorsùs incognita: ut vel ipse quæstum aliquem aut conquestum suo saltem labore faceret; primùm Topographiæ suæ, deinde Expugnationis Hibernicæ materiam ibi colligere, studio grandi & diligenti inquisitione, curavit. Cùm itaq; Comes per æstatem totam & hyemis partem morâ in Hiberniâ inutili factâ, remenso pelago in Walliam & Angliam remearet: Giraldus cum seneschallo Hiberniæ Bertramo de Verdun socius & rerum gerendarum testis relictus, ut studio prædicto plenièr indulgeret, non solùm congerendo sed etiam digerendo, usq; ad Paschа sequens moram in Insulâ fecit. *Hæc de seipso Giraldus, libro* 1. *de Vitâ suâ, cap.* 25. *quibus & capite* 28. *deinde addit*. Cùm itaq; magni nominis in Insulâ tunc Giraldus extiterit & famæ præclaræ; inter Paschа & Pentecosten de Hiberniâ in Walliam transfretavit: ubi & Topographiæ suæ, cujus tractatum jam inchoaverat, consummationi studiosùm ex toto mentem applicavit. Processu verò temporis opere completo & correcto, lucernam accensam non sub modio ponere, sed super candelabrum ut luceret erigere cupiens; apud Oxoniam, ubi Clerus in Angliâ magis vigebat & clericatu præcellebat, Opus suum in tantâ audientiâ recitare disposuit. Et quoniam tres erant in libro suo Distinctiones, qualibet recitatæ die, tribus diebus continuis recitatio duravit: primoq; die pauperes omnes oppidi totius ad hoc convocatos, hospitio susc̃epit & exhibuit. In crastino verò Doctores

res diversarum facultatum omnes, & discipulos famæ majoris & notitiæ. Tertio die reliquos scholares, cum militibus oppidanis & Burgensibus multis. Sumptuosa quidem res & nobilis: quia renovata sunt quodammodò antiqua & authentica in hoc facto Poëtarum tempora; nec rem similem in Angliâ factam, vel præsens ætas, vel ulla recolit antiquitas.

Huic Recitationi præmissa fuit Præfatio in Hibernicam Topographiam prima: *cui in aliquibus exemplaribus titulum appositum inveni,* Introitus in recitationem. *In aliis duobus, sive Operis hanc ad Guilielmum Herefordensem Episcopum epistolam subjunctam reperi: in quâ tituli recensentur insigniores* Topographiæ *hujus, sive* Libri de mirabilibus Hiberniæ. *Cui cùm fabulosa complura inseruisse Giraldus insimularetur: præter apologissimum, quem primæ in librum Expugnationis Hibernicæ Præfationi intexuit, hanc etiam in Recitationum suarum tractatu admonitionem subjiciendam putavit.* De Topographiâ Hibernicâ, labore scilicèt nostro primævo ferè nec ignobili, ubi multa nova alijsq; regionibus prorsùs incognita (ideoq; magis admiranda) scribuntur, hoc pro certo sciendum: quòd quorundam, quinimò & quamplurium, perdiligentem & certam indagationem à magnis terræ illius & authenticis viris notitiam elicuimus; de cæterisq; totius terræ famam potiùs secuti fuimus. De quibus omnibus cum Augustino sentimus: qui in libro de Civitate Dei, de talibus quæ solùm fama celebrat nec certâ veritate fulciuntur loquens, nec ea affirmanda plurimùm nec prorsùs abneganda decrevit.

L. Ejusdem Giraldi in librum tertium Vaticinum Prologus.

Ut Hibernicam Topographiam triennij, *ita Vaticinalem expugnationis Hibernicæ historiam* biennij *labore complevit: quemadmodum testatur ipse, tùm in Vaticinalis hujus historiæ libro* 2. *cap.* 31. *tùm initio Præfationis priorìs in Descriptionis Cambriæ libros duos; quorum primus, qui* laudabilium *inscribitur,*

bitur, à D. Davide Powelo eſt editus, ſecundo illaudabilium prætermiſſo. In eâ verò præfatione, ad Stephanum Langtonum Cantuarienſem archiepiſcopum ſcriptâ, Vaticinalem ſuam hiſtoriam duabus diſtinctionibus conſtitiſſe ſignificat: neq; plures ea quam typis vulgatum habemus continet editio. At in codicibus quibus ego ſum uſus MSS. author hunc Vaticiniorum librum ſubinde policetur; ut libro 1. cap. 20. 30. 32. & 44. (nam in editis, Vaticinia, & ibi & alibi etiam aliquoties citata, deſiderantur) atq; ſecundum librum ita concludit. Novis de cætero hiſtoricis tàm indolis egregiæ geſta, digno eo æquanda ſtylo, nunc relinquentes; ad toties promiſſum Vaticiniorum librum tranſeamus. Deinde ſequitur Liber tertius Vaticinus; vel hic potiùs, quem jam damus, in illum Prologus. Nam ipſum librum, ſicut & Britannicam quam hîc & * alijs in locis promittit Topographiam, Giraldus nunquam videtur perfeciſſe. Hibernica verò expugnationis Hiſtoriam ideircò Vaticinalem à ſe fuiſſe inſcriptam in hujus Præfationis veſtibulo ſignificat; quòd ei Merlini vaticinia tam Caledonij quàm Ambroſij locis competentibus, prout res exigebat, inſeruerit. de quo utroq; libro 2. Itinerarij Cambriæ cap. 8. ſic ipſe ſcribit. Non procul ab ortu Conwey, in capite montis Eryri, ſtat Dinas Emrys, id eſt, promontorium Ambroſij; ubi Merlinus prophetavit, ſedente ſuper ripam Vortigerno. Erant enim Merlini duo: iſte qui & Ambroſius dictus eſt (quia binomius fuerat) & ſub rege Vortigerno prophetavit, ab incubo genitus, & apud Caermardhin inventus. unde & ab ipſo ibidem invento denominata eſt Caermerdhin, id eſt, urbs Merlini. Alter verò de Albaniâ oriundus, qui & Calidonius dictus eſt, à Calidoniâ ſylvâ in quâ prophetavit; & Sylveſter, quia cùm inter acies bellicas conſtitutus, monſtrum horribile nimis in aëra ſuſpiciendo proſpiceret, dementire cœpit, & ad ſylvam tranſfugiendo ſylveſtrem uſq; ad obitum vitam perduxit. Hic autem Merlinus tempore Arthuri fuit, & longè plenius & apertius quàm alter prophetâſſe perhibetur. Merlinum ſuum Britanni Merdhyn vocant, & ab eo Caer-mardhyn denomi-

* Topograph. Hibern. lib. 3. cap. 16. & in Deſcript. Cambriæ præfat. 1.

natam

natam cenſent: cùm longè ante Merlinum natum urbs ea Mariduni *nomine Ptolemæo nota fuerit. Ut Ambroſius ille Maridunenſis cognomentum ab urbe potiùs traxiſſe dicendus ſit, quàm urbs ab illo nomen accepiſſe. De fabuloſo ejus ortu & rebus geſtis, videri poteſt Ninius Britannus in Breviario ſuo, cap. 41. 42. 43. Galfridus Monemuthenſis ſub finem 6i libri Hiſtoriæ Britannicæ, Alanus de Inſulis in Præfatione explanationum Prophetiarum ipſius, Vincentius Bellovacenſis in Specul. Hiſtorial. lib. 20. cap. 30. Rabbi Abraham Zachutus in libro* Iuchaſin, *Stephanus Forcatulus de Gallorum imperio & philoſophiâ libro 7. Wierus de præſtigiis dæmonum lib. 2. cap. 16. Iohannes Twinus Commentariorum Britannicorum libro 2. & alij plurimi. Ejus Vaticinia, Alexandri Lincolnienſis epiſcopi juſſu, Galfridus Monemuthenſis Henrico 1. regnante de Britannico in Latinum tranſtulit, & libro 7° Britannicæ ſuæ hiſtoriæ intexuit, quæ deinde, Henrico 11. in Angliâ imperante, Alanus de Inſulis Germanus additis Commentariorum libris 7. illuſtravit. Eorum vanitatem, Præmio in Hiſtoriam ſub Richardo 1. à ſe editam, detexit Guilielmus Neubrigenſis: quam ſuperiori quoq; ſæculo perſtrinxerunt, inter alios, Richardus Stanihurſtus noſter rerum Hibernicarum libro 3. pag. 128. & lib. 4. pag. 181. Georgius Buchananus rerum Scoticarum libro 5. (in Rege XLIIII.) Guilielmus Camdenus in* Caermarden-ſhire *(pag. 504.) David Powelus in annotationib. ad Giraldi lib. 2. Itinerarij Cambriæ cap. 8. & epiſtolâ ad Guilielmum Fletewodum de Brittannicâ hiſtoriâ rectè intelligendâ, quibus & Romanus librorum prohibitorum Index accedit, in quem* Merlini Angli *(vel* Britanni *potiùs)* liber obſcurarum prædictionum *eſt relatus. Poëticam vel jocoſam potiùs Merlini fabulam verſu heroico à Galfrido Monemuthenſi deſcriptam in Bibliothecâ Cottonianâ vidimus. Ab eodem Prophetiam Merlini Sylveſtris (quem Britanni* Merdhyn Wylht *appellant) libellum in carmen redactum fuiſſe aſſerit Iohannes Lelandus, Commentar. in Cygnæam Cantionem, nec* Britanniæ, *& in Aſſertione Arturij, ubi de funere Arturij ex eodem libello verſus quoſdam producit* Mer-

lini Caledonij à Thelieſino vate, ut quidam volunt, edocti. *Eoſdem verſus, ut* Thalieſſino *vati inſcriptos, citat etiam D. Iohannes Priſeus eques auratus, in Hiſtoria Britannicæ defenſione, (pag. 137.) ubi etiam carmina, vetuſtiſſimâ linguâ Britannicâ conſcripta, habuiſſe ſe ſignificat* Taliellini & utriuſq; Merlini, Ambroſiani videlicèt & Sylveſtris: quorum hunc (*inquit ille, pag. 10.*) tempore Aurelij Ambroſij à quo & nomen ſumpſiſſe videtur, illum verò Vortigerni, Talieſſinum verò tempore Mailgonis regis floruiſſe conſtat.

Profeſſiones ab Oſtmannorum in Hiberniâ Epiſcopis, ordinationis ſuæ tempore, Cantuarienſibus Archiepiſcopis factæ.

[a] Vandaliæ & Saxoniæ Alb. Crantzij Continuator, edit. Witteberg. an. 1586. pag. 12.
[b] Alb. Crantz. Sueciæ lib. 1. cap. 4.
[c] Pytheæ Maſſilienſi, apud Strabonem, lib. 1. & Stephan. Byzant. de urbibus, in Ἄρκυνα.
[d] Saxo. hiſt. Danic. lib 6. fol. 35. edit. Pariſ. an. 1514.
[e] Girald. Topograph. Hibern. diſtinct. 3. c. 43.
[f] Caradoc. Chron. Cambriæ, an. Chr. 901.

LIvenia,[a] *ad Eorum mariæ Balticî littus protecta, in tres partes, locis & linguis diſtinctas,* Eſtiam, Lettiam & Curlandiam *diſtribuitur.* Eſtiæ *ſive (ut* [b] *Crantzius appellat)* Eſtoniæ *provinciam ij incoluiſſe videntur, qui à* [c] *veteribus Græcis* Oſtiæi & Oſtiones, *à Tacito in Germaniâ ſuâ* Æſtij, *ab Eginhardo in Caroli Magni Vitâ* Aiſti, *à* [d] *Saxone Grammatico* Eſtones, *à noſtris* Oſtmanni *appellantur. Hos, ducibus tribus fratribus,* Amelano, Sitaraco, & Yvoro, *de Norwagiæ & inſularum Borealium partibus, quaſi mercaturæ exercendæ prætextu, in Hiberniam advenisſe, & maritimos portus ſtatim occupâſſe, ſcribit* [e] *Giraldus Cambrenſis. Factum hoc ſub initium ſeculi poſt natum Chriſtum decimi: circa quod tempus,* Danos in inſulam ingreſſos cum Hibernis pugnaviſſe, [f] *Caradocus Lhancarvanenſis, &* Haraldum Harfagir *(ſive, Pulchricomum)* Hiberniam ſubjugaviſſe, *is refert, à quo Griffithi filij Conani Principis Venedotiæ Vita eſt conſcripta.* Ipſe *(inquit author ille)* civitatem Dublinienſem, aliaſq; civitates, caſtella & munitiones ædificabat, ubi jam in hujus regni poſſeſſione conquieverat: fratremq; alterum in unâ illarum quas condiderat urbium præfectum conſtituit, quæ illorum uſitato ſermone vocatur Porthlarg; cujus poſteritas in hodiernum diem ejus urbis dominio potitur. *Giraldus verò à tribus illis fratribus, Oſtmannorum ducibus, tres præcipuas*

civitatis

civitates conſtructas fuiſſe narrat: è quibus Dubliniæ principatus Amelano ceſſerit, Waterfordiæ (*quæ Hibernis & Cambris* Porthlargy *dicitur*) Sitaraco, Limirici Yvoro. *Atq; hæ civitates illæ ſunt, quarum Epiſcopi à Lanfranco & ejus in ſede Cantuarienſi ſucceſſoribus, id eſt, à Normannis ſuis potiùs quàm ab Hibernis* (*inter quos advenæ vixerunt*) *ordinationem accipere maluerunt. Nam, ut in Annalibus noſtris ad annum* 1095. *notatum invenimus,* Norwagenſes ſive Oſtmanni, qui civitates Hiberniæ & maritima occupaverant, Normanni vocati ſunt. *quod & mediis temporibus, omnibus Dania, Norwagiæ, Livoniæ & reliquarum Borealium gentium commune nomen fuiſſe docti nôrunt. Ut omittam quod à ſcriptore Vitæ Griffithi filij Conani eſt traditum; unum è tribus illis fratribus qui in Hiberniam venerunt, cum Norwagienſibus ſuis in Galliam conceſſiſſe, & Francis devictis ſedes in Normanniâ fixiſſe. Hunc* Rodolphum *ille vocat, quem alij* Rollonem; *à quo Guilielmus, & alij Normanni qui in Angliâ regnaverunt, genus deducunt ſuum.* Profeſſiones *ex Cantuarienſis Eccleſiæ codice MS°, qui nunc ad Cottonianam Bibliothecam eſt tranſlatus, deſumpſimus. De Epiſcopis verò ſingulis qui eas ediderunt, in Epiſtolarum Recenſione aliquid eſt dictum: poſtremo tantum excepto, à Theobaldo ordinato, qui ab anno* 1138. *ad* 1160. *Cantuarienſi ſedi præfuit.*

Ædgari Regis Anglorum Charta de Oſwaldeslaw.

DVM Epiſtolas relegerem, decimo ſeculo (quod propter ſcriptorum inopiam appellari conſuevit * Obſcurum) *nullam notatum deprehendi. Qui defectus ut aliquo modo ſuppleretur, Ædgari Regis diploma viſum fuit adjicere; in quo, quod omnes hiſtoriæ tacent,* maximam partem Hiberniæ, cum ſuâ nobiliſſimâ civitate Dubliniâ, Anglorum regno ſubjugatam *à ſe fuiſſe confirmat. Habetur illud inter Wigornienſis Eccleſiæ monimenta: ejuſq; exemplum inter archiva Regia in arce Londinenſi aſſervatur, hoc auctum præmio.* Edwardus Dei gratiâ Rex Angliæ & Franciæ & Dominus

* Baron. in tomi 10 Annalium initio.

Hiberniæ, omnibus ad quos preſentes litteræ pervenerint, Salutem. Inſpeximus Chartam confirmationis Domini Edgari quondam regis Angliæ progenitoris noſtri, quam fecit Oſwaldo Epiſcopo Wigornienſi & Monachis Wigornienſibus, in hæc verba. *In libro Wigornienſis Eccleſiæ, quo de loci illius fundatoribus agitur; ille quem dedimus titulus eſt prænotatus,* Charta Regis Edgari de Oſwaldeslaw. *quia* mediante *(ut ibi dicitur)* B. Oſwaldo, à Clericis in Monachos tranſlata eſt ſedes Pontificalis honoris. *Antea enim, ut in ejuſdem Oſwaldi Vitâ ſcribit Andreas Lencander ſive Whitemannus Rameſienſis cœnobij abbas,* non monaſtici viri ipſius ſanctæ inſtitutionis regulæ erant in regione Anglorum, ſed erant religioſi & digniſſimi clerici: qui tamen theſauros ſuos, quos avidis adquirebant cordibus, non ad Eccleſiæ honorem, ſed ſuis dare ſolebant uxoribus. *Poſteaquam, ut addit idem, Edgari regis* obitu turbatus eſt ſtatus totius regni, commoti ſunt Epiſcopi, irati ſunt Principes, timore concuſſi ſunt Monachi, pavefacti populi, Clerici læti effecti ſunt; quoniam tempus eorum advenit. Expelluntur Abbates cum monachis ſuis, introducuntur Clerici cum uxoribus ſuis: & erat error pejor priore. *Sic ille. Priorem verò ſtatum ſic plenius enarrat Cantuarienſis Oſbernus.* Nondum in Angliâ communis vitæ ratio colebatur; non uſus deſerendi proprias voluntates hominibus affectabatur. Abbatis nomen vix quiſquam audierat; Conventus monachorum non ſatis quiſpiam viderat. Sed cui fortè id voluntatis erat, ut peregrinam vellet tranſigere vitam, is modò ſolus, modò paucis ejuſdem propoſiti comitatus, patrios egrediebatur fines; & quâ opportunitas vivendi licentiam dabat, illic alienigena vitam agebat. Hicq; mos cùm pleroſq; tùm vehementer adhuc manet Hibernos: quia quod alijs bona voluntas in conſuetudinem, hoc illis conſuetudo vertit in naturam. Quorum multi atque illuſtres viri, divinis ac ſæcularibus literis nobilitèr eruditi, dum relictâ Hibernia in terrâ Anglorum peregrinaturi veniſſent, locum habitationis

bitationis suæ Glestoniam delegerunt. propterea quòd esset à civili multitudine sequestratus,& humanis usibus accommodus,& (quod maximè affectabant peregrini) *Patricij* religiosâ veneratione gloriosus: qui olim euangelizando regnum Dei illuc perveniens; vitâ,doctrinâ, signis mirabilibus multipliciter claruisse,& post omnia hæc ibidem in Domino quieviſſe perhibetur. Cùm ergo hi tales viri talibus de causis Glestoniam venissent, nec tamen quicquid sibi necessarium erat sufficientissimè in loco repperissent: suscipiunt filios nobilium liberalibus studijs imbuendos; ut quod minus ad usum loci ubertas exhiberet,eorum quos docebant liberalitate redundaret. *Hæc in Vitâ Dunstani Osbernus: quæ, quia ad rerum Hibernicarum illustrationem aliquid etiam conferebant, hoc in loco omittere non libuit.*

FINIS.

In Præfat. pag. 1. lin. 15. *lege*, Δεύτερον.

In margine pag. 51. *lege*, A. C. 794. & pag. 133. lin. 11. *adde*. Annum verò 794. quo hæc scripta est epistola, Colco vitæ supremum fuisse, Simeon Dunelmensis confirmat in Chronico. *His diebus* (inquit) *Colcu presbyter & lector ex hâc luce migravit ad Dominum; à quo percipit laudem felicitatis pro laboribus veritatis.*

Pag.

Pag. 142. & 143. Recensio Epistolæ XXXV. & XXXVI. ita est retexenda.

XXXV. Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, ad Muriardachum Hiberniæ Regem.

Inter editas habetur, lib. 3. epist. 142. Est autem Muriardachus *hic, idem cum præcedentis epistolæ* Murchertacho, *quem nostri* Muirceartach *sive* Murchertach O Briain *vocant. Patrem habuit is* Terdelvacum *illum, ad quem XXVII^a & XXIX^a scripta est epistola; cui etiam tum in regno* Momoniæ, *in quâ sita est* Waterfordia, (*ad quam* Malchus *ab eo nominatus est episcopus*) *tùm in summo* Hiberniæ *principatu, anno* 1086. *successit: fratrem* Dermitium, *ipsius in regno Momoniæ successorem, qui in superioris epistolâ* Dermeth Dux Frater Regis *appellatur, ac nobilissimis* Thomondiæ *Comitibus simul & Baronibus de* Inche-quin *dedit originem: filium* Mahunum, *à quo Hiberni* Mac-mahunos *sive* Vrsulanos *suos deducunt, quorum genus Angli à* Reginaldo filio Vrsi, *Thomæ Cantuariensis percussore, repetunt.* Muriardachi *hujus, in Regum Manniæ Chronico, ejusmodi fit commemoratio. Anno* 1089. Omnes proceres Insularum audientes mortem Lagmanni, miserunt legatos ad *Murecardum O Brien* Regem Hiberniæ, postulantes ut aliquem virum industrium de regali stirpe in Regem eis mitteret, donec Olaus filius Godredi cresceret. Annuit eis Rex libentissimè, & quendam *Dopnaldum* filium *Tade* ad eos misit: monens & præcipiens ei, ut cum omni benignitate & modestiâ regnum, quod sibi non debebatur, gubernaret. Sed ille postquàm ad regnum pervenit, parvi pendens præcepta sui Domini, cum magnâ tyrannide abusus est regno; & multis sceleribus perpetratis, tribus annis enormiter regnavit. Tunc omnes principes Insularum unâ conspiratione commoti, adversus eum congregari sunt, & expulerunt à finibus suis. Ille autem fugiens ad Hiberniam, non est ultra reversus ad eos.

XXVI.

XXXVI. Ejusdem ad eundem.

Si cui minùs videatur verisimile, ejusdem argumenti ad eundem secundùs esse missa literas, nullâ priorum mentione factâ: sciat, eodem tempore regnâsse quoq; in Lageniâ Murchardum, *à quo* Dermitius *ille qui Anglos ad debellandam Hiberniam primus sollicitavit, & reliquorum* Mac-murrochorum *familia descendit. Mortuus is est anno Salutis* 1120. *ad quem in Britannico Chronico annotat Caradocus Lhancarvanensis*, decessisse Murcartum, dignissimum & maximum totius Hiberniæ Principum. *et ex Leghlinensibus Annalibus, Thadæus Doulingus.* Murchardus serenissimus Lageniæ in Hibernia Princeps, fidus amicis, terribilis inimicis, alienis liberalis, à subditis propter ejus bene meritam pietatem & justitiam præ cæteris amandus, obijt & apud Fernes sepelitur. *Ad hunc quoq; spectat illa Giraldi, in Itinerario Cambriæ lib. 2. cap. 1. narratio.* Gulielmus, Gulielmi Regis Bastardi filius & Normannorum in Angliâ Rex secundus, qui Rufus est agnominatus, Cambriam suo in tempore animosè penetrans & circundans, cùm à rupibus Hiberniam fortè prospiceret, dixisse memoratur: Ad terram istam ex pugnandam ex navibus regni mei huc convocans, pontem adhuc faciam. Quo verbo ad Murchardum Lageniæ tunc Principem in Hiberniam fortè translato, cùm aliquandiu propensiùs inde cogitâsset, fertur respondisse: Nunquid tantæ comminationis verbo Rex ille, *Si Deo placuerit*, adjecit? Audito verò quòd nullam prorsùs Dei mentionem in hoc suo Rex sermone fecisset, tanquàm prognostico gaudens certissimo: Quoniam, inquit, homo iste de humanâ tantùm confidit potentiâ, non divinâ; ejus adventum non formido. *Hanc verò Epistolam, inter reliquas Anselmi, lib. 3. epist. 147. Iohannes Picardus edidit, & annotationes adjecit.*

Pag. 154, lin. ult. lege, *non fuit.* Pag. 163. lin. antepenult. ponendum in margine: *Patens. an. 1. Ed. 4. part. 6. membran. 23.*

In fine *emendandorum & addendorum*, postrema marginalis additio eâ expungenda.

Errata Typographica.

Pag. 3. lin. 1. *eum* ibid. lin. antepenult. poſt *errore* delenda commatis nota. P. 5. l. 2. *niſi qui de cœlo deſcendit, Filius hominis qui eſt in cœlo.* l. 25. *de ejuſq;* l. 12. *veritate* pro *virtute.* P. 6. l. 12. *Neſtorij revera* expuncto commate. l. 17. *eos Saulli.* l. 25. *glorientur.* P. 7. l. 24. *vendicanda,* l. 27. *vendicaria?* P. 18. l. 15. *Darobernenſis.* P. 23. l. penult. *ut nullus.* P. 24. l. 11. *Huenſem abbatem,* &c. in margine ponet C. A. 650. P. 31. l. 33. *diverſorum,* P. 32. l. 4. Luna P. 37. (in marg. l. 16.) *exemplum author tranſ.* P. 38. l. 16. *incunabulis* P. 58. l. 13. *exaggerauda.* P. 63. (in marg. lin. 7.) *οἰκουμενικοὶ,* P. 74. l. 31. *largiri* P. 83. l. 17. *paſſionis* P. 85. l. 25. *effunditur,* P. 86. l. 7. *autumno, hoc modo, Congregatis* &c. l. 24. *Abbatiſſam,* P. 101. l. 4. ponend. in margine. A. C. 1122. P. 121. l. 22. *codice.* P. 127. l. antepenult. *Malmeſburia* P. 128. l. 14. *Mealmeſberi* P. 131. l. 15. *quo* l. 17. *Rotz* P. 136. l. 13. *ſ.* P. 143. l. 11. *ſit* l. 22. *perpetratis,* P. 144. l. 9. *aliaq;* l. 25. *Cantuarienſis* P. 147. l. 16. *αἱρεῖ* P. 156. l. 4. *electionem* P. 160. l. 5. *Vulgatam.*

Alia quædam emendanda, & addenda.

Pag 8. lin. 15. *deſides, lividi,* In Sangallenſi codice omittuntur hæ duæ voces; non malè. p. 21. l. 2. fort. *opes.* p. 24. l ult fortè, *non ſuſcepi,* ut mox, pag. 25. l. 2. P. 25. l. 9. fort. *evolvi* p. 26. l. 21. fort. *finem,* p. 31. l. 33. fort. *ſi ex merito an ignaviâ.* p. 37. in margine, lin. 27. lege. *Tacitus, & Eginhardus in geſtis Saxonum, apud Adamum Bremenſem hiſtor. cap. 5. ubi etiam de* IRMINSVL *ita videndus: ut & Rich. Verſtegan.* &c. p. 49. l. 20. *hos* fort. *hoc.* p. 53. lin ult. fort. *nos p. q. velis per v.* p. 55. l. 11. *& rev.* conjunctio delenda. p. 56. l. 10. fort *In quo quæ neceſſ.* l. 10 *interroganda,* & l. 11. *reſpondenda* p. 60. l. 24 *eſſe,* fort. *ſit,* p. 64. l. 8. pro *Dentibus* repone, *Mentibus.* p. 74. l. 6. *nos.* p. 82. l. 26. fort. *non induuntur* p. 83. l. 31. *ejus(εβ;)* p. 84. l. 23. *ſi quemlibet.* p. 116. l. 12. *id,* redundat. p. 121. l. 12. adde. *ut notant Romani Correctores in Gratian. De Conſecrat. diſtinct. 4. can. 44. Ab antiqua. In Romanâ tamen Operum Gregorij editione vulgata ſcilicet retinetur: ſicut & in antiquis omnibus Gratiani editionibus, & Ivonis Decret. part. 1. cap. 153.* P. 142. l. 8 * *Murchardus* adde in margine. * vel *Muriartach ſive Mauricius O Tolus, pater Laurentij Dublinienſis archiepiſcopi; de quo infra in epiſtola* XLVIIIæ *recenſione, ad quem etiam referri poſſunt, quæ ex Caradoco, Doulingo, & Itinerario Giraldi ſubſequuntur.*

VETERUM EPISTOLARUM HIBERNICARUM SYLLOGE;

Quæ partim ab Hibernis, partim ad Hibernos, partim de Hibernis vel rebus Hibernicis sunt conscriptæ.

IACOBUS USSERIUS
ARMACHANUS Archiepiscopus
Collegit & Recensuit.

DUBLINII,
Ex Officinâ Typographicâ Societatis Bibliopolarum.
ANNO MDCXXXII.

matris Eccleſiæ viſceribus adjungi.

Et quidem ab antiquâ patrum inſtitutione didicimus,
" ut qui apud hæreſim in Trinitatis nomine baptizantur,
" cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut unctione chriſma-
" tis, aut impoſitione manus, aut ſolâ profeſſione fidei ad ſinum matris Eccleſiæ revocentur. Unde *Arianos* per impoſitionem manus *Occidens*, per unctionem verò ſancti chriſmatis ad ingreſſum ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ *Orient* reformat. *Monophyſitas* verò & alios ex ſolâ verâ confeſſione recipit: quia ſanctum baptiſma, quod ſunt apud hæreticos conſecuti, tunc in eis vires emundationis accipit, cùm vel illi per impoſitionem manus Spiritum ſanctum acceperint, vel iſti per profeſſionem veræ fidei ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ viſceribus fuerint uniti. Hi verò hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, ſicut ſunt * *Bonoſiani* & *Cataphryges* (quia & illi Chriſtum Dominum non credunt, & iſti ſanctum Spiritum perverſo ſenſu eſſe quendam pravum hominem *Montanum* credunt, quorum ſimiles multi ſunt) & alij tales, cùm ad ſanctam
" Eccleſiam veniunt, baptizantur; quia baptiſma non fuit, quod in errore poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Nec poteſt hoc ipſum baptiſma dici iteratum,
" quod, ſicut dictum eſt, in Trinitatis nomine non erat datum.

* al. Bonoſiaci.

Neſtoriani verò quia in ſanctæ Trinitatis nomine baptizantur, ſed eos Iudaicæ perfidiæ ſimiles, incarnationem unigeniti non credentes, ſuæ hæreſeos error obſcurat, ad ſanctam Eccleſiam catholicam venientes, de veræ fidei firmitate & confeſſione docendi ſunt: ut unum eundemque Dei & hominis filium, Deum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum credant, ipſum exiſtentem in divinitate ante ſe-
" cula, & ipſum factum hominem in fine ſeculorum: quia
Ioh. 1. 14. *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Verbum ve-
" rò carnem dicimus factum, non immutando quod erat, ſed
" ſuſcipiendo quod non erat. Incarnationis enim ſuæ myſte-
" rio unigenitus patris noſtra auxit, ſua non minuit. Una

itaq;

itaq; perſona eſt Verbum & caro, ſicut ipſe ait: *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui eſt in cœlo.* Qui filius Dei in cœlo, erat filius hominis qui loquebatur in terrâ. Iohan. 3. 13.

Hinc Ioannes ait: *Scimus quia filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum.* Qui nobis quem ſenſum dederit, illicò ſubjungit: *ut cognoſcamus verum Deum.* Quem hoc loco verum Deum inſinuat, niſi Patrem omnipotentem? Sed quid etiam de omnipotente filio ſentiat, adjungit: *Et ſimus in vero filio ejus Ieſu Chriſto.* Ecce ait verum Deum patrem, verum ejus filium Ieſum Chriſtum. Quem verum filium quid eſſe ſentiat, apertiùs oſtendit: *Hic eſt,* inquit, *verus Deus, & vita æterna.* Si igitur, juxta errorem *Neſtorij*, alius Verbum, atq; alius eſſet homo Ieſus Chriſtus; qui verus eſt homo, utique verus Deus non eſſet & vita æterna. Sed unigenitus filius Verbum ante ſæcula factus eſt homo. Hic eſt ergo *verus Deus, & vita æterna.* 1. Iohan. 5. 20.

Certè cùm hunc ſanctæ Virgo conceptum eſſet, & loquentem ad ſe Angelum audiret, ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſicut dicis.* Quæ cùm eum concepiſſet, & ad *Elizabeth* cognatam ſuam pergeret, ab eâdem *Elizabeth* protinùs audivit: *Unde ego dignus, ut mater Domini mei veniat ad me?* Ecce eadem Virgo & *ancilla* Domini dicitur, & *mater. Ancilla* enim Domini, quia Verbum ante ſecula unigenitus æqualis eſt patri: *Mater* verò, quia in ejus viſceribus ex ſancto Spiritu ejuſq; carne factus eſt homo. Nec alterius ancilla, alterius mater: quia dum unigenitus Dei exiſtens ante ſecula, ex ejus utero natus eſt homo, inveſtigabili miraculo facta eſt ancilla hominis per divinitatem, & mater Dei per carnem. Luc. 1. 38. Luc. 1. 43.

Non autem priùs in utero Virginis caro concepta eſt, & poſtmodùm divinitas venit in carnem: ſed mox ut Verbum venit in utero, mox Verbum ſervatâ propriæ virtute naturæ factum eſt caro. Et perfectus homo, id eſt, in veritate carnis & animæ rationalis, natus eſt per uterum Virginis unigenitus filius Dei. Unde & unctus præ participibus dicitur, ſicut Pſalmiſta ait: *Unxit te Deus, Deus tuus, olio* Pſalm. 45. 7.

oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Unctus quippe eſt oleo, dono videlicèt Spiritus ſancti: ſed præ conſortibus unctus
» eſt, quia omnes nos priùs peccatores homines exiſtimus,
» & poſtmodùm per unctionem ſancti Spiritus ſanctificamur. Ipſe autem qui exiſtens Deus ante ſecula, per ſanctum Spiritum in utero Virginis homo conceptus eſt in fine ſeculorum, ibi ab eodem Spiritu unctus eſt, ubi conceptus. Nec antè conceptus, & poſtmodùm unctus eſt; ſed
» hoc ipſum de Spiritu ſancto ex carne Virginis concipi, à
» ſancto Spiritu ungi fuit.

Hanc ergò nativitatis ejus veritatem quicunque à perverſo errore *Neſtorij*, revertuntur, coram ſanctâ fraternitatis veſtræ congregatione fateantur; eundem *Neſtorium*, cum omnibus ſequacibus ſuis, & reliquas hæreſes anathematizantes. Venerandas quoque Synodos, quas univerſalis Eccleſia recipit, ſe recipere & venerari promittant: & abſq; ullâ dubitatione Sanctitas veſtra, ſervatis eis proprijs ordinibus, in ſuo cætu recipiat: ut dum & per ſollicitudinem occulta mentis eorum diſcutitis, atq; eos per veram ſcientiam recta quæ tenere debeant docetis, & per manſuetudinem eis nullam contrarietatem vel difficultatem de proprijs ſuis ordinibus facitis; eos ab antiqui hoſtis ore rapiatis. Et tanto vobis apud omnipotentem Deum æternæ gloriæ creſcat retributio, quanto multos colligitis, qui vobiſcum in Domino ſine fine gloriantur. Sancta itaq; Trinitas orantes pro nobis ſuâ vos protectione cuſtodiat; vobiſq; in amore ſuo dona multipliciora concedat.

EPIST. III.

EPISTOLA III.

S. COLUMBANI HIBERNI.

Circa annum 610.

O Tu Vita quantos decepisti, quantos seduxisti, quantos excœcâsti! Quæ, dum fugis, nihil es; dum videris, umbra es; dum exaltaris, fumus es. quæ quotidie fugis, & quotidie venis; quæ veniendo fugis, & fugiendo venis: dissimilis eventu, similis ortu, dissimilis luxu, similis fluxu; dulcis stultis, amara sapientibus. Qui te amant, non te sciunt: & qui te contemnunt, ipsi te intelligunt. Ergò non es vera, sed fallax. te ostendis quasi veram, te reducis quasi fallacem. Quid ergò es humana Vita? via es mortalium, & non vita, à peccato incipiens usq; ad mortem. Vera enim esses, si te peccatum primæ transgressionis humanæ non interrupisset. & tunc casabunda & mortalis devenisti, cùm omnes tuos viatores morti assignâsti. Via ergò es ad vitam, non vita. vera enim es via, sed non plana; alijs longa, alijs brevis; alijs lata, alijs angusta; alijs læta, alijs tristis; omnibus similiter festinans, & irrevocabilis: via es, inquam, via es, sed non omnibus manifesta es. multi enim te vident, sed pauci te viam esse intelligunt. Sic enim subtilis es, & sic seductrix, ut paucorum sit te scire viam. Interroganda ergò es, & non credenda nec vindicanda; transeunda non habitanda, misera humana Vita. Nullus enim in viâ habitat, sed ambulat; ut qui ambulant in viâ, habitent in patriâ. Quare ergo tu mortalis Vita habitaris, diligeris, vindicaris? * Afficita es à peditis, contemneris à sensatis, caveris à salvandis. Timenda itaq; es humana Vita, & multùm cavenda; quæ sic fugitiva

* al. *Diligenti à stabis.*

es;

»es, ſic lubrica, ſic periculoſa, ſic brevis, ſic incerta, ut quaſi
» umbra, aut imago, aut nubes, aut nihil, aut inane, diſſolva-
ris. Dum ergò nihil es. ô mortalis Vita, niſi viæ imago,
fugitiva ut avis, ut nubes incerta, & fragilis ut umbra, ut
ſomnium: ſic per te iter agendum eſt, tam ſollicitè, tam
cautè, tam expeditè, ut viatorum more ad veram Patriam
omnibus intelligentibus feſtinandum ſit; de tranſacto ſe-
curis, de eo quod reſtat ſollicitis. Nihil enim tibi prodeſt
aſcendere, quod aſcenderis, niſi, quod reſtat, evaderis. Via
enim, & aſcenſus quidam, putanda eſt Vita hæc. Non quæ-
»ramus in viâ, quod futurum eſt in patriâ. Labor enim &
fatigatio in itinere verſatur; in patriâ requies & ſecuritas
paratur. Cavendum eſt itaq; nobis, ne fortè per viam ſecuri
» ſimus, & ad veram noſtram patriam non perveniamus.
Sunt enim reverâ nonnulli in hoc itinere ſecuri, deſides, li-
vidi: ut non tam in viâ, quàm in patriâ eſſe videantur: &
non tam voluntarij, quàm inviti eunt ad patriam, nimi-
rùm jam pertæſi. Hîc enim in viâ præuſi ſunt patriâ; &
» de brevi vitâ æternam mortem mercati ſunt: infelices de
fruſtrato commercio læti ſunt; aliena caduca dilexerunt, &
propria æterna neglexerunt. Quapropter quamvis ſint læ-
ta, quamvis blanda, quamvis ſint ſpecioſa, aliena terrena
Luc. 16. 12. devitemus, ut propria æterna non perdamus. *Fidales in alie-
nis* inveniamur, ut in proprijs ac noſtris hæredes efficia-
mur: donante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui vivit & re-
gnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

EPIST. IIII.

EPISTOLA IIII.

Ejuſdem COLUMBANI, Rhythmica.

MUndus iſte tranſit, & quotidiè decreſcit:
Nemo vivens manebit, nullus vivus remanſit.
Totum humanum genus ortu nitur pari,
Et de ſimili vitâ fine cadit æquali.
Deferentibus vitam mors incerta ſubripit:
Omnes ſuperbos vagos mœror mortis corripit.
Quod pro Chriſto largiri nolunt, omnes avari
Importunè omittunt: poſt ſe colligunt * alî. * id eſt, *alteri.*
Parvum ipſi viventes Deo dare vix audent:
Morti cuncta relinquunt; nihil de ipſis habent.
Quotidiè decreſcit vita præſens, quam amant:
Indeficiens manet ſibi pœna quam parant.
Lubricum, quod labitur, conantur colligere:
Et hoc, quod ſe ſeducit, minùs timent credere.
Dilexerunt tenebras tetras magis quàm lucem: Ioh. 3. 19.
Imitari contemnnnt vitæ Dominum Ducem.
Velut in ſomnis regnent, unâ horâ lætantur:
Sed æterna tormenta adhuc illis parantur.
Cæci nequaquàm vident quid poſt obitum reſtat
Peccatori impio quod impietas præſtat.
Cogitare convenit te hæc cuncta, Amice:
Abſit tibi amare hujus formulam vitæ.
Omnis caro ut fœnum, flagrans licèt florida: Eſai. 40. 6.
Sicq; *quaſi flos fœni omnis ejus gloria.* 1. Pet. 1. 24.
Orto ſole areſcit fœnum, & flos deperit: Iacob. 1. 11.
Sic eſt omnis juventus, virtus cùm defecerit.
Vultûs Chriſti radius præ cunctis amabilis,
Magis diligendus eſt, quàm flos carnis fragilis.
Caveto, Filiole, ſeminare ſpecies,
Quas mox ingredietur non parva pernicies.
Pleriq; perpeſſi ſunt pœnarum incendia;
Voluntatis lubricæ nolentes diſpendia.
Poculum impijſſimæ noli tu bibere;
Vnde multos plerumq, vides lætos ridere.

Nam quoſcumque videris ridere inaniter;
Scito in noviſſimis quòd flebunt amariter.
Conſpice, Chariſſime, ſic eſſe libidinem,
Vt morſum mortiferum, quod vincit dulcedinem.
Noli pronus pergere per vias mortalium:
Quàm multis eveniſſe conſpicis naufragium?
Perge inter laqueos cum ſuſpenſis pedibus;
Per quos captos cæteros incautos comperimus.
De terrenis eleva tui cordis oculos:
Ama amantiſsimos Angelorum populos.
Beata familia, quæ in altis habitat:
Vbi ſenex non gemat, neq; infans vagiat:
Vbi non eſuritur, ubi numquam ſititur:
Vbi cibo ſuperno plebs cœleſtis paſcitur.
Vbi nemo moritur, quia nemo naſcitur:
Vbi aula regia [ac] cœleſtis paſcitur.
Vbi vita viridis veraque eſt futura:
Quam nec mors, nec mœroris metus, eſt conſumptura.
Læti leto tranſacto lætum Regem videbunt;
Cum regnante regnabunt, cum gaudente gaudebunt.
Tunc dolor, tunc tædium, tunc labor delebitur:
Tunc Rex Regum, Rex mundus, à mundis videbitur.

EPISTOLA V.

Ejuſdem COLUMBANI ad HUNALDUM.

* al. *in annis.*

CAſibus innumeris decurrunt tempora vitæ:
OMnia prætereunt, menſes volvuntur * & anni;
LAbitur in ſenium momentis omnibus ætas.
VT tibi perpetuam liceat comprendere vitam,
MOlles illecebras vitæ nunc ſperne caducæ.
BLandâ luxuriâ virtus ſuperatur honeſta.
ARdet avaritiâ cœcâq; cupidine pectus.
NEſcit habere modum vanis mens dedita curis.
VIlius argentum eſt auro, virtutibus aurum.
SUmma quies, nil velle ſuper, quàm poſtulat uſus.

H os ego verſiculos miſi tibi ſæpe legendos:
V t mea dicta tuis admittas auribus, oro.
N e te decipiat vana & peritura voluptas.
A ſpice quàm brevis eſt procerum regumque poteſtas.
L ubrica mortalis citò tranſit gloria vitæ.
D a veniam dictis, fuimus forteſſe loquaces.
O mne quod eſt nimium, ſemper vitare memento.

Columbanus Hibernus, Hunaldo diſcipulo.

SUſcipe, *Hunalde*, libens & perlege mente ſerenâ
Dicta *Columbani*, fidâ te voce monentis:
Quæ licèt ornatu careant ſermonis honeſti,
Vota tamen, mentiſque piæ teſtantur amorem.
Vive, Deo fidens, Chriſti præcepta ſequendo,
Dum modò vita manet, dum tempora certa ſalutis.
Tempus & hora volat, momentis labitur ætas.
Deſpice, quæ pereunt, fugitivæ gaudia vitæ.
Non fragiles lecteris opes, & munia lucra:
Nec te ſollicitet circumflua copia rerum.
Sint tibi divitiæ, divinæ dogmata legis,
Sanctorumq; patrum caſtæ moderamina vitæ;
Omnia quæ dociles ſcripſerunt antè magiſtri,
Vel quæ doctiloqui cecinerunt carmina vates.
Has cape, divitias ſemper conterme caducas:
In mentemque tibi veniat tremebunda ſenectus;
Quam gelidæ tandem ſequitur violentia mortis.
Vltima jam ſapiens meditatur tempora vitæ,
Torpentes ſenio vires, morboſque frequentes,
Incertumque diem letbi, certoſque dolores.
Multa ſenem fragilis vexant incommoda carnis.
Nam macie turpi tabeſcunt languida membra:
Tunc genuum junctura riget, venaſque per omnes
Illius in toto frigeſcit corpore ſanguis;

Sic baculo nitens artus ſuſtentat inertes.
Quid triſtes memorem gemitus? quid tædia mentis?
Somnus abeſt oculis, illum ſonus excitat omnis.
Quid tunc argenti, ſulvi quid proderit auri
Improba congeries multos collecta per annos?
Munera quid procerum? ditis quid prandia menſæ?
Quid meminiſſe juvat tranſactæ gaudia vitæ,
Venerit extremi tandem cùm terminus ævi?
Hæc, dum vita volat, vigili qui mente retractat,
Spernit avaritiam, vanoſque refutat honores.
Quid modò terrenis mentes intendere curis
Mortales cupiunt? quid turpia lucra ſequuntur?
Semper avarus eget nummo, teſtante Poëta,
Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.
Indiget inter opes, nec habet quod habere videtur.
Ille domi ſolus nummos abſcondit in arcâ,
Divitias cumulans: dum ſeſe neſcit amare,
Plus amat hæredem, ſervat cui cuncta fidelis.
O nimiùm felix, parcus cui ſufficit uſus,
Corporis ut curam moderamine temperet æquo.
Non miſerâ capitur cæcaque cupidine rerum,
Nec majora cupit, quàm quæ natura repoſcit:
Non lucri cupidus nummis marſuppia replet,
Nec molles cumulat tinearum ad pabula veſtes:
Paſcere non pingui procurat fruge caballos,
Nec trepido tales volvit ſub pectore curas,
Ne ſubitis pereat collecta pecunia flammis,
Aut fractâ nummos rapiat fur improbus arcâ,
Vivitur argento ſine, jam ſine vivitur auro;
Nudi naſcuntur, nudos quoq; terra receptat.
Divitibus nigri reſerantur limina Ditis,
Pauperibuſque pijs cœleſtia regna pateſcunt.
Temnere divitias monuit Salvator avaros:
Quiſquis amat Chriſtum, ſequitur veſtigia Chriſti.
Nam brevis & fragilis morituræ gloria carnis,
Quicquid habet, rapidi velox fuga temporis aufert.

Pulchrè

Pulchrè veridici cecinit vox talia Vatis,
Tempora dinumerans ævi vitæque caducæ:
Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur.
Alternant elementa vices, & tempora mutant:
Accipiunt augmenta dies noctesque vicissim,
Tempora sunt florum, retinet sua tempore messis:
Sic iterùm spisso vestitur gramine campus.
Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi: Eccleſiaſt. 3.4.
Tempora sunt vitæ, sunt tristia tempora mortis.
Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus.
Ver, æstas, autumnus, hyems, redit annus in annum:
Omnia cùm redeunt, homini sua non redit ætas.
Hæc sapiens omni semper reminiscitur horâ,
Atque domum luctus epulis præponit opimis.
Vltima nunc humili concludam verba precatu;
Sis memor ipse mei, versus cùm legeris istos,
Tempora sic habeas optatæ longa senectæ.

EPISTOLA VI.

EIVSDEM COLUMBANI, AD FEDOLIUM.

ACcipe, quæso,
Nunc bipedali
Condita versu
Carminulorum
Munera parva:
Tuque frequenter
Mutua nobis
Obsequiorum

Tradunt Britones, & antiquæ refetunt hiſtoriæ, &c.

Sed hæc hactenùs. Hujus enim tertiæ Diſtinctionis editio, & nova Vaticiniorum interpretatio ſuum adhuc ſaniori conſilio tempus expectet: quia nondum venit hora ejus. Satius eſt enim ut veritas, quanquam perutilis & deſiderabilis, aliquamdiu tamen ſuppreſſa lateat; quàm in lucem cum majorum offenſâ præproperè pariter & periculoſè prorumpat.

PROFESSIONES
ab *Oſtomannorum* in Hiberniâ Epiſcopis, ordinationis ſuæ tempore, Cantuarienſibus Archiepiſcopis factæ.

A. C. 1074.

PROFESSIO
I. PATRICII, *Dubliuenſis Epiſcopi.*

QVISQVIS aliis præſidet, ſi & ipſe aliis ſubjaceat dedignari non debet: ſed potiùs obedientiam quam à ſubjectis ſuis deſiderat habere, propter Deum ſtudeat prælatis ſibi per omnia humiliter exhibere. Propterea ego *Patricius*, ad regendam *Dublinam* metropolem *Hiberniæ* electus antiſtes, tibi (reverende

de Pater *Lanfrance*, Britanniarum Primas & ſanctæ *Dorobernenſis* Eccleſiæ Archiepiſcope) profeſſionis meæ chartam porrigo: meq; tibi tuiſq; ſucceſſoribus in omnibus quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, obtemperaturum eſſe promitto.

2. DONATI, *Dublinenſis Epiſcopi.* A.C. 1085.

EGO *Donatus*, *Dublinenſis* Eccleſiæ antiſtes, quæ in Hiberniâ ſita eſt; Canonicam obedientiam tibi promitto & ſucceſſoribus tuis, ô *Lanfrance*, ſanctæ *Dorobernenſis* Eccleſiæ Archiepiſcope.

3. SAMUELIS, *Dublinenſis Epiſcopi.* A.C. 1095.

EGO *Samuel*, ad regimen Eccleſiæ *Dublinenſis* quæ ſita eſt in *Hiberniâ* electus, & à te (reverende pater *Anſelme*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britanniæ* Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

4. MALCHI, *Epiſcopi Waterfordiæ.* A.C. 1096.

EGO *Malchus* Eccleſiæ *Waterfordiæ* electus, & à te (reverende pater *Anſelme*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britanniæ* Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

5. GREGORII, *Dublinenſis Epiſcopi.* A.C. 1123.

EGO *Gregorius*, ad regimen *Dublinenſis* Eccleſiæ quæ in *Hiberniâ* ſita eſt electus, & à te (reverende pater *Radulphe*,

dulphe, sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius Britanniæ Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

C. A. 1140.

6. PATRICII, *Limbricenſis Epiſcopi.*

EGO *Patricius*, ad regimen Eccleſiæ *Limbricenſis* electus, & à te (reverende pater *Theobalde*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britanniæ* Primas) per gratiam Dei antiſtes conſecrandus; tibi, & omnibus ſucceſſoribus tuis tibi canonicè ſuccedentibus, debitam ſubjectionem & Canonicam obedientiam per omnia me exhibiturum fore promitto.

FINIS.

A.C 964

ÆDGARI Regis Anglorum Charta de Oſwaldes-law.

ALTITONANTIS Dei largifluâ clementiâ, qui eſt Rex regum & Dominus dominantium, Ego *Ædgarus* Anglorum * Baſileus, omniumq; regum inſularum Oceani quæ Britanniam circumjacent, cunctarumq; nationum quæ infrà eam includuntur, Imperator & Dominus; gratias ago ipſi Deo omnipotenti, Regi meo, qui meum imperium ſic ampliavit & exaltavit ſuper regnum Patrum meorum. qui licèt monarchiam totius Angliæ adepti ſunt, à tempore *Æthelſtani*, qui primus regum Anglorũ omnes nationes quæ *Britanniam* incolunt ſibi armis ſubegit; nullus tamen eorũ ultra ejus fines imperium ſuum dilatare aggreſſus eſt. Mihi autem conceſſit propitia divinitas, cum *Anglorum* imperio, omnia regna inſularum Oceani cum ſuis ferociſſimis regibus, uſq; *Norvegiam*, maximamq; partem *Hiberniæ* cum ſuâ nobiliſſimâ civitate *Dublinià*, Anglorum regno ſubjugare: quos etiam omnes meis imperijs colla ſubdere, Dei favente gratiâ, coẽgi.

* Basileus, Rex.

Quapropter & ego *Chriſti* gloriam & laudem in regno meo exaltare, & ejus ſervitium amplificare, devotus diſpoſui: & per meos fideles fautores, *Dunſianum* videlicèt Archiepiſcopum, & *Athelwoldum* ac *Oſwaldum* Epiſcopos (quos mihi Patres ſpirituales & Conſiliatores elegi) magnâ ex parte, ſecundùm quod diſpoſui, perfeci. &c. Et ipſis ſupradictis meis cooperatoribus ſtrenuè annitentibus, jam XL. & VII. monaſteria cum Monachis & Sanctimonialibus conſtitui; & ſi *Chriſtus* vitam mihi tam diu conceſſerit, uſq; ad quinquageſimum remiſſionis numerum meæ devotæ Deo munificentiæ oblationem protendere decrevi. Vnde nunc in præſenti Monaſterium, quod prædictus reverendus Epiſcopus *Oſwaldus* in ſede Epiſcopali * *Wiogrcaſtre*, in honore Sanctæ Dei genitricis *Mariæ*

* Wigornienſi

✠ †

Mariæ amplificavit, & eliminatis Clericorum nænijs & ſpurcis laſcivijs, religioſis Dei ſervis Monachis, meo conſenſu & favore conſultus, locavit; Ego ipſis Monaſticæ Religionis viris Regali authoritate confirmo, & conſilio & aſtipulatione Principum & Optimatum meorum corroboro & conſigno. ita ut jam ampliùs non ſit fas neq; jus Clericis reclamandi quicquam inde; quippe qui magis elegerunt, cum ſui ordinis periculo & Eccleſiaſtici beneficij diſpendio, ſuis uxoribus adhærere, quàm Deo caſtè & canonicè ſervire. Et idcò cuncta quæ illi de Eccleſiâ poſſederant, cum ipſâ Eccleſiâ, ſive Eccleſiaſtica ſive ſecularia, tam mobilia quàm immobilia, ipſis Dei ſervis Monachis ab hâc die perpetualiter Regiæ munificentiæ jure deinceps poſſidenda trado & conſigno, ita firmiter; ut nulli Principum, nec etiam ulli Epiſcopo ſuccedenti, fas ſit aut licitum quicquam inde ſubtrahere aut pervadere, aut ab eorum poteſtate ſurripere, & in Clericorum jus iterùm traducere, quamdiu fides Chriſtiana in Angliâ perduraverit. &c.

Facta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIIII. Indictione VIII. regni verò *Ædgari* Anglorum Regis ſexto, in regiâ urbe quæ ab incolis * Gloceſtria. * Ȝlcawceaſtepe nominatur; in Natali Domini, feſtivitate Sanctorum Innocentium, feriâ quartâ.

✠ Ego *Eadgar* Baſileus Anglorum & Imperator regum gentium, cum conſenſu & Principum & Archiepiſcoporum meorum, hanc meam munificentiam ſigno Crucis corroboro.

✠ Ego *Ælfryth* Regina conſenſi, & ſigno Crucis confirmavi.

Ego *Dunſtan*, Archiepiſcopus Dorobernenſis Eccleſiæ Chriſti, conſenſi & ſubſcripſi.

Ego *Oſcitel*, Archiepiſcopus Eboracenſis Eccleſiæ, conſenſi & ſubſcripſi.

Ego *Alſtric* Dux. Ego *Bruthnod* Dux. Ego *Aridgari* Dux.

EPISTOLARVM

quæ in hâc συλλογῇ continentur, Recenſio.

Epiſt. I. Gregorij *I.* Romani Pontificis, ad Epiſcopos Hiberniæ.

EX *Gregorij Regeſto, lib. 2. epiſt. 36. Indictione* 10. *quæ anno æræ noſtræ Chriſtianæ* 592. *reſpondet.*

II. Ejuſdem Gregorij ad Quirinum, & cæteros in Hiberniâ Epiſcopos.

Ex Regeſt. lib. 9. epiſt. 61. Indictione 4. *(quæ in annum* 601. *incurrit:) licèt manuſcriptus Vaticanus* Iberiam *hîc legat, pro* Hiberniâ.

III. S. Columbani Hiberni.

De eo Trithemius, *in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Ex Hiberniâ veniens in Galliam & Germaniam, velut olim Druydum princeps, cultus divini & cœnobia auxit & famulos. Cùm adhuc junior eſſet, magnum ſtudium litteris ſanctis impendit: adeò ut eleganti ſtylo ſcripſerit. In totum Pſalterium Commentariorum lib. 1. & quaſdam ad fratres Epiſtolas. *Inter Epiſtolas verò hanc primùm edidit V. CL. Melchior Haiminſfeldius Goldaſtus, ex vetuſtiſſimo codice Bibliothecæ monaſterij S. Galli; in quo, hoc titulo prænotata legebatur.* INCIPIT EPISTULA S. COLUMBANI ABBATIS. *quanquam in eâ* nullum apparere epiſtolici characteris veſtigium, *rectè à viro eruditiſſimo eſt obſervatum: ſicut etiam, hinc ſermonis ſui* 49. *exordium mutuatum eſſe Homiliarum ad fratres in*

eremo, quæ inter Augustini opera feruntur, consarcinatorem. Et sanè, inter Columbani institutiones seu Homilias XIII. quæ in MSto monasterij Bobiensis habentur, hæc ipsa ordine quintæ repetitur; indeq́; descripta, Parisijs à Thomâ Messinghamo typis est mandata. Nos verò, ex mutuâ utriusq́; editionis collatione, hanc sive Epistolam sive Homiliam aliquanto emendatiorem hic exhibemus.

IIII. Ejusdem Columbani.

Ex duobus antiquis Bibliothecæ Sangallensis monasterij exemplaribus edidit Goldastus: quorum unum ἀνώνυμον, alterum auctoris nomen præfigebat. Verùm & illum & meq́; fugerat, quod à doctissimo Episcopo Kilmorensi D. Guilielmo Bedello est animadversum; rhythmis orationem totam contineri. Vt inter ea quæ ad canendum digna *Columbanum edidisse scribit* [a] *Ionas &* [b] *Sigebertus, etiam hæc numeranda fuerit epistola. Versus enim sunt parisyllabi omnes, modulationi accommodati: in quibus, elisionum & quantitatis ratione prorsus neglectâ, quatuordecim syllabarum numerus studiosè est observatus. Unde singulis per* ςιχους *descriptis, pauncula quædam à nobis sunt leviter immutata, & tres quoq́; dempti versiculi, quibus nullus alius simili rhythmo desinens respondere deprehendebatur. nempè post distichon* 13um.

[a] Ionas abbas, in Vitâ S. Columbani, cap. 2
[b] Sigebert. de script. Eccles. cap 60.

Pulchritudo hominum senescens delabitur.

post 23um. Vbi laudes Domini nulla vox retinet. *vel potiùs (ut & sensus & numeri syllabarum ratio postulat)* nulla vox non recinet.

& post 25um. In quâ malè resonans, nulla vox audita est. *Hujus generis versus, inter Bonifacij Moguntini epistolas, complures cernuntur, octo syllabarum numero constantes: de quibus (in epistolâ 65a ad Aldhelmum) ita meminit Ædilwaldus.* Huic nostræ parvitatis Epistolæ trina cantati modulaminis carmina, binis generibus digesta subdidimus. *&c.* quorum tertium non pedum mensurâ elucubratum, sed octonis syllabis in uno quolibet versu compositis (unâ eademque litterâ comparibus linearum

ium tramitibus aptatâ) curſim calamo perarante caraxatum tibi ſagaciſſime * ſator, tranſmittens dicavi. *Simplicibus verò hiſce rhythmis ſuccеſſerunt demùm verſus qui (ab inventoris, ut putatur, nomine)* Leonini *ſunt dicti, ex* rhythmo *patiter & metro conſtantes: utpote, in quibus tùm ſimiliter cadentium, tùm quantitatis ſyllabarum ratio eſt habita. Cujus generis inter primos qui exiunt,* Guilielmi Pictavienſis *illi ſunt, quos ad Epiſtolam 29am ſimus producturi.*

* *Pater*, ut infrà in (ipſius Aldhelmi) epiſtolâ XIII.

V. Ejuſdem Columbani ad Hunaldum.

Acroſtichis utrinſq; nomen complectens, à Goldaſto primùm eſt edita, ſed à ſubſequente Epiſtolâ divulſa, quam ille ad Sethum *quendam ſcriptum fuiſſe putavit; fretus authoritate MSti Sangallenſis, in quo primus verſus ita legebatur.*

Suſcipe, Sethe, libens & perlege mente ſerenâ.

Nos verò inſcriptionem alteram, quam in primâ hujus Epiſtolæ editione ex ſuis codicibus expreſſit Georgius Fabricius, vel eo nomine retinendam cenſuimus; quòd non tam ad ipſam acroſtichidem, quàm ad ſequens Carmen, illa loquatitatis excuſatio referenda videatur:

Da veniam dictis, fuimus fortaſſe loquaces.

VI. Ejuſdem Columbani ad Fedolium.

Ex MSS. Bibliothecæ monaſterij S. Galli, anno 1604. *à M. Goldaſto & Henr. Canifio edita. Verſibus autem bipedalibus* Adonicis *eſt conſcripta: eliſionis ſyllabarum occaſione omni diligenter evitatâ, ut Carmen eſſet conſtanter* περιασύλακτον, *eoq; ad cantum magis aptè conveniret. Annexi ſunt & Hexametri ſex: in quorum antepenultimo ætatem ſuam author ita indicat.*

Nunc ad Olympiadis ter ſenæ venimus annos,

vel pluraliter potiùs, Olympiadum ter ſenùm. *Ut iſta ſcripſerit Columbanus, annum agens vel LXXII. ſi* quatuor, *vel XC. ſi* quinque *annorum ſpatio (Latinorum quorundam more) Olympiadicam periodum definiamus.*

VII. Laurentij Dorobernenſis archiepiſcopi, ad Scotos Hiberniæ incolas.

Deſumptum eſt hoc Epiſtolæ hujus principium ex Bedæ *Hiſtoria Eccleſiaſtica libro 2. cap. 4. ubi & reliqua partim, quæ deſiderantur, argumentum ita enarratum invenitur. Laurentius* non ſolùm novæ, quæ de Anglis erat collecta, Eccleſiæ curam gerebat; ſed & veterum Britanniæ incolarum, nec non & Scotorum, qui Hiberniam inſulam Britanniæ proximam incolunt, populis paſtoralem impendere ſollicitudinem curabat. Siquidem ubi Scotorum in præfatâ ipſorum patriâ, quomodo & Britonum in ipſâ Britanniâ, vitam ac profeſsionem minùs Eccleſiaſticam in multis eſſe cognovit; maximè quòd Paſchæ ſolennitatem non ſuo tempore celebrarent, ſed à decimâ quartâ Lunâ uſque ad viceſimam Dominicæ Reſurrectionis diem obſervandum eſſe putarent: ſcripſit cum Coëpiſcopis ſuis exhortatoriam ad eos Epiſtolam; obſecrans eos & conteſtans, unitatem pacis & Catholicæ obſervationis cum eâ quæ toto orbe diffuſa eſt Eccleſiâ Chriſti tenere. *De eodem etiam Laurentio, in Vitâ ejus à Gotcelino Bertiniano deſcriptâ, hæc pertexitur narratio.* Famâ ejus tranſvolante maria, quia lux in candelabro & civitas in monte nequit abſcondi; ſanctus Terenanus archipontifex Hiberniæ ad eum tranſijt, vir tantæ ſanctitatis, ut tres mortuos ſuſcitaſſe perhibeatur. Qui audiens beatum Laurentium de Paſchæ obſervatione alijſque Apoſtolicis inſtitutionibus mutuo conventu diſputantem, dedit manus veritati; ſuoſque diſcipulos (indignantes quòd tam divinus vir tali advenæ ſubjaceret) ad veritatis lineam, ſuo exemplo, cum ſuâ gente correxit. *vel potiùs (ut Iohannes Tinmuthenſis, & ejus exſcriptor Iohannes Capgravius, rem narrat)* ſuam gentem in poſterum corrigere ſatagebat.

VIII. S. Livini Epiſcopi & Martyris, ad Florbertum Abbatem monaſterij S. Bavonis.

Deo Chriſtianus Maſſæus Cameracenſis, Chronicorum libro

libro 13. *ad annum Chriſti* 633. S. Livinus natione Scotus, Archiepiſcopus Hiberniæ, Gandavum venit cum tribus diſcipulis, 16. Iulij, Indict. 6. Manſit illic menſe uno. Deinde profectus ad Eſcam, prædicavit Chriſtum, multos convertit. Quidam verò indurati occiderunt eum, 12. Novembris ejuſdem anni. *Iohannes Baleus (nescio quàm verò juti Dempſteri putavit, ipſe Maſſaus) Hiberniam, ſylveſtrem Scotiam (ſive Montanam Albaniam) perperàm interpretatur. De hoc verò Livini ſcripto ſubjicit.* Epitaphium Allowini Bavonis Auſtraſiorum ducum hæredis, qui illum Gandavi per annum unum (*vel juxta Maſſæum*, biennium *potiùs*) morte præceſſerat, Latinè & doctè edidit. *de quo etiam Molanus, in Natalibus Sanctorum Belgij, ad diem* 1. *Octobr.* Florberto abbati in ſancti Bavonis memoriam elegiacum carmen tranſmiſit. *Hos autem S. Livini Elegos, ex MSto Corſſendonckano ab Heriberto Roſweydo deſcriptos, communicavit mihi D. Rothanus, patriarum antiquitatum indagator diligentiſſimus. quorum duo diſticha poſtrema ad Epiſtolæ epilogum referenda ſunt, non ad interjectum Epitaphium S. Bavonis.*

IX. Romani Cleri, ad Clerum Hibernicum.

Anno Chriſti DCXXXIX. ſede Romanâ per mortem Severini Pontificis vacante, ſcripta ſunt iſta litterae. De quibus, & conſimilibus alijs ante quinquennium ad eoſdem Hibernos ab Honorio Papâ miſſis, ita ſcribit Beda lib. 2. *Hiſtor. Eccleſiaſt. cap.* 19. Miſit Papa Honorius litteras genti Scotorum, quos in obſervatione ſancti Paſchæ errâſſe compererat. ſolerter exhortans, ne paucitatem ſuam in extremis terræ finibus conſtitutam, ſapientiorem antiquis ſive modernis, quæ per orbem erant, Chriſti Eccleſijs æſtimarent; néve contra Paſchales computos & decreta ſynodalium totius orbis Pontificum aliud Paſcha celebrarent. Sed & Iohannes, qui ſucceſſori ejuſdem Honorij Severino ſucceſſit, cùm adhuc eſſet electus in Pontificatum, pro eodem errore corrigendo litteras eis magni au-